Dr. Jaszovszky József

A pap egyedül a száműzetésben

Dr. Jaszovszky József
A pap egyedül a száműzetésben

DR. JASZOVSZKY JÓZSEF

A PAP EGYEDÜL A SZÁMŰZETÉSBEN

A szerző kiadása

Menlo Park, California
1981

BEVEZETŐ

A pap a vörös lángtengerből kimenekül. Száműzött lesz. Nincs egyéni élete. Nem lesz tudós, professzor, hanem hazátlan bujdosó. Magyarjai után megy. Úgy érzi, hogy küldetése van hozzájuk. Nagy ígéretek, címek nem érdeklik. A múltat nem tudja felejteni. Abból sokat elmond egy külön kötetben a vörös lángtengerben 1945-től 1948 végéig. Címe: A PAP, AZ ŐRNAGY ÉS A NOVICIA. Abban középkeresztnevén nevezteti magát.

A pap a száműzetésben egyedül van... Egyedül, távol hazájától, a hazatérés minden reménye nélkül. Nem élhet együtt népével, testvéreivel, rokonaival, paptestvéreivel, akikkel az ifjúság tavaszán együtt szentelték Krisztus katonájává. Egyedül nézi a nagy történeti katasztrófákban árva nemzete pusztulását.

Egyedül a hit tartja benne a reményt; a hit, és hivatástudata. Tudja, hogy egyedül a hitnek lesz győzelme. A rossz álmok és valóságok elmúlnak.

Az Istennel való párbeszédben eljut a végtelenhez és az örökkévalósághoz, ahová tudomány, bölcselet, minden más evilági művelet nem tud eljutni, és nem érti meg, hogy egyedül Isten dicsőségéért érdemes élni, dolgozni, szenvedni és megsóhajtani a kegyelem és az örök isteni fény országát.

A SZERZŐ

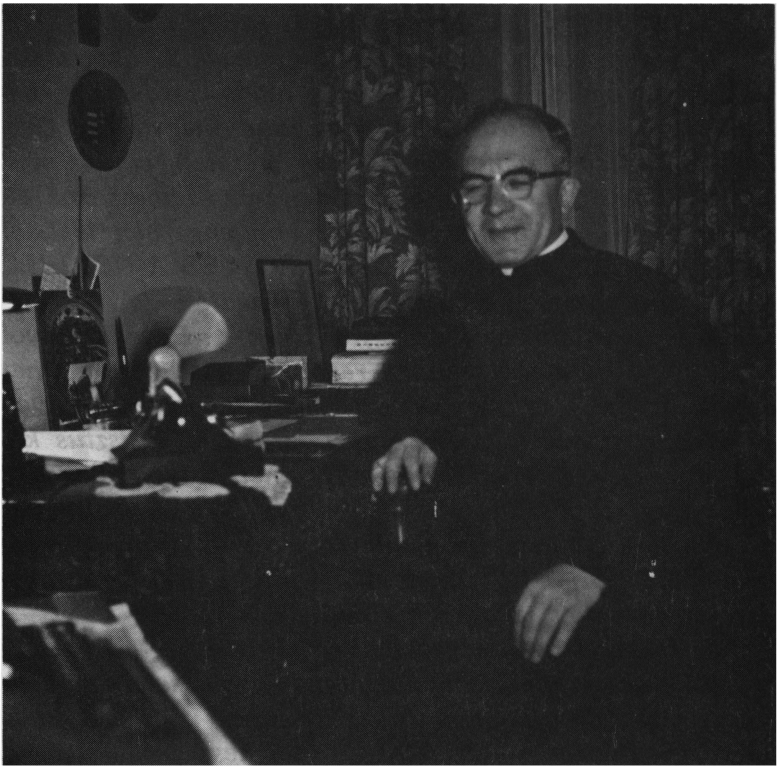

A misszionárius irodájában

I.

A pap 1948. október 13-án leszáll a vonatról. Felnéz az állomásépület homlokzatára: Kőszeg van ráírva. Utoljára olvas állomásfeliratot magyarul. Utoljára, mert most, harmadszor, sikerül átjutni az utasok között igazoltatás nélkül. Szentgotthárdon visszatanácsolták Budapestre. Szombathelyen nem merte megkockáztatni a tilos határátlépést. A főtéren megláncolt szökevényeket látott. Most nem vették őt észre, és ő sem gyanított veszélyes helyzeteket. Néhány orosz katona őgyelgett az utcákon, ő végre a plébániához érkezett. Onnan Ólmod községbe ment, ahol az éjszakát töltötte hajnali három óráig. A hercegprímás intette őt erre az útra, amikor azt üzente neki a második sikertelen kísérlet után: az, aki szökésben van, szökjék meg!

Bécsben nem időzhetett sokáig. A hercegprímás sem akarta, hogy egy oroszok által körülzárt világvárosban maradjon. Pedig szíve visszahúzott egyetemi évei és szentelése városa után. Salzburg felé igyekezett keresztülvágni az orosz zónán. A zónahatáron, az Ens folyónál majd elállt a lélegzete. Akkor vette észre négynyelvű utazási kártyáján, hogy ő mint Mössmer nevű cipészmester, 198 centiméter magas, holott a valóságban csak 160 cm. Az orosz nem vette észre a „jámbor csalást". Az orosz csak a fényképet nézte, és azután továbbment.

Salzburgban, 1945. október 20-án a Schulschwesteréknél kapott szállást. Hideg volt. A kályhában nem égett a tűz. Csak a szemináriumban melegedett fel, ott sem maradhatott huszonötödikénél tovább. A magyar menekültek immáron három éve hontalanul, hazátlanul, otthontalanul kóborolnak lágertől lágerig. A pap egyik paptól a másikig. József atyát a régens kérésére elfogadták a Palottiner atyák. Újra csak hideg szobában didergett. A ká-

polna csendjében a szentségházból az Úr vigasztalta egyedül. Nem maradhatott a Palottinereknél sem tovább, mint néhány napig. Azalatt reménykedett, és a reményről prédikált a magyaroknak a hideg templomban. A templom volt az egyedüli hely, ahol találkozott magyarokkal. A tanárember is ott volt. Mise után máris búcsúzott. Azt mondta, hogy megy Afrikába. Ó, Istenem, hová, merre széledtek széjjel, drága magyarjaim? Így búsongott magában József atya, amikor megáldotta menekülő tanártársát. Vajon lesz-e valaha magyar kormány, amely majd hazahívja bujdosó fiait? És József atya csendesen sírdogált magában...

Végre József atya megkapta az érsektől kinevezését. Halleinbe rendelte. Az oberalmi iskolában kellett tanítania. Néhány nap alatt egészen jól ment a kis osztrák nebulókkal a társalgás ékes német nyelven. József atya azonban tudta, hogy Oberalmban nem maradhat sokáig, s ezért kérte IRO-tagságát, amit meg is kapott. Megszerezte az élelmiszerjegyeket is. Mert akkor élelmet csak jegyre lehetett kapni. Csakis azok alapján étkezhetett a plébánián. Szénjegyet azonban nem kapott, s szobájában, bizony, amikor reggel borotválkozni akart, a lavórban megfagyott a víz. A gazdasszony kissé haragos szemmel nézte őt, amikor lement a konyhába meleg vízért.

Sétái közben a vidéken még mindig a régi világ élő emlékeivel találkozott. A hagyományokhoz ragaszkodó arisztokrata világ egyik exponensével, Eszterházi prelátussal. A család régi vagyonából csak egy cselédház maradt meg. Abban lakott a prelátus és két nővére. Szertartásos külsőségeiket megtartották. Hárman azonban abból éltek, amit a prelátus mint egyházi nyugdíjat kapott. Ez az ittfelejtett világ már nem volt többé energiaforrás. Valamit megőriztek még, de azt a világ már nem értékelte: imádságukat. A pap mégis kérte ezt az imát. A múltat és jelent csak az imádság tarthatja össze, és ezzel remélhető csupán egy szerencsésebb jövő. József atya ezt a templomban érezte igazán. Ott térdelt egy grófi katonatiszt ősz szakállával, akinek a karrierje 1918-ban kettétört. A templom-

ban nem volt ő már gróf. Hivő ember! A pap akkor még latinul mondta a szentmisét, amit a monarchia tábornoka megértett. És megértette még a menekülő magyar is. Az Egyház katolicitása volt a kapocs. Ma már másképpen vélekedik az új nemzedék. Vajon lesz-e valami fenségesebb kapcsolata ember és ember, hivő és hivő, a világ és az Isten országa között? József atya visszaemlékezett arra, hogy az új bolsevista társadalom új kapcsolata az, amit átélt a titkosrendőrség kezelése alatt: kémkednie kellett volna ember és ember között, püspök és pap között, hivő és hitetlen között. Létezik azonban még mindig a még fenségesebb kapcsolat az imádságon felül, amely legyőzi az istentelenség gyűlöletszítását és embermészárlását hamis vádak alapján: ez a szeretet.

A száműzött magyarok világa nem volt vigasztaló. Mindenki megélhetési nehézségekkel küzdött. Magyary prelátus Rómából óva intette a nagy ábrándoktól... Biztosította azonban jóindulatáról. Valóban, a magyar papok mindenhol szűkösen éltek. Sorsuk azonban nem könnyebbedett, amikor újabb menekülőtársaikkal, papokkal nem fogtak kezet, és még idejében nem szervezték meg a papi egységet. Talán könnyebben meg tudták volna oldani a menekülők problémáit. Egymagukban, magukra hagyatva, a magyar papok szétszóródtak. A papsággal a magyarság nagy tömege is. Mintha féltek volna egymástól. Az új hullám majd a nagy tervekben föléjük kerekedik. Peyer Károly, a szociáldemokrata vezér, a számkivetésben szintén erről panaszkodott. A papokat azonban most sem tudja elviselni. Mindszenty már jobban imponál neki. József atya felsóhajtott: Édes magyar hazám! Miért is nem szeretik egymást fiaid? Csak a saját maguk hatalmi vágyának a kielégítését keresik. Egymagukban azonban mindent elvesztenek. Elsüllyednek a mulandóság fekete vizeiben, ahol már csak a halál angyala jár. Hát el kell pusztulnunk végleg? Nem! Mégsem! Idegen vizek partjain is küzdeni fogunk, és rád gondolunk, hazánk! Majd egyszer mégis hazamegyünk. Majd ha végleg nem bírjuk el a hontalanságot, megindulunk és elindulunk: haza!

Bármi is legyen a végzetünk: Hazamegyünk! Azok a magyarok, akik még élni fognak a nagy világkatasztrófák után, kezet fognak velünk? Szent esküvéssel megígérjük, nem szórunk többé átkot egymásra. És őrködni fogunk a holtak Magyarországa felett is... Addig hinnem kell, hogy hivatásom van a számkivetésben is. Itt is Krisztus követe vagyok, és Magyarország reménye. A 25 és 30 éves nemzedék fájó nosztalgiával gondol a most elbukott nemzetiszocialista világnézet hőseire. A kommunista nemzedékek egyre hangosabban éneklik Lenin végső győzelmi harcának indulóját. Az emigrációban is!

Hiába, ami az emberi szívet megnyeri, ahhoz az ember ragaszkodik. Világnézetek győzelme: az emberi szív győzelme. A kereszténységnek is újra a szívet kell megnyernie. A világnézetek harca mindig az emberi szívért folyik. De melyik világnézet adta az embernek a saját szívét? Egyedül a Názáreti Jézus a kereszten! Ha azonban mi, keresztények, nem szeretjük egymást, akkor bizony a világ a mi szívünket, Jézus szívét nem fogja megtalálni és megérezni.

József atya látta maga előtt elvonulni a dunántúli földműveslegényt, aki egy osztrák parasztnál dolgozott. Ez a legény átkot szórt az osztrákra, mert csak néhány schillinggel fizette meg munkáját, s ruhát nem adott neki.

Íme, a salzburgi színház bejáratánál meglátta Saul papot! A szeminárium régense, Berg atya, megkérdezte József atyát, hogy mit keres egy emigráns pap a színházban, és éjfélkor megy szobájába? Titkos megbízatásról beszél. Mindszenty legmeghittebb tanácsosa! „Rómában fontos tárgyalásai lesznek!" Néhány magyar inkább arról beszél, hogy titkos kapcsolatai vannak Ortutay kultuszminiszterrel, a kollaboráns kisgazda-politikussal. Rómában vatikáni magyar papok is gyanús szemmel nézték akcióit. Így a meghalt szervita főnök, Fülöp atya is. József atya nyomozótisztje és titkosrendőre, aki az Andrássy útról figyelte annak idején József atyát, és Mindszenty ellen hangolta, erre a Saulra célzott, amikor azt

mondta: Mindszenty környezetéből vannak hűséges kémek, akik közül vannak kétfelé dolgozók. A kommunista rezsim az ismert papokat mindenképpen igyekezett a kémkedés szolgálatába behálózni. Szegény magyarok aztán mindent elhittek, és nem is tudták, hogy ők maguk besúgók a külföldi hatóságoknál. Elérkezett a döntés pillanata: menekülés az ateista világból, és dolgozni ahogy lehetett a hazátlan magyarok között. A magyarok nagy tömege Amerika felé vándorolt tovább. Papírjaiknak is velük kellett menniök.

A külföldi hatóságok és a menekültek között voltak kellemetlen epizódok. János báró audienciára jelentkezett Rohracher érseknél. A titkár nem látta célját annak, hogy azonnal beengedje az érsekhez. A báró erős hangon méltatlankodott, majd szenvedélyesen odavágta a titkárnak:

— Salzburg is lehet az oroszok által megszállt város!

A titkár csendesen válaszolta:

— Ez nem volt szép magától. De én mindent megértek. Öt évig voltam nehéz körülmények között a háborúban. Én is voltam a fronton.

A titkár kétszer József atyát sem vezette be irodájába, sem az érsekhez. Mikor aztán harmadik látogatásánál meggyőződött, hogy József pap a Katolikus Népszövetség vezérigazgatója volt, megkínálta teával és beajánlotta az érsekhez.

Az emberek akkor nagyon bizalmatlanok voltak egymáshoz. Sok türelemre és alázatra volt szükség, hogy az ember a hazátlanokon segíteni tudjon. A magyar lelkészségen siralmas volt a hangulat és a bánásmód.

Azalatt Magyarországon a rezsim teljesen elzárta a magyar népet a Nyugattól. És megindult a kíméletlen támadás a Nyugat és Mindszenty ellen. József atya elszorult szívvel hallgatta a rádióból a rezsim embereinek pökhendi kioktatását a Nyugat felé. Nógrády elvtárs, a Petőfi Akadémia politikai tisztképző záróünnepélyén kijelentette, hogy Lenin és Marx ideológiája örök. A ma tisztjei tekintsék fő feladatuknak ennek az ideológiának a hirdetését. Íme, a kommunizmus ma „apostolokat" avat! Azzal

adós maradt, hogy vajon ez az ideológia boldoggá teszi-e majd a jövő emberét. A történelem már sokszor ítélt az ily ideológiák borzalmas végzete felett.

A magyar nép éhezett. Budapestről hetvenezer idős férfit, nőt, családtagot vidékre hurcoltak minden lakásbiztosítás nélkül. A szerencsétlenek pajtákban húzódtak meg. Bethlen volt miniszterelnök feleségét a krumpliföldekre űzték, ahol esőben is idegszakadásig kellett kapálnia. S akkor Rákosi elvtárs büszkén és fennhéjázóan jelentette a Parlamentben, hogy a vidéki munkás párttagok számára megoldották a lakáskérdést Budapesten. A rádió támadta az angol munkáspárti kormányt, mert az államosított javak tulajdonosait kártalanította. A népet kizsákmányoló kapitalistáknak adja a nép adópénzét — mondották. Vajon Magyarországon minden a népé lett? A katolikus Stephaneum készpénze, nyomdája, melyet a kormány kártalanítás nélkül lefoglalt? A kommunista rádió hazárdjátékot űzött a szavakkal. Nyárády volt emigrált pénzügyminiszter levélben igazolta, hogy Mindszenty József hercegprímás az amerikai segélyösszegeket legálisan használta fel a nép segélyezésére, s a rezsim mégis azt a vádat emelte a prímás ellen, hogy ő üzérkedett a népnek küldött pénzzel. Rákosiék követelték is az amerikaiaktól, hogy adományaikat csakis a kormány szabad rendelkezésére bocsáthatják. Az amerikaiak azonban kezdték beszüntetni az adományok küldését és a lefoglalt javak visszaadását, mert azokat pártcélokra fordították. Az Egyesült Államok a javak fejében így is háromszázmilliót folyósított a kommunista rezsimnek. Ezzel szemben a rezsim minden kártalanítás nélkül államosította Magyarországon az amerikai vagyonokat. Révai József „szellemépítő" karácsonyi beszédében azt hangsúlyozta, hogy ő nem a megváltás ideológusa. Az új világ nem fohászkodásból és imából születik, hanem a mukásosztály erejéből és hatalmából. Vajon gondolt-e akkor Révai arra, hogy mi lesz az emberiséggel, ha majd az akaraterő megbénul, és az ember nem bírja el idegekkel a rabszolgaságot? Mivel helyettesíti a fennhéjázó kommunista ideológus a hitet a

végtelen isteni öntudatban, és az isteni kegyelmi energiákat? Az új vörös isten és csillaga nem a természetfeletti világból való... Az elvtársak ezt nem is tagadják. Mi tehát náluk a végtelen erőforrás? Talán az anyag, amelyről ma már tudja a tudomány, hogy nem örök?

József atya keserű honvággyal hallgatta mindezeket a budapesti rádióból. A prímást elnémították. Nem tudta, hol van. Maga a nagy fogoly sem tudta akkor, hol volt bebörtönözve. Temetői csend borult Magyarországra. Mit tehet a száműzött magyar a nép felszabadításáért? József atya szívét nagyon emésztette a bizonytalan jövő. Fel kell rázni a világ lelkiismeretét! — tört ki lelkéből az egyetlen lehetőség viziója. Hasonló tervekkel foglalkozott dr. Szépe László főlelkész is.

Az egyik napon József atya fagyos kézzel levelet írt Bernbe, a spanyol követségre, de még előtte néhány nappal Madridba, a Katolikus Akcióhoz is. Pár nap múlva melegítő választ kapott mindkét helyről egyszerre. Sőt: egy hét múlva megjött a spanyol vízum is. Már-már vonatra akart ülni, amikor levelet kapott a magyar főlelkésztől, a Vatikán megbízottjától, aki arra kérte József atyát, hogy fogadja el az innsbrucki lelkészi állást. Nem sokáig töprengett azon, hogy most melyiket válassza a kettő közül, a madridi meghívást, vagy pedig menjen a magyarok után, akik nagyon várnak magyar papot, miután az addigi három pap közül az egyik Argentínába távozott, s menekült a „süllyedő hajóról", a másik pedig Párizsba ment, hogy a politika arénájában megvívja a magyar élniakarás csatáját. A harmadik csak átutazott, a szíve Rómába űzte, ő dicsőséget akart szerezni a magyar névnek. József pap elfogadta az innsbrucki meghívást. A pápai megbízott autóján utazva Salzburgból, végre az év utolsó napján megérkezett Innsbruckba. József atya az első napokat szállodában töltötte. Csertő Sándor bemutatta őt Rusch Pál püspöknek, aki azonnal kinevezte a magyarok prodékánjává. Csekély dotációt is biztosított számára, amiből a vidéken, majd Innsbruckban hónapos

szobát tudott magának bérelni. Néhány hónapig Muttersben lakott. Ez a kis festői falu lett később Zágon József apostoli vizitátor székhelye.

Itt, bizony, nagyon elfogta őt a honvágy. Megeredtek a könnyei, amikor a rádióban hallgatta a Mindszenty hercegprímás ellen indított sajtóhadjáratot és a bírósági tárgyalást. Álmában maga előtt látta elvonulni a magyar foglyokat Szibéria felé. Hallotta a bányák sötét poklából a rab magyarok sikoltását, mert nem láthatták többé hitvesüket és gyermekeik mosolygós arcocskáját. A magyar borzalmas sorsa nappal sem szakadt ki gondolatvilágából. Szomorúan hallotta a híreket, és a börtönbe hurcoltak között mindig akadt valaki akit ismert. A kistarcsai táborban pusztult el egy egyetemi tanár, akit azért internáltak, mert eljárt az amerikai követségre újságokat olvasni. A Catholic Times írta akkor, hogy Oroszországban és Szibériában húszmillió fogoly mint rabszolga dolgozott és pusztult el nagy többségében. Vajon a kremli diktátor miképpen tudta ezt összeegyeztetni a proletárokat boldogító programjával? Csontvelőt kipréselő hóhérjaikat a bűntanyákról, a börtönökből, a világfelforgatók tivornyapincéiből szedték össze, akik gyönyörködtek édesapák és édesanyák szenvedéseiben. A profitéhes Nyugat nagy bűne, hogy ezeket a nép közé szabadították. Tették ezt a szabadság jogán! A huszadik században milliók és milliók nem szenvedtek volna, ha a nyugati kapitalizmus és az ateista munkásmozgalmak között világnézeti okozati összefüggés nem lett volna! S mert van világnézeti közösség a kettő között, azért tudják fenntartani a bolsevista diktátorok uralmukat, és a pokol fergeteges korbácsa még végigver milliók hátán, az egész földkerekségen. A hivő világ azonban nem fogja megadni magát! Hová, merre megy? József atya éppen olvasta Innsbruck egyik újságjában a fogoly bíboros szavait idézve: „Mit Bettlerstaben und zerbrochenen Krücken setzen wir unsere Pilgerfahrt fort. Es ist dunkle Nacht über Ungarn und niemand der Acht halt. Wir sind ohne Freunde und Brüder. Die Gefahr treibt uns zu dir gesegnete Gottesmutter."

A pap a hívő világ nagy reményeivel folytatta a bíboros nagy processzióját. Az idegenben ez nem fizikai vonulásokkal történt, hanem az istenszeretet szikrájának a továbbadásával. Lágertől lágerig, embertől emberig. Nem is a múltba járó álmodozásokkal, hanem a realitások ismeretével... József atya tudta, hogy a Katolikus Népszövetségben megérlelődött koncepció a múlté lett. Az országtanács gondolata, amelynek kibontakozást biztosító vezére a hercegprímás lett volna, már akkor sem jöhetett számításba, amikor ő ott 1945-től vezérigazgató volt. A hercegprímás nyolc évig börtönben sínylődött. Az 1956-os nagy szabadságharc új koncepciókat vetett fel, és a prímás azokat el is fogadta. A magyar nép nem valósíthatta meg történelmi szükségességét, az új, szabad kibontakozást. A diktatúra legázolta az országot és népét új, barbár megtorlással.

Az új világban, a szabad földön, a számkivetésben a magyarság politikai síkon nem szervezkedhetett. A múlté lettek az új rezsim disszidált politikusainak az ábrándjai is. Ugyanaz történt a volt nemzetiszocialista új aspirációkkal is: újraegyesíteni a népet a már széttört keretekkel. Az ideológiát már előbb elfújta a vihar. Nagyon későn ébredt rá a valóságra a magyarság; félő, túl későn arra, hogy a Szent Korona az egység szimbóluma. Maradhat-e az, amit a Szent Korona ezer éven át jelentett a magyarság fennmaradásának titkaként: a vallásosan átélt Isten országának az eszménye? A nemzet életében a metafizikai energiaforrások a döntő tényezők, és nem a változó politikai struktúrák... Nem a pártok, hanem a magyar élet maga, melyet csak lélekkel és szellemmel lehet biztosítani.

A száműzetésben az maradt meg eddig, amit e gondolatkörben próbáltak cselekedni, megvalósítani magyar tanítók, papok, művészek, fizikai és szellemi munkások. A magyar pap első dolga Innsbruckban az volt, hogy megalakította az egyházközséget. Már volt magánkezdeményezésű magyar iskola. Éppen József atya megérkezésekor került azonban válságba. Igazgatója kivándorolt Argentínába. A kikötőben rakodómunkásként kellett dol-

goznia. Nem volt rendezve kánonilag a magyar egyházközség. József atya jelentkezett a püspöknél. Sándor barátja tanácsolta ezt a lépést.

— Végre! — mondotta Rusch Pál, a püspök. — A magyarok megtalálnak engem is.

Így létesült újra a magyar elemi és középiskola. A hatóságok elismerték, a francia megszállók is. 1952-ig száz magyar diák érettségizett a magyar egyházközségi gimnáziumban. A hullámzó és elfolyó magyar áradatban azonban templomot nem lehetett építeni. Templom nélkül is volt azonban állandó vasárnapi istentisztelet. Innsbruckban a Johanneskirchében, a vidéken Hallban és Schwatzban. Kufsteinnek külön magyar lelkésze volt. A pasztoráció problematikus volt. Fiatal magyarok még mindig munka és állás nélkül tengődtek a menekülttáborokban. Mégis életre hívták a Magyar Katolikus Akciót. Nehézséget okozott a már akkor a fejét felütő diszkrimináció. A liberálisok visszahúzódtak, mert egy arisztokrata és vallásos ember került az egyházközség élére. Az apostoli vizitátor hetilapot indított. Vegyes érzelmekkel fogadták. A konzervatívok hevesen bírálták új és merész hangját, stílusát. Bár a vizitátor kinevezte József atyát helyettesévé, és dr. Szépe László távozásával ausztriai főlelkésznek, a viszony rövid időre elhidegült a vizitátor és József atya között.

Ezek után József atya azon gondolkozott: vajon van-e értelme annak, hogy ő Innsbruckban maradjon? Végleges távozásra nem akart gondolni. Ahelyett inkább arra kérte a püspököt: adjon neki szabadságot egy európai körútra abból a célból, hogy személyesen megbeszélje a magyar pasztoráció problémáit a fővárosokban működő magyar lelkészekkel. József atya a püspök engedélyét megkapta, s a kereskedelmi kamara kedvezményes árfolyamú valutájával elutazott az európai fővárosokba.

Svájc csodálatosan szépen gondozott parknak tűnt fel József atya előtt. Harmóniában zengő színek, illatok pompáztak és bűvöltek benne. A társadalomban azonban nincs

ilyen összhang. Jezsuitáknak akkor még mindig nem volt szabad a zürichi kantonban prédikálni. A zwingliánus intellektuelek a racionalista filozófia alapelveivel ítélték meg a keresztény kinyilatkoztatást. Az ifjabb nemzedék újra hinni kezdett Jézus istenségében, ösztönösen, az ateista vihar fenyegető közelségében. A magyarok általában jó hírnévnek örvendtek. Csak a luzerni karitász vezetője panaszkodott egy volt magyar képviselőre. Agresszíven viselkedett, amikor kisebbik fiának nem tudta megszerezni az érettségi bizonyítványt. A fiú ugyanis Nyirjessy érettségi elnök kérdésére még az egyszeregyet sem tudta elmondani.

Franciaországban hiányoztak az üdítő színek. József atya azonban melegszívű emberekre talált. Clermont Ferrandban Villax és Kiss tanárok látták vendégül, és a püspök is fogadta. A püspök nagy tisztelője volt Mindszenty bíborosnak. — Mi tudjuk, mi az üldözés és a háború — mondta az audiencia folyamán. S közben megemlítette, hogy Mindszenty bíborossal Ottawában találkozott. — Úgy állt előttünk, mint egy földöntúli jelenség. Ő nem lett vértanú, ő már annak született. Isten kiválasztottja volt. Büszke lehet a nép, hogy vértanúságában ily vezért kapott...

Az ősz már beköszöntött Párizsban, amikor József atya oda megérkezett. István báró várta a pályaudvaron, és azonnal megismertette vele a Metrót. A város szabályos útjainak fái őszi színekben pompáztak. Párizs kétségtelenül szép város: a fények városa. A háború után sem vesztette el varázsát. A Notre Dame székesegyház a főváros szíve. Kereszt alakú. A racionalista városvezetés azonban körülépítette hatalmas blokkházakkal. A legszebb kilátás a városra még így is a tornyok tetejéről nyílik. Sajnos a templom belseje eléggé elhanyagolt. Falai színtelenek, szürkék. Azonban az új érsek beiktatásakor a fények a szürkeséget is szivárványszínekbe öltöztették.

József atya csatlakozott a papság menetéhez, és az új érseket a fogoly magyar kardinális nevében üdvözölte. Az érsek láthatóan megilletődve mondott köszönetet. Ké-

sőbb néhány magyar megrótta Jozsef atyát ezért a cselekedetéért („Minek tolakodtál oda?"). Mások viszont dicsérték („Megmentetted a magyar presztizst!"). Józef atyát azonban egyszerűen csak a szíve vitte az érsekhez. Párizs bíborosában Mindszentyt látta.

Magyarország képével ment a székesegyház legfelsőbb kilátójához. Érezte, hogy a világot csak a magasságokból szabad nézni, csak természetfeletti világnézettel vizsgálni és értékelni. Bent a szentélyben kápolnakoszorú. Minden kis kápolnának, minden családi otthonnak a nagy szentély körül kell sorakoznia. Párizs akkor lett naggyá, amikor a város szívébe beépítette ezt a hatalmas katedrálist.

A Szent Lajos-kápolna csupa üveg. Évszázadokon át állja a vihart. A magyarok kápolnája a rue de Sevrex 36 szám alatt van. Sok magyar hiányzik a vasárnapi misékről. Egyszer József atya részt vett a vasárnapi liturgián. Sokan kint álltak a mise alatt, és tereferéltek, egymást elmarasztalták a sok sikertelenség miatt. Pedig Szalay Jeromos és Gácsér Imre mindent megtettek a menekültekért.

József atya megtekintette Párizs védőszentjének, Szent Genovévának kápolnáját is. Volt a Louvre-ban. Eljutott a Champs Elysée-re, a Tuellieriákon keresztül a Place de Concordra, ahol az autóforgalom már akkor sem állt meg soha. A nagy Etoile valóban Párizs csillaga. A belőle kiinduló sugárutak csillognak a napfényben. Még megvannak a gázlámpák is. Párizs a romantika városa. Hausman, a bölcs polgármester a sugárutak létesítésével nem vágatta ki az erdőkről álmodozó lombos fákat.

József atya újra megnézte a Szent Lajos-üvegkápolnát. Kereste azt, ami összetartja az üvegfalakat. Szabad szemmel nem látta a bordázatot. A középkor hitét szimbolizálják. Láthatatlanul van jelen, és még őrzi a szent tradíciót. Bele van égetve az erezetekbe, és a modern, erkölcstelen Párizs duhaj kedve sem tudja szétválasztani. Sem köd, sem eső, sem idő. Ezeket vezeklésből építették, és verejtékkel, bánatkönnyekkel oltották hozzá a meszet. Michelangelo Utolsó ítélete a vatikáni Sixtina-kápolnában már repedezett falon hirdeti az alkotó művészetét. Pedig a

reneszánszban is volt még hit. Vagy talán csak ihlet, vagy zsenialitás? Ki tudja? Művészi alkotás a San Louis-kápolna, művészi remekművek Raffaello stancái a Vatikánban. A San Louis-kápolnát Assziszi Szent Ferenc kora remekelte. Komornak, fenségesnek, égbenyúlónak. Azt hirdeti, hogy nincs más utunk, csak a penitencia. Modern korunkban a fatimai jelenések hirdetik ugyanazt. Nincs más reményünk, csak a kegyelem. Michelangelo San Pietrója azt hirdeti és énekli az itáliai kék ég alatt a pálmák és a szökőkutak nyelvével: Szép ez az élet is! Ha néha szomorkodnunk is kell, az nem baj. Majd elmúlik a szomorkodás és szorongatás. Nézzétek csak meg a Szent Péter-bazilikában a pápai oltárt tartó monumentális oszlopokon a címerpajzsok felett, a szülő asszony hét variációban kivésett fájdalmas arcát, és a nyolcadikon a kis bambino mosolygós arcocskáját! Van öröm. Új ember született a világra.

Van öröm a Rodin-múzeum alkotásaiban is. Párizs modern művésze azonban már csak a testről énekel. A Louvre-ban a milói Vénusz, az antik világ itt felejtett remekműve, vagy Leonardo da Vinci Mona Lisája nem egy dekadens világ szimbóluma, hanem inkább a szellemiekbe vágó életé. Ezzel szemben Rodin alkotásai csupán a testé. Rodin szintén géniusz. A dekadens világ géniusza. Rodin problémája ez a világ. Szép, de démoni a Csók szobor. Ugyanígy az Idol eternell. Az anyagban, az anyagon az ember evilági életét ábrázolja csupán. A test életét. Az impresszionisták nagyzolnak. Foltokkal dolgoznak. Azt mondják, hogy a festék hivatása nem a fényképezőgépé. Hivatása nem a lencsének a produktumát adni. Vajon a diszharmónia és a természetesség hiánya több-e a harmóniánál és természetesnél? Már pedig az impresszionizmus diszharmónia, s nem a természet megszólaltatója.

József papból e gondolatokkal nem betanult teológia beszélt. Ő a lelket kereste. A magyarok lelkét is. S ez a lélek elborult, s nincs reménye. Elborult a magyaré, amikor a fények városa közelében, Versailles-ban és Trianon-

ban sötétséget, riadalmat, megzavarodást, fájdalmat, keserűséget, öngyilkosságot és rabszolgaságot okoztak Közép- és Kelet-Európának. A destruktív szellem sohasem bizonyult alkotó erőforrásnak. Az erkölcsöket sohasem lehetett javítani hússal és vérrel. Trianon egy idegenbe kiszakadt kis életnek, Mária Antoinette-nek a kedvéért jött létre. A palota a Lajosok szerelmének a gyümölcse. A nagy Trianon modern, háborús szerepét ma a franciák szeretnék elhallgatni. Itt csonkították meg és ítélték halálra az ezerévcs Magyarországot.

József atya ilyen impressziókkal hagyta el Párizst. Éppen az elutazás napján a belügyminisztérium egy titkosrendőre felkereste, és autóval a belügyminisztériumba kísérte. Barátságosan fogadták. Biztosították őt arról, hogy vendégnek tekintik, bár útlevelében nincs látogatóvízuma. A Clermont-Ferrandi rendőrség biztosította arról, hogy látogatása olyan, mintha a fogoly magyar bíborosé lenne. Csak azért kérették a minisztériumba, hogy érdeklődjenek aziránt, mi volt a célja egy salzburgi cikkének, mert Franciaország felé nem volt barátságos hangú. — A trianoni szerződésre gondoltam — mondotta József atya. — Megköszönték a választ, és jó utat kívántak Rómába.

József atya Párizsból újra Clermont-Ferrandba ment. Majd vonaton a francia Riviérára. Sokszor elgondolkodott úti élményeiről. Amikor elbúcsúzott a Gare de L'-est-en Párizstól, Ady Endre siralma jutott eszébe:

Reggelre én már messze futok
S bomlottan sírok valahol:
Most sírni, nyögni nem merek én,
Páris dalol, dalol.

Én elmegyek most, hazamegyek,
Már sziszeg, dohog a vonat,
Még itt van Páris a szívemen
S elránt az alkonyat.

Most fűt bolond-sok álmom alá
A füttyös, barna szörnyeteg.

Holnap fehérebb én leszek-e?
Vagy a svájci hegyek?

Holnap fehérebb én leszek, én,
Téli sírkertek szele jő,
Küldi már csókjait nekem
A magyar Temető.
(...)

Dalolj, dalolj. Idegen fiad
Daltalan tájra megy, szegény.
Koldus zsivaját a magyar Ég,
Óh, küldi már felém.

Fagyos lehellet és hullaszag
Száll ott minden virág felett.
Elátkozott hely. Nekem: hazám.
A naptalan Kelet.

Mégis megyek. Visszakövetel
A sorsom. S aztán meghalok,
Megölnek a daltalan szívek
S a vad pézsma-szagok.
(...)

Így sírt Ady akkor. Csak bomlott szív sírhatott így. Mit érezhetünk most mi, amikor nem mehetünk haza? Nincs remény arra, hogy ez a vonat a Garde de L'est-ről Bécsen át Budapestre robogjon. Mi a honvágy bánatával jártuk Párizst. Adynak Nagy-Magyarország temető volt. Mi ma nekünk a csonka ország, mint bolsevista rabtartomány?! Nekem a meggyalázott is szent föld. Ó, ha hazamehetnék, az húsvéti feltámadás lenne az elhengerített sírkövön, a széttépett vasfüggönyön túl. Ó, mégsem mehetek haza! Magyarok a számkivetésben, kövessétek a Kiss és Dezier családok példáját! Szent frigyben formáljátok az új Európát.

A pap impressziói Rómában a hit fényében rendkívüliek voltak. Naplójában írja: „Amikor a Forum Romanum romjai közt járunk, vagy a bazilika kupolájának a

tetejéről nézünk, érezzük, hogy az álmok nem hazudtak. Ebben a városban él az a világ, amely az emberiségnek az európai kultúrát megteremtő kereszténységet adta. Az antik Róma lelke is itt van még. Múlt és jelen együtt! Ha Olaszországban igen nagy is a bolsevizmus légiója, a keresztény Róma, szíve lüktetése ellensúlyozni tudja a démoni lázongókat. S ha valami háborús orkán ide is zúdítaná a sztyeppék hordáit, a gonoszság kiöntött lávaanyagából is majd csendesebb hajnalokon a szőlő cukrát érleli a forró napsugár. De ki lát a jövőbe? Róma ma a Szentévre készül. A Vatikán és az állam is építkezik. 1938-ban még Mussolini is az elmaradt 1942-es világkiállításra készült. A háborút soha senki sem akarja, és mégis kitör egy éjszaka. Rómában egy amerikai püspök azt mondta, hogy Amerika valóban nem akar most háborút, de 1952-re kikerülhetetlennek látszik. A fegyverkezés óriási méreteket ölt, a gazdasági válság egyre súlyosbodik. A fegyverkezés maga is már óriási kerítő. Nem igaz, hogy »Si vis pacem, para bellum«. Aki fegyverkezik, menthetetlenül a háborúba sodródik. Aki a bűnre vezető alkalommal játszik, az beleesik a bűn hálójába. Hiába mondja, jaj, magát a bűnt nem akarom! Vétkezni fog... Párizs, London, New York, Moszkva, Budapest utcáin a háború kísértete jár. Temeti a kereszténységet. Ezekben a modern világvárosokban csak néha egy-egy vezércikkben vagy a hivők ajkán száll fel a békevágy, mert csak úgy éjjelente jön látogatóba a hivő középkor lelke. Zúgnak felettünk a repülőgépek, egyre magasabbra szállnak, de mi nagyon lezuhantunk az idealizmus és a hit magaslatairól, a természetfeletti világ napfényes alpesi csúcsairól. A posványban élünk, s a posvány felett a bolsevizmus építi a maga cölöpépítményeit, s elhiteti a világgal, hogy ez az egyetlen megoldás a szegénység likvidálására, az egyetlen megváltó erő és hatalom a kommunista párt cölöpépítménye. Róma mást hirdet! Le kell csapolni a posványt! De csak napsugárral lehet. A jóság és kegyelem napsugarával. Egy új, krisztusi szocializmussal meg kell szüntetni a proletársorsot. Akkor majd látni fogja a világ, hogy nincs szük-

ség a kommunista párt cölöpépítményére. Rómában van még remény. Rómának vannak antennái, melyek felfogják és sugározzák a mennyország üzenetét. Az igazságot onnan felülről harmatozzák. Mindent onnan. Az igazságot, a jóságot, a szépséget, az életet. A Szent Péter-templomot az igazság, a szépség, az élet emelte a világ fölé, mely, ha nem is volt mindig virágoskert, de hitével a kősziklákon is tudott életet és virágokat fakasztani. Szent Erzsébet ölén a rózsák mint élő kenyerek mosolyognak. Michelangelo zsenialitásával a márványból a Pieta és Mózes születik. A festék színeinek keveréséből a Sixtina-kápolna Utolsó ítélete dübörög. Bernini kupolájának csúcsáról a Szent Péter-bazilika egy egész világot láttat meg velünk; oly szédítően szélesíti a szem perspektíváját.

Róma valóban örök város. A csodák városa. A vatikáni múzeumban a régi klasszikus világ szoboralkotásaival, a Laokon csoporttal, mely ki tudja, honnan került Néró palotájába; a görög és római mitológia összes istenével és szépségével, továbbá a San Pietróban és Róma hatszáz templomában a szentek galériájával és relikviáival az örök embert mutatja be. Az embert, ahogyan kikerült az alkotó kezéből: igazságban és szentségben, az örök értékek mértéke szerint felépített szépségben! Rómában az élet ünnepel. De nem Nietzsche dionüszoszi értelmezésében. Még a reneszánszban sem! Pedig ő így értelmezi X. Leó korára is. Mintha e pápa valóban mondta volna: Isten nekünk adta a pápaságot, tehát élvezzük! — Nietzsche tombol, amikor a reneszánszról ír. Igen, akkor Rómában az élet ünnepelt. Róma is imádta akkor a szép testet. És a kereszténység akkor meghalt volna, éppen Rómában, a pápák székhelyén! A pápák temették volna el, az élet nagy győzelmére. De jött valaki, egy német: Luther Márton, és megmentette a kereszténységet; a lemondást, a halált ültette az élet trónjára. Úgy reformált, hogy minden életet megölt. Ó, mibe kerültek nekünk már ezek a németek! ...

Szegény Nietzsche! Rómában akkor is az örök élet ünnepelt. Az élet, mely harmóniát teremtett test és lélek

között. A reneszánszban is. Nincs törés a vértanúk nemzedékének korától napjainkig. És Rómában ma is az örök élet ünnepel. Róma felett a szépség, az isteni szépség géniusza leng. Igen, itt szerették a szép testet is, de azért, mert az a kegyelem olajától bársonyos, és tudott áldozat lenni a 22 éves Perpétuákban, a máglyák tüzében a lélekfölényért. Rómában mindig az örök élet ünnepelt.

Akkor is, mikor Garibaldi tábornok oroszlánordítással belesivított a Sixtina-kápolna angyali muzsikájába: Liszt Kyrie Eleisonjába. Viktor Emmanuel hatalmas emlékműve megvan még, de csak az! A San Pietróban székel még ma is Szent Péter maga, a Pápa! És ha Künelth Ledik Erik utopisztikus regényében — melyet most közölt egy svájci lap — a pápa székhelyét e század végére Amerikába helyezi, mert a föld egyetlen katolikus állama az USA lesz; Angliában a királlyal ugyan, de bolsevizmus lesz; s Európa orosz birodalom lesz; akkor is csak az emlékek pusztulnak el, talán a San Pietro is, de az örök Róma élni fog, mert a pápa is élni fog! Sztálinék letűnnek, mint ahogy Napoleon és Hitler is porrá változott. És egy harmadik évezredben is a századok az örök Rómán, az Egyházon keresztül fognak az Istenhez vonulni.

Nem is tudtam én oly hamar elszakadni Rómától. Pedig nem volt sok időm. Siettem is megnézni a Lateráni bazilikát, a San Paolót, mely a világ legszebb bazilikája. Itt hullott porba a világvándor civis Romanus feje a hóhér bárdjától. Kedves tanítványa, Timotheus sírja felett miséztem is. Miséztem a Maria Maggioreben is. Megtekintettem még Mózes szobrát is a Vasas Szent Péter-bazilikában. Mózes szobra előtt érzi az ember, hogy mily hatalmas művészek voltak ezek a reneszánsz korabeli nagyok. Ezek a művészek addig jártak a föld alá, a Forum Romanum akkor felfedezett mélységeibe, míg ókori mestereiket felül is múlták. A párizsi Milói Vénusz vagy a vatikáni Laokon csoport, továbbá Michelangelo Pietája, vagy éppen a Mózes-szobor, nem a mester és a tanítvány alkotásai, hanem két hatalmas kor eredeti, zseniális remekművei. És kétségtelenül: a keresztény kor és kultúra

reneszánszi alkotásain nemcsak az emberi gondolat és géniusz vonul, hanem azok a művész hitével átölelt, ércben élvezett és az örökkévalóságból kimerített, márványba formált evangéliumdarabok egészen a megszólalásig. Ne szégyenkezzünk tehát a kereszténység történelmében a reneszánsz koráért. Egyes képviselői lehettek immorálisak, de ez a kor még nem volt amorális, mint a mi modern korunk. Ne botránkozzunk meg természetességéért. Művészi kifejezésben épp azt adta, amit a vértanúk nemzedéke. Nézzétek pl. a Kallixtus-katakomba egy domborművét. Nos, mit láttok azon? A harmadik századból való, és csupa alleluját sugároz. Csupa öröm ez a világ is. A föld mélyében is, a vértanúk sírja felett! Galamb a szőlőfürttel a szimbóluma. Az angyalok a vértanúk lelkeit ruhátlan érzékítéssel kísérik az Isten országába. Ki merné erkölcstelenséggel vádolni a vértanúk nemzetségét? Épp így nem lehet következtetni az Angyalvár reneszánsz képeiről sem a pápai udvar erkölcstelenségére. Egy modern, valóban dekadens kor megdöbben ily természetességen, ha az nem tőle való, megdöbben ily erő láttán, mely sugárzik minden műalkotásából, s melyet a modern kor meg sem tud közelíteni. Aztán újra kerestem a középkor lelkét. Hol van Rómában az, amit Párizsban kerestem és megsejtettem? Az, amiről a Notre Dame gótikus vonalai beszélnek? Merre vannak történelmi forrásai és emlékei? Hol analizálhatom pszichéjét? Csertő Sándor megadta a feleletet. Október 16-án elkísért Asszisziba.

Kora reggel elindultunk. A verőfényes itáliai hajnalon ráeszméltem a középkor lelkére. A Porciunkula kápolnában térdre ereszkedtem, amikor megláttam a falakat, amelyeket Assziszi Franceskója, az ifjúságában franciáskodó és sanzonokat éneklő aranyifjú, majd az Isten trubadúrja emelt. Itt találtam meg a középkor lelkét. Szent Ferenc volt a középkor lelkének páratlan megjelenése. Annál is több. Ő volt annak megteremtője. Ott, ahol meghalt, ma kis kápolna áll a helyén, a szentmisében érzi az ember, hogy halhatatlan ez a lélek. Tüneményes nagysága abban volt, hogy Szent Ferenc visszahozta Krisztust a világnak.

A visszahívott Krisztus újra bebizonyította a „hülő" világnak, hogy a nagy géniuszok, az intuiciós lelkek nem vérből és húsból, s nem ösztönből valók, hanem Istentől. Szent Ferenccel megfordult a világ, és ő új színt adott a földnek. Miért? Mert ő meglátta Krisztust. És Krisztus megfogta a lelkét. Ez az élmény, ez a vizió, ez a nagy kinyilatkoztatás, ez a látás és megtapasztalás volt az új európai kultúra szellemiségének és nagyságának a titka. És a jövőben is akkor leszünk nagyok, kultúrát alkotó nemzedék, ha egy nagyszerű intuicióval mi is meglátjuk az örök Atya Fiát: szegényen, alázatban, szeretetben, és ugyanakkor végtelenül hódító erejében.

Római tartózkodásom alatt október 22-én voltam a Szentatyánál, aki akkor a Castel Gandolfóban székelt. Szombat délelőtt volt. Róma hegyvidéke, ahol a pápai kastély van, szelíden simogató napfényben fürdött. Maga a kastély svájci testőreivel, középkori színeivel, a modern világ gyermekeiben, kik ezen a napon is színesen voltak képviselve, valami teátrális benyomást kelthet, és félő, hogy a modern világ — már mint az a világ, amely a kereszténység lényegét, tanait nem ismeri — lassan a pápaságot is múzeális emléknek fogja csupán értékelni. Nekünk, hivőknek természetesen nem jelent gátlást a középkor vagy a reneszánsz korabeli külsőség és ceremónia a pápaság értékelésében. És tudjuk, hogy bár lassan, de a Vatikánban is minden külsőség meg fog változni.

Amikor a Szentatya csendesen, minden feltűnés nélkül, csak két kamarástól kísérve belépett a fogadóterembe, mindnyájan, akik jelen voltunk éreztük, hogy egy valóságos és hatalmas erkölcsi világ hordozója. Mindnyájan külföldiek voltunk akkor: angolok, hollandok, amerikaiak, németek, etiópiaiak, franciák, és én egyedül magyar. És velünk szemben állt a pápa, az igazi, Istentől való hatalom képviselője itt a földön. Éreztem, hogy ma csak rajta keresztül árad a világba az Isten igazsága, szeretete és jósága. Mi lenne a világból ma, ha ő nem lenne? Mi volt akkor régen a fáraók birodalmában, a médeknél és perzsáknál, és mi van ma keleten, a vörös cár birodalmá-

ban? Ma már Európa felperzselt, és a sztyeppék világa lenne. S ha a pápa egyszer mégis kénytelen lenne Rómát elhagyni, bizony, Európa földjén kő kövön nem maradna. Talán az igazak kedvéért — akik a Duna—Tisza mentén az igaz hit mellett merték szavazataikat leadni, és kiknek pásztora ma börtönben szenved — irgalmazni fog az Isten, és a pápa Rómában maradhat. S addig még nincs minden elveszve. Nem az fog minket megmenteni, hogy az Egyház anyagilag tud-e minket támogatni, megtudja-e oldani a Karitásszal emigrációs problémáinkat... A biztonság, a kenyér és állás társadalmi és állami probléma, minden ember problémája, melynek megoldásához az Egyház az elveket szögezheti és szögezi le csupán. Az Egyház és az egyes ember viszonya egymáshoz nem a „do ut des" elve alapján áll. Az Egyház Isten kegyelméből és tagjaiból él, tehát csak ezt adhatja. De ha e kettő megvan, higgyük el, ez fog minket egyedül megmenteni.

A fogadáson a Szentatyának mindenkihez volt szava. Mindenkinek kezet nyújtott, mindenkivel beszélt különkülön. Úgy lépett mindenkihez, mint egy atya, aki a családi otthonban, az otthon szalonjában üdvözli messziről jött gyermekeit. Sorba köszönti őket, ahogyan felálltak, félkörben.

— Mit láttál a nagyvilágban, mondd, jól vagy, nem történt valami bajod az úton?... Örülök, hogy látlak... Remélem, a régi jókedvvel dolgozol majd újra... Sok a munka, ugye? De még több az aratni való... — Majd kezet fog, mosolyog. — Viszontlátásra! — mondja.

Az etiópiaiakkal hosszabban elbeszélget. Végre én állok előtte. Mielőtt szólhatnék, a kamarás megelőz. Jelenti a Szentatyának, hogy magyar vagyok. Igen, gondolom, ma én is a titokzatos Kelethez tartozom.

— Igen — mondom —, magyar vagyok. Egy évvel ezelőtt jöttem el Magyarországról. Menekülnöm kellett, mert hamis tanúnak akartak felhasználni Mindszenty bíboros, az én főpásztorom perében. Kémkedésre kényszerítettek, és azt követelték, hogy a Katolikus Népszövetséget

a népi demokrácia oldalára állítsam. Nem lettem árulója talán ezreknek! Menekülnöm kellett.

A Szentatya Mindszenty bíboros említésekor közbeszól:

— Mondd, mi van most az én kardinálisommal?

A Szentatya hangja fájdalmasan zeng, arcvonásai a szenvedő emberé. Majd megszakad az én szívem is. Nem tudok a kérdésre válaszolni, csak dadogok:

— Május óta nincs megbízható hírünk...

— Ti sem tudtok semmit?

— Nem tudunk semmit.

Ki tudott valamit akkor, azon a nagycsütörtöki éjszakán Krisztusról, amikor a pince mélyén a katonák tövissel koronázták, arcul verdesték és ostorozták? Tudni fogjuk-e az órát, amikor meghal, és valaki talán megtalálja valahol, és a Tisza mentén titokban eltemeti? Kérdések, melyekre nincs felelet. Egy percnyi néma csend után újra megszólal a Szentatya:

— Minden gondom a magyar népé. Minden magyarnak áldásomat küldöm. Az innsbruckiaknak, az ausztriaiaknak is... Éljen Mária országa! — folytatja magyarul. — Dicsértessék a Jézus Krisztus!

Ez utolsó búcsúszavakat szívdobogva veszem a pápa ajkáról. És amikor megáld, mindenki némán figyel: e percben a pápa jelenlétében a magyar bíboros néma üzenetét halljuk:

— Bízzatok és ne féljetek, a magyar nép élni fog, a „servus servorum Dei", a pápa könyörgött...

A pápai kihallgatás után a nagy élmény hatása alatt teltek napjaim Rómában. Bármerre is mentem, bárhol is jártam, a pápa hangját hallottam; arcának vonásai — melyek a szentek hasonmásai — kísértettek mindenhol. Harmadnap, hétfőn, a nápolyi kikötőben is őt láttam; a hajón is, a Capri-szigetek felé. A tűző nap alatt, az azúr ég alatt, a kék tengeren. Az ő képét láttam a Suore Tedesche villájának fogadószobájában. Fényképe megelevenedett, mert láttam a pápát. Ez az elevenség öntudattá vált; érzéssé változott mindenben, ami körülöttem volt. A pápa alakja kísért fel a capri hegycsúcsokra, Tibériusz

és Augusztus császár márványainak romjaihoz, pogány szentélyeihez, az Augusztus parkba, a Tibériusz- és San Michel-hegycsúcsra. És hallottam a mindenség szavát, mint hatalmas orgonabúgást, a sziget volt a játékasztal: XII. Pius, te Péter sziklája vagy! Erősebb és keményebb a gránitnál és porfirnál. A Capri-sziget szikláit a tenger árja mossa, és egyszer majd elmossa. De téged nem moshat el a mulandóság árja. A pokol kapui nem vesznek erőt rajtad! „Én veled vagyok a világ végezetéig" — mondotta egyszer az, aki a tengert lecsendesítette. Igen, ő mondta, aki legyőzte Augusztust, Tibériuszt és Nérót. A cézárok nincsenek többé. De a pápa él! Pompeji romjai között vagy az épen maradt házakban a hetvenkilencben megállt élet hiába várja egy új teremtés szavát: „Fiat lux, fiat vita!" Pompeji a múlté. A múlté falain a festmények, melyek bizony egy dekadens kor érzéki élvezetekbe fulladt világát vetítik. A tűzhelyen a vasbogrács hiába várja, az nem jön vissza többé. A Vezuv kénes gázfüstje megfojtotta, majd lávaanyagával eltemette. De eltemette a Menander és Vetti család minden tagját, az egész várost. De Krisztus helytartójának szavára a világ végezetéig élet fog fakadni. Élet a templomokban, az iskolákban. E század végén is, és egy új ezredévben is. Kínában is, Japánban is. A jéghegyek világában is. Életet támasztani csak lélekkel lehet. S a lélek működik az Egyházban is. A pápa szavára szítja, éleszti az új életet. E pillanatban is úgy érzem, hogy itt van, itt, közöttünk, itt van magammal hozott üzenetével és áldásával. „Éljen Mária országa! Éljen Magyarország! Éljen e szavak testbe öltésével az idők végezetéig!"

Halottak napja előtt József atya visszatért Innsbruckba. A legtöbb száműzött magyar nem kívánt Innsbruckban maradni. Minthogy a dél-amerikai államokba, Ausztráliába és Kanadába megnyílt a kivándorlás lehetősége, az innsbrucki magyarok sorai kezdtek ritkulni. Pedig igen élénk társadalmi és kulturális élet alakult ki. Az iskolák kitűnően működtek, a nemzeti és egyházi ün-

nepeken szép műsorral remekeltek. Nádas János és Salló János vezetésével mozgalmas és nívós irodalmi élet fejlődött ki. A Karitász, Dörei Ferenc, dr. Lőrinc János és Mattyasovszky Kálmán komoly munkával sokban enyhítették a száműzöttek mindennapi gondjait. Többen ugyan elhelyezkedtek elég jó munkakörökben, de a jövő bizonytalannak látszott. Volt ügyvédek, tanárok, orvosok azonban egyelőre maradni voltak kénytelenek. Körülbelül két év múlva végre az Egyesült Államokba is megszűnt a korlátozás, és a magyar száműzöttek is kérhették a bevándorlást. A doktori diplomával rendelkezők szeme felcsillant, és azonnal jelentkeztek. 1950 vége felé kezdődött Innsbruckból a nagy exodus. 1951-ben már sokan eltávoztak. Köztük a vezetők is: Nády-Nagy Iván, Salló János, Mattyasovszky Kálmán, Végváry József, Nyirjesy Sándor, Spielenberg György, Nagyiván Lajos, Horváth Elek, Faragó Miklós. Romhányi Árpád, a magyar gimnázium igazgatója maradt. Jaszovszky József, a lelkész (József atya) választ elé került.

Wechner Bruno provikárius, a későbbi feldkichi püspök sugalmazására Rusch Pál, Innsbruck püspöke azt ajánlotta Jaszovszky prodékánnak, hogy maradjon, és minthogy németül kitűnően beszél, azonnal gimnáziumi hittanári állást kap. Az atya valóban választ elé került. Nem tudott dönteni. Tudta, hogy súlyos beteg. Az irgalmasok szanatóriumában megoperálták, a műtét azonban nem sikerült. Az epehólyagot nem lehetett kivenni. Az orvos, Krösbacher, hallott már arról, hogy a már egyszer megoperált és visszamaradt epehólyagot — amilyen József atyáé volt — Amerikában nemsokára el tudják majd távolítani, mert most dolgoznak egy kísérleten ami által a májhoz hozzánőtt epehólyagot le tudják venni.

Gondviselésszerűen, József atya tépelődései közben jött Rómából a felhívás a San Franciscóba való kivándorlásra. József atya sejtette, de igazán soha nem tudta meg: ki kérte John J. Mitty érseket arra, hogy őt felvegye egyházmegyéjébe.

József atya 1951 decemberében szállt repülőgépre, és

Izlandon keresztül megérkezett New Yorkba. Ott két hetet töltött, majd január 15-én San Francisco lakosa lett. A sok izgalom és a kiújult epebaj már az első napon ágyba döntötte. Krösbacher jóslata beteljesedett. Sikeres operációval, az Isten kegyelmével, két jó orvos: Henry Gardner és Edgar Nolan visszaadták József atyát az életnek.

A száműzetésnek erről a szakaszáról József atya így emlékezik meg naplójában:

„Kétheti New York-i tartózkodásom után — ahol találkoztam a Nemzeti Bizottmány tagjaival; Páter Bíró Benedekkel, a Vasárnap főszerkesztőjével; Lipóczy Miklóssal, a Népszava akkori vezetőjével; Tomek Vincével, a piarista rend római generálisával; Fábián Bélával, aki megírta menekülésem történetét a Mindszenty kardinálisról szóló könyvében — új állomáshelyemen, San Franciscóban súlyos beteg lettem. Az isteni Gondviselés ismét megmentett. Hamarosan megkaptam kinevezésemet az érsektől. A Star of the Sea plébániára helyezett. Ifjú lettem újra: a fiatal káplánok közt foglaltam helyet. Néhány napig vendég voltam: néma vendég, hiszen angolul egy szót sem értettem. Csak egy francia származású kollégámmal tudtam magam megértetni úgy-ahogy..."

II.

Főpásztorom, Mindszenty bíboros szellemében a magyarok lelkipásztora szerettem volna lenni. A keleti magyar plébániák nem engedtek emigráns magyar papot maguk közé. Itt nyugaton csak Los Angelesben volt magyar plébánia. Én szívesen maradtam San Franciscóban. Nem is sírtam amiatt, hogy angol nyelvű beosztást kaptam. Így reméltem, hogy hamarosan megtanulok angolul. Gondoltam, hogy majd később kiharcolom az önálló magyar lelkipásztorkodást. Csalódtam e reményemben. Kereken és szépen megmondták nekem, hogy szó sem lehet ily szép álom megvalósulásáról. Ki fogja anyagilag megszervezni? — kérdezték. — S hol vannak a magyarok? — A négymilliós metropolisban talán száz magyar család élt.

A magyarok érdekében annyit elértem, hogy havonta egyszer prédikálhattam anyanyelvemen, és gyóntatószékem fölé kiírtam: Magyarul is!

Az első két évben sokat nem csinálhattam. Celebráltam a sok énekes gyászmisét latinul... Egyszer a plébános, aki az egyházmegye vikáriusa is volt, mérgesen rám szólt: ne énekeljek olyan hangosan, mert kilövöm a menynyezetet! Különben szép tenor hangom van, és szépen énekeltem a misét... Fél év múlva a vikárius úr türelmetlenkedni kezdett: Hát mikor fogok már prédikálni és gyóntatni? A három pap közül volt egy francia lelkésztársam, akinek megmondtam, hogy miután a vikárius úr latinul nem sokat ért, én meg sem „ájrisul", sem angolul, azért franciául mondom: Ha a monsignor karácsonyra megtanul magyarul, és magyarul fog prédikálni a magyarjaimnak, akkor én is prédikálok angolul ugyanakkorra. A monsignor pulykavörös lett, szivarját eldobta, és hirtelen kirohant a szobából. No, gondoltam, nekem itt ma befellegzett. De mégsem. A monsignor elküldött egy nyu-

galmazott tanítónőhöz angol társalgást és illemet tanulni. A tanítónő fia a városnál „szupervájzor" volt, és mindjárt fiának egyik beszédét elemeztette velem, ami Mrs. Ferdon anyai büszkeségét csiklandozta. Pedig nekem volt már akkor egy másik tanítóm is, Kern György, egy ausztriai származású úriember. Már 70 éves volt akkor, és nagy későn, 97 éves korában kapta meg érdeme jutalmát, amiért most velem foglalkozott.

Végre elérkezett a nap, illetve az óra egy vasárnap délután, amikor fel kellett mennem a szószékre, és elmondanom első beszédemet... A Szűzanyáról beszéltem. Minden szót fonetikusan átírtam. De olyan nagy pátosszal beszéltem — mert hát Magyarországon az illett egy káplánhoz —, és úgy vertem a szószék karfáját kis kezemmel, hogy mindenki hangosan kacagott, mármint a litánia megszokott közönsége az öregasszonyok társadalmából. Mégis csatát nyertem! Az nem volt baj, hogy beszédemből egy szót sem értettek, hiszen a többiekét sem értik. A többi pedig egészen mulatságos volt: „It vóz e veri gud fan for asz" — mondották. No, méghozzá mitológiai alak is lettem, gondoltam magamban. A „fán" demiurgaszok társaságából...

A monsignor azonban nem hiába volt monsignor és vikárius is, két év múlva a Fillmore utcai Szent Szív templomba helyezett át. Nagyon sajnálja, mondta, hogy elmegyek tőle, de egészségi állapotomnak jobban meg fog felelni az ottani munkakör, mert azon a plébánián nincsenek kórházak és iskolák. Bár most már megértenek a hívek, mégis sokat kell tanulnom angolul, és ott erre lesz időm. Később megtudtam, hogy a hívek kezdtek dicsérni beszédeim következtében. Rossznyelvek azt mondják, hogy a monsignor nem szerette, ha káplánjait dicsérték... Azzal búcsúztam el a monsignortól, hogy még visszajövök. 1963-ban visszahelyeztek oda, de akkor már a monsignor nem élt.

A monsignornak igaza volt: ott aztán megtanulhattam jól angolul... Velem együtt volt a Chancery hivatal egyik kánonjogásza, a mostani renói püspök, Norman F. Mc-

Farland. Ő volt akkor az én tanítóm. Évek múlva, amikor a pápa kinevezte püspöknek, felhívtam őt telefonon, és most már mint püspöknek is megköszöntem, hogy oly sok türelemmel javítgatta beszédeimet. Arra ő azt válaszolta, hogy én voltam az ő tanítója.

Nem csalódtam paptársaimban. Felkészültem mindig a legrosszabbra. Azért tudtam azt a jót megbecsülni, amiben részesítettek. Tanácsolták nekem, hogy még idejében inkardináltassam magam az egyházmegyébe. Én azonban még mindig ábrándoztam és reménykedtem: egyszer hazamegyünk! 1954-ben megújítottam itt-tartózkodásomat. Minden három évben kellett kérnem a Vatikántól az itt-tartózkodás meghosszabbítását. Megkaptam. A televízióban interjúra kértek fel. Mitty érsek engedélyezte, mondván: bizonyára méltón tudja majd képviselni az Egyházat... A „People of past" sorozatban párbeszédben elmondtam, hogy ki voltam, mi voltam és miért kellett menekülnöm Magyarországról.

A magyar hitoktatás és egyéb kérdések állandóan izgatták lelkiismeretemet. Memorandumot nyújtottam be az érsekhez. Megértették aggódásaimat, de magukban azt gondolták, hogy a kérdés felvetése nem időszerű. Minden nemzetiség beolvad az amerikai társadalomba. Sajnos, már akkor is voltak magyarok, akik nem akarták bevallani az amerikaiak előtt, hogy magyarok. A DP-szónak mellékíze volt: Talán náci volt... vagy ahhoz hasonló.

Végre állandósítottuk a havi magyar misét. A Karitász kápolnájában rendszeresítettük. A templomban, ahol szolgáltam, a plébános néha kedves volt, de rendkívüli dolgokról nem akart hallani. Mikor néha a magyarok számára segítséget kértem, azt felelte nekem, hogy a charity felett az igazság van, s az igazság azt követeli, hogy az emberek ne kolduljanak, hanem dolgozzanak. 1958-ban meghalt, és az igazság nevében unokahúgára hagyta még a kelyhét is..."

József atya többet akart a havi egyszeri szentmisénél. Újabb és újabb memorandumokat szerkesztett a Magyar

Katolikus Liga és a főpásztorok számára. Ezekben kifejtette, hogy nem nemzeti plébánia felállításáról tervezget, hanem szórványlelkészségeket akar felállítani.

„A cél mindig az volt, hogy a magyar katolikus lelkészséget kiépítsük — írja József atya emlékirataiban. — Az első lépés az volt, hogy az érsek engedélyezte 1952-ben Szent István-napi magyar misét a Székesegyházban. Ezt az engedélyt a következő években megújították.

Íme az eredeti okmányok:

Archdiocese of San Francisco
CHANCERY OFFICE
1100 FRANKLIN STREET
SAN FRANCISCO 9, CALIF.

29 March, 1952

Rev. Joseph Jaszovszky
4420 Geary Boulevard
San Francisco 18, Calif.

Dear Father Jaszovszky:

His Excellency, the Most Reverend Archbishop, feels that, inasmuch as you have been appointed as Assistant at Star of the Sea Parish, it is your duty to confine your activities to the work of that parish.

If you wish to have a Mass for the Hungarian people, it will be necessary that you have it at Star of the Sea. All arrangements made, however, must be with the approval of your pastor, Monsignor Ryan.

Sincerely yours in Christ,

Thomas J. Bowe

Thomas J. Bowe
Assistant Chancellor.

Archdiocese of San Francisco
CHANCERY OFFICE
1100 FRANKLIN STREET
SAN FRANCISCO 9, CALIF.

July 20, 1953

Rev. Joseph Jaszovszky
4420 Geary Boulevard
San Francisco, California

Dear Father Jaszovszky:

His Excellency, the Most Reverend Archbishop, will be pleased to have you preach the sermon at the Solemn Mass to be held at St. Mary's Cathedral on August 16, at 10:30 A.M., on the occasion of the 215th Anniversary of the death of Saint Stephen, first King of Hungary.

With every best wish, I am

Sincerely yours,

Leo T. Maher
Secretary

O

Archdiocese of San Francisco
CHANCERY OFFICE
1100 FRANKLIN STREET
SAN FRANCISCO 9, CALIF.

14 July 1955

Rev. Joseph Jaszovszky
546 Fillmore Street
San Francisco 17, California

Dear Father Jaszovszky:

I wish to thank you for your kind letter of July ninth.

I shall be very happy indeed to have a Mass in honor of St. Stephen and to have a sermon preached in the Hungarian Language at St. Mary's Cathedral on Sunday, August 14, at 10:30 a. m.

With every best wish and blessing, I am

Faithfully yours,

JOHN J. MITTY
Archbishop of San Francisco

Q

Diocese of Monterey-Fresno

CHANCERY OFFICE
1550 NORTH FRESNO STREET
P. O. BOX 1668
FRESNO 17, CALIFORNIA

Dec. 29, 1955

Rev. Jos. Jaszovszky
546 Fillmore St.
San Francisco 17, Calif.

Dear Father Jaszovszky:

While I do not favor the establishment of a unit of the Catholic League at Monterey, I have no objection to your visiting there occasionally in order to hear the confessions of any Hungarians who may not speak English. I also give permission for an evening Mass on the occasion of your visit in January and permission to hear confessions on your occasional visits.

We have been very careful in this diocese to integrate all our various nations and colors into established parishes and it is important that nationalism not enter California Catholic life.

With best wishes for the New Year, I am

Sincerely yours in Christ,

8-MR

Bishop of Monterey-Fresno

1953-ban Kápolnaépítő Bizottságot szerveztem. A többség az építkezést leszavazta. Van elég templom San Franciscóban — így érveltek az ellenzékiek. Father Cronin, a Karitász vezetője sem tanácsolta. Úgy volt, hogy lesz minden hónapban mise a Szent József-kórház nagy kápolnájában. El kellett ejteni ennek gondolatát. Fresno püspöke nem engedélyezte a Katolikus Liga megszervezését.

San Franciscóban mégis kedvezőbb volt a helyzet. Szabó János prelátus kérelmére Donohou püspökön keresztül Mitty érsek engedélyezte a Liga felállítását és a havi egyszeri szentmisét magyar beszéddel.

Dear Father Jaszovszky: *12 December, 1955*

I wish to acknowledge your letter of December first concerning your work with the Catholic Hungarian people of the Archdiocese of San Francisco. I am grateful to you for all that you are doing for these people.

I am happy to appoint you Chaplain of the Pacific Ocean Group of the Hungarian Catholic League of America.

I hereby grant permission for an evening Mass on one Sunday a month, the day of the monthly meeting of the organization, in the chapel of the St. Vincent de Paul Building, 1825 Mission Street, San Francisco. Your diocesan faculties grant permission to binate on these Sundays.

With every best wish and blessing, I am

Faithfully yours,

JOHN J. MITTY

Archbishop of San Francisco

A kis magyar közösség az ötvenes években összetartott. Nem voltak a vezérkedésben versenytársak, és így dr. Salló János minden gáncsoskodás nélkül meg tudta szervezni a kultúrelőadásokat a Svedish Hallban, és a hétvégi magyar iskolát. Az iskola programjába a hitoktatást is felvettük, ahol kitűnő munkát végzett Németh Zoltán. Ez az iskola 1958-ig működött. Mindig volt harminc-negyven növendéke. Ma ezek a diákok családapák

és -anyák, és azok gyermekei is beszélnek magyarul. Az 1955. évi kataszter azt mutatja, hogy ez a szám, amely ötvenre is felszökött, szép arányban volt a magyarok létszámához: 258 magyar család élt akkor az öböl környékén. (108 katolikus, 23 vegyes, 36 protestáns, 14 zsidó. Zsidókatolikus 7. Szabadkőművesnek vallotta magát 70. Hitehagyott és sehová nem tartozó volt 54.) Körülbelül 312 családról volt kimutatásunk. A vidéken több helyen kedvező volt a helyzet.

Akkor a többség a nagyvárosban élt. A katolikusok 80 százalékban gyakorolták vallásukat. A családok egysége komoly erőtényező volt. 191 család egyházi kötéssel élt. 296 gyermek volt ezekben a családokban. A vegyeseknél 23 gyermek, a protestánsoknál 27, a zsidóknál 8, katolikus zsidóknál 14, ismeretlen 84. Abban az időben katolikussá lett három személy. Az első világháború emigráltjai kihalóban voltak. Több gyermek tud még magyarul, és visszatért az Egyházhoz. Akkor még a katolikus élet virágjában volt. Ma 635 családról tudunk. A bevándorlók közül sokan nem szerették a kommunista rendszert, viszont hit szempontjából tudatlanok voltak, ezért hamarosan beolvadtak a csak pénzt keresők társadalmába. Sok magyar fiatal ma ateista. Házasságuk nem sikerült. Elváltak. Legújabban nem is házasodnak... Nem házasodnak, mert a szabados élet megkönnyíti a házasságon kívül való nemi életüket. A válás szerintük elkerülhetetlen, és azután sok a költség nő- és gyermektartás. Jobb tehát nem is házasodni...

Amikor kitört a magyar szabadságharc, József atya és barátai új reményekkel indultak el a nagy nemzetmentő munkára. A lelkipásztorkodásban a mellékelt leirat szerint nem történt változás:

Archdiocese of San Francisco
CHANCERY OFFICE
445 CHURCH STREET
SAN FRANCISCO 14, CALIF.

5 December 1956

Reverend Joseph Jaszovszky
546 Fillmore Street
San Francisco 17, California

Dear Father Jaszovszky:

In answer to your letter of December fourth, I wish to grant permission for you to have the Mass for the Hungarian Catholic League at Sacred Heart Church on the second Sunday of the month, at eleven o'clock. I understand that this program is agreeable to Father Mills.

With every best wish and blessing, I remain

Faithfully yours,

JOHN J. MITTY
Archbishop of San Francisco

Q

1957 tavaszán az összmagyarság még mindig remélte, hogy az ENSZ tesz majd valamit: Magyarországot semleges államnak fogják deklarálni. Ezt követelte a hercegprímás 1956 novemberi rádióbeszédében: A diplomácia nyissa meg a határokat. Ez volt a telefonüzenete San Franciscóba Jaszovszky Józsefhez november 3-án (CBS). Az újra megválasztott amerikai elnök méltatta ugyan a magyar nemzet hősiességét, és Budapestet a szabadság szimbólumának nevezte (beiktatási beszéd), a külügyminisztérium azonban azt üzente Titónak, hogy az Egyesült Államok nem kíván a Szovjetunió belügyeibe avatkozni.

A száműzöttek azonban nem hallgattak. Jaszovszky József pl. levelet írt az elnöknek. Emlékezett a bíboros üzenetére, és méltatta Kalifornia kormányzójának nemes cselekedeteit az üldözöttek felé. Maga a levél így hangzott:

It has been six weeks since I had my telephone conversation with Joseph Cardinal Mindszenty. Now it is my duty to inform you that the Cardinal asked me on November third who could be the next President of the U. S. A. And I answered: We hope President Eisenhower. And the Cardinal said: My blessing!

In our conversation the Cardinal also said: The only hope we have is in the UN. The diplomacy should open the Austria-Hungarian border, that means Hungary should be declared as a neutral state as well. That time on the third day of November I was unable to reach you because of the election. The attitude of the UN was such a disappointment so far that it was already impossible to approach you with the Cardinal's message. The Cardinal did not ask for arms, airplanes, etc. The Cardinal requested that the United Nations should have sent an ultimatum to the Soviets. The Soviet army should have left Hungary's territory. But when this important action was needed, the UN remained silent. In the Suez Canal crisis they understood how to react. 1956 will belong to the past.

For what the people of the U. S. A. have done we are always grateful. On December 10th we solemnly re-

ceived the refugees here in San Francisco. At the International Airport, Governor Goodwin Knight, Mayor Christopher greeted them. I have expressed already our thanks to the Government of the U. S. A. We will never forget what the people have done: Home and heart!

I feel that I have also the duty to thank Mr. President for making it possible for the Hungarians to start a new life in this, our blessed Country of America. God bless Mr. President and the people of the U. S. A.

Amerika egész magyarsága megmozdult, és visszhangozta a meggyalázott szabadságharcosok halálhörgését és a nemzet szenvedéseit az Egyesült Nemzetek Szövetsége felé. A magyar szervezetek nagy munkát végeztek. Az ENSZ-et azonban az árvák és özvegyek szenvedései nem hatották meg.

San Franciscóban a magyarság teljes erejével felkészült a szenvedők sebeinek a begyógyítására. József atya e munkáról így emlékezik:

„Csodálatos nemzet és nép vagyunk mi magyarok. Nagy veszélyek vagy diadalok idején egymás nyakába borulunk, sírunk, fogadkozunk, lelkesedünk. Mindez azonban délibábos tünemény. A délibáb eltűnik, és az első nehézség láttán, vagy valakinek a vezetésével elégedetlenkedve, pártokra szakadunk, és egymás fejét verjük. A társadalmi és politikai életben nem tudjuk elviselni a pluralizmust, ami a modern korban nagy szociális és demokratikus elv. Ezért míg mások összetartva, tudnak egy vezető után menni, sikéreket érnek el, mi az individualizmus túlhajtásában szétszóródunk, és aztán a nevünket is elfelejtik.

A szabadságharc idején itt nálunk is ez történt. Csodálatos lelkesedés hozta össze a magyarokat. Mihelyt azonban a vezetők feltűntek, egyre újabbak és újabbak jelentkeztek, pártokra szakadtunk, és eredményeink elerőtlenedtek.

Nem akarom a sebeket felszaggatni. Ahelyett inkább a szép dolgokra akarok rámutatni. Mert voltak szép dol-

gaink. Mindjárt az elején. Szép munkát végeztünk. Sokan mások és magam is, a szervezeti munka területén és egyénileg is.

Mi magyarok megszerveztük a »Hungarian Relief Society«-t. Első elnöke dr. Salló János, lelkes barátunk és kiváló szervezőnk lett. Lázasan dolgozott munkatársaival. Sajnos ez utóbbiak közül többen aztán jogi vitákba bocsátkoztak, és nem jött létre semmiféle megegyezés arra nézve, hogy a szervezetet miképpen kellett volna fenntartai. Mint mindig a történelemben, a sok »bölcsesség« most is meghiúsított sok tervet. A belvárosban egy házat lehetett volna venni, az erős vára maradhatott volna a magyar szellemi és szociális életnek. A jószívű tanácstag nem látta annak szükségességét, és amellett szavazott, hogy az összegyűjtött harmincezer dollárt Ausztriába és Magyarországra kell küldeni. Ez meg is történt. Bécsből Leopold kanonok elismervényét meg is kaptuk. Arra vonatkozóan azonban nem tudtak semmiféle felvilágosítást adni, hogy a repülővállalatok által elküldött csomagok megérkeztek-e Bécsbe. Leopold kanonok sem tudott róla semmit.

Külön repülőgéppel hozatta ki a segélyszervezet a Melbourne-ben szerepelt magyar olimpikonokat is Jekelfalussy Piller György olimpiai bajnok vezetésével. A másik, százegy magyart New Yorkból ideszállító gép tízezer dollárba került, aminek felét a katolikus NCWC, a másik felét a kormány fedezte.

Az elesett hősökért többször mondtam gyászmisét. Az élőket ünnepélyesen fogadtuk a városháza nagy csarnokában. Magam még sorozatos előadásokat is tartottam különféle amerikai egyesületeknek. (Ezáltal kissé jobban megtanultam az angol irodalmi nyelvet.) Előadásaim a következő helyeken és időkben hangzottak el: Naval Intelligence Reserve Unit, 1956. november 26; Serra International, december 12; Turreburnea Calif. Club, 1957. január 8; Young Republicans, január 16; St. Mary's College Club, január 24; Women's City Club, február 28; Old St. Mary's Center, január 30; World Affairs Council, február

8; Cath. Prof. Women's Club, február 13; Holy Family Guild, február 19; Students of the Newman Club, University of California, február 27; The New American Citizens, Veterans Auditorium, március 12, Lions Club, március 20; Oakland Serra Club, március 22; Officers' Méss. Hamilton Air Force Base, április 15 (Colonel Earle javaslatára tiszteletbeli tag lettem); National Council of Cath. Women, március 28; Kiwanis International, április 8.

Közben televízión, rádión és a sajtóban állandóan tájékoztattam a közvéleményt. Szentmiséket mondtunk mindenhol, ahol a menekülteket befogadták: Sacramentóban, Montereyben stb. San Franciscóban Salló János, Nády Iván, Fabó László és sokan mások dolgoztak megfeszített erővel. Vidéki utaimon Karácsonyi Tibor, Lőrinc János kísértek el és végezték a szervezés munkáját. Woodlandban is voltak menekültek. Ott is mondtunk szentmiséket, és szerveztük a magyarokat. Az akkori sacramentói püspök lelkesen támogatott. A fresnói nem volt hajlandó egyetlen magyar egyesületet sem engedélyezni. Foglalkoztunk egy önálló magyar lelkészség megszervezésével, de az idő és a körülmények nem kedveztek. Mitty érsek ellenezte még a gondolatát is. A lelki kataszter felállítása nem segített. Sacramentóban mégis elértünk némi sikert: McGucken püspök támogatta a magyar pasztorációt. Íme két levele:

Diocese of Sacramento
The Chancery
1119 K Street - P. O. Box 1706
Sacramento 8, California

April 10, 1958

Reverend Joseph Jaszovszky
Most Holy Redeemer Church
100 Diamond Street
San Francisco 14, California

Dear Father Jaszovszky:

I was glad to receive your letter and your kind offer to do some spiritual work among the Hungarian people in the Diocese of Sacramento. Some of them have been asking for an opportunity to go to confession. One of our priests have worked out a little booklet to help English-speaking priests to hear their confessions.

I hereby grant you the faculties of the Diocese of Sacramento to be valid until December 31, 1958. When you come, if you will kindly call to see me, I will be glad to give you a note to the pastors of whatever parishes you will visit.

Praying God to bless your work, I am

Yours sincerely,

+ Joseph T. McGucken
Bishop of Sacramento

Diocese of Sacramento
The Chancery
1119 K Street - P. O. Box 1706
Sacramento 8, California

May 23, 1958

Reverend Joseph Jaszovszky
Holy Redeemer Church
100 Diamond Street
San Francisco 14, California

Dear Father Jaszovszky:

I wish to thank you for your letter of May 21, and I am happy to hear that you are planning to come up to Sacramento to do what you can for the Hungarians in the area.

When you come, you will have the faculties of the diocese for the duration of your visit, and I am sure that you will be able to make arrangements to say Mass through Monsignor Markham.

With best wishes, I am

Yours sincerely in Christ,

+ Joseph T. McGucken

Joseph T. McGucken
Bishop of Sacramento

t

cc: Rt. Rev. Msgr. Thomas H. Markham
924 - 11th Street
Sacramento, California

III.

Elérkezett a téli olimpiai játékok ideje 1960-ban. A magyarországiakat annyira elzárták a külvilágtól, hogy azokkal nem találkozhattunk. Február végén zajlottak le a versenyek. Mi főképpen lelkipásztori szempontból látogattuk azokat. Meg is ismerkedtünk ott sok magyarral. A vidék csodálatosan szép a Sierra Nevada hegyláncolat szívében, Squaw Valleyben. Ott csillog és versenyez szépségben az égbolttal a Lake Tahoe. Nagyszerű fényképeket csináltunk a versenyekről és a vidék csodálatos tájairól. Az akkori sacramentói püspök, aki később San Francisco érseke lett, most is nézegeti azokat, és gyönyörködik bennük. Sok képen, az olimpiai kápolna körül is, színes sportruhákban voltunk. Úgy mentünk el a közeli Reno városba, ahol két apáca már dolgozott az iskolában, és más magyarok is kaptak munkát. Voltak azonban olyan honfitársak, akik később rágalmakat terjesztettek az ily látogatásokról. Sok lengyel és olasz barátot is szereztünk a magyar ügynek. Meg kell említeni Poe Kovalchuk nevét, aki igen sokat segített a magyaroknak.

Az utolsó, amerikai társaságban tartott előadásom után súlyosan megbetegedtem. Közben balesetet is ért. Biztosító társaságom egyik tisztviselője a vállalat autójával elütött. Emiatt fél éven belül két operációt végeztek rajtam. Ki kellett kapcsolódnom a lelkipásztori munkából. És éppen akkor, az új menekültek körében néhányan azt híresztelték, hogy félrevonultam, mert nem akarok velük foglalkozni... Egy csoport megbuktatta a Kultúrház-akciót. A mozgalom embereit sikerült két pártra szakítaniok, s így minden erőfeszítés a közös célért meghiúsult. Terjesztették a rágalmakat: a Ház elnöke Peruba szökött a pénzzel. Ha perre ment volna a dolog, a perui útról kiderült volna, hogy az egyesület elnökét vállalata ren-

delte oda különleges mérnöki munkák elvégzésére. Ott súlyosan megbetegedett.

1962-ben újra tevékenyebb magyar munkát kezdtem végezni. Joseph T. McGucken lett az érsek. Nem tudott engem azonnal felmenteni az amerikai plébánián. Május 7-i memorandumomra ezt válaszolta:

Archdiocese of San Francisco
CHANCERY OFFICE
445 CHURCH STREET
SAN FRANCISCO 14, CALIF.
UNderhill 3-5112

7 May 1962

Reverend Joseph Jaszovszky
100 Diamond Street
San Francisco 14, California

Dear Father Jaszovszky:

I wish to thank you for your letter of May fifth with the information you sent to me concerning the situation with the Hungarian people in the San Francisco locality.

Whenever it becomes possible for me, I would like to arrange for you to have the best possible freedom to dedicate yourself to the spiritual welfare of the Hungarians in our community. As you can well realize, I have been here too short a time to have been able to survey the complete situation, and, in addition, I have been obliged to provide about fifteen priests for the new dioceses, as well as for other functions outside of the diocese. With only eleven new priests being ordained, I expect to be rather short until we can get some new recruits.

I will be happy to talk with you about the situation if you can come to the Chancery Office some time, after a couple of weeks, when the present rush dies down.

Praying God to bless you, I am

Yours sincerely,

Joseph T. McGucken
Archbishop of San Francisco

Újabb memorandumot küldtem neki többek között ezeket írtam:

... You remember, — His Excellency the M. R. Archbishop John J. Mitty acknowledged my letter on Dec. 12, 1955, and wrote: I am grateful for all you are doing for these people... I am happy to appoint you Chaplain of the Pacific Coast Group of the Hungarian Catholic League of America. I hereby grant permission for an evening Mass one Sunday a month...

A sacramentói püspök a következő levelet írta nekem:

I was glade to receive... your kind offer to do some spiritual work among the Hungarian people in the Diocese of Sacramento... — One of our priests has worked out a little booklet to help English-speaking priests to hear their confessions... — I will be glad to give you a note to the pastors of whatever parishes you will visit.

Fresno montereyi püspöktől a következő levelet kaptam:

While I do not favor the establishment of a unit of the Catholic League at Monterey, I have no objection to your visiting there occasionally in order to hear confessions of any Hungarians who do not speak English. I also give permission for an evening Mass on the occasion of your visit... and permission to hear confessions on your occasional visits. — We have been careful in this diocese to integrate all our various nations and colors into established parishes and it is important that nationalism not enter California's Catholic life.

Thereafter I (trying to clear up any misunderstandings concerning the establishment of the units of the Catholic League) emphatically stated I was not in favor of the establishment of national Hungarian parishes. (Principally because the Hungarian people were not concentrated in any particular area of the cities of California.) I have tried just to perform a kind of missionary work with the Hungarian people, attempting to encourage

them to attend the parishes in which they have found themselves. But I saw the danger, created by the language problem and by the national sentiment, and I emphasized, there is need for a strong Catholic Society and for a Missionary worker.

(...)

Therefore, I would be very happy if your Excellency gave me permission to say a monthly Mass for the Hungarians with a sermon in their native language at Most Holy Redeemer Church; it would be an evening Mass. And the Hungarian Catholic League requests to hold a High Mass at St. Mary's Cathedral on August 26, 1962, at 10:30 on the occasion of the 924th anniversary of the death of St. Stephen, first king of Hungary. This year a Benedictine Father will preach both on English and Hungarian at the Mass. (Last year I did it myself.)

I shall be happy to submit any further information your Excellency requires.

Thanking you for your kind interest in the problem of the Hungarians and with sentiment of esteem, I remain

Respectfully yours in Christ."

Titokban a végcél mégis az volt, hogy a magyar lelkész önállóságot nyerjen a magyar pasztorációban. Ez nem volt könnyű dolog. Mint a fresnói püspök levele mutatta, az amerikai püspökök végső célja a nemzetiségekkel az volt, hogy beolvadjanak az egy közös territoriális plébániába. József atya fokozatos engedményekkel és áldozattal igyekezett a végső célt elérni. Előbbi levele azt igazolja, hogy más módszerekkel a végső célt nem lehet elérni. A következő levelekben már világosabban látható mindez.

A hatvanas években paphiány mutatkozott világszerte. Az Egyházban ez eddig a század legkritikusabb évtizede. Papok, apácák hagyják el hivatásukat. A magyar társadalomban alig van ifjú, aki életcéljául a papi hivatást választaná. József atya a legmozgalmasabb plébánián kapott beosztást. Bár a hétből két nap a magyar pasztorációra volt fordítható, a konfliktusok alig voltak elkerülhetők.

József atya állandóan ismertette a nehézségeket is és az eredményeket is az érsek előtt, amire az érsek őt mindig felszólította.

A magyar missziós kérdés egy időre lekerült az egyházmegye programjáról. Az érsek hajlandó volt valamiféle kompromisszumra. De 1963-ban leégett a székesegyház.

Archdiocese of San Francisco
CHANCERY OFFICE
445 CHURCH STREET
SAN FRANCISCO 14, CALIF.
UNderhill 3-5112 Zip zone 94114

August 1st, 1963

Reverend Joseph Jaszovszky
St John the Evangelist Church
19 St Mary's Avenue
San Francisco, 94112

Dear Father Jaszovszky,

For some time, His Excellency the Most Reverend Archbishop has been attempting to find a solution which would permit you to work in more detail with the Hungarian people.

He has now directed me to ask you to prepare a program which you feel would be helpful to them. It would, of course, have to be a part-time program as the shortage of priests in the Archdiocese would not permit assigning a priest to full-time work in this field.

Would you therefore list what you think is necessary and how much time should be given to it? When you have such a report ready, I would be most happy to discuss it with you.

With kindest regards, I am,

Sincerely yours,

Thomas J Bowe

Right Reverend Thomas J Bowe, J.C.D.
Chancellor
Archdiocese of San Francisco

TJB:
vbt

13 September 1962

Reverend Joseph Jaszovszky
19 ST. Mary's Avenue
San Francisco 12, California

My dear Father Jaszovszky:

I have been greatly consoled in the loss of our Cathedral Church by your gracious message of sympathy. Your good wishes and prayers will, I am sure, bring upon the work of restoration the blessing of Almighty God.

Asking God to bless you for your kindness, I am

Yours devotedly in Christ,

+Joseph T. McGucken

Joseph T. McGucken
Archbishop of San Francisco

Az érsek sok kérdéssel volt elfoglalva. Közben megnyílt a II. Vatikáni Zsinat. Az érsek sokszor volt távol. Öt év után tudta nélkül áthelyezték a Most Holy Redeemer plébániáról a St. John the Evangelist plébániára.

„Új főnököm semmit sem tudott a magyar ügyekről — írja. — Nehéz volt nála. Megkövetelte az iskolákban való teljes munkámat. Magyar dolgokkal nem tudtam foglalkozni. Végre az érsek valamiféle kompromisszumot kötött a Star of the Sea plébánián monsignor Fleminggel. 1952-ben ott volt az első amerikai kinevezésem. Ez a kompromisszum újabb memorandum eredménye volt, mely szerint két napot tölthettem távol a plébániától, és mehettem a vidékre magyar miséket mondani. San Franciscóban még mindig csak egy szentmise volt havonta. Az érsek leiratában eképpen intézkedett:

Archdiocese of San Francisco
CHANCERY OFFICE
445 CHURCH STREET
SAN FRANCISCO 14, CALIF.
UNderhill 3-5112

21 August 1963

Reverend Joseph Jaszovszky
19 St. Mary's Avenue
San Francisco, California 94112

Dear Father Jaszovszky:

His Excellency, the Most Reverend Archbishop, has transferred you from St. John's Church and has appointed you Assistant Pastor of Star of the Sea Church, San Francisco.

This transfer is effective Tuesday, September 3, on which date you will be expected to report to your new assignment.

His Excellency has granted permission for you to work with the Hungarian people, and it is expected that you will devote two days a week to this work.

I am enclosing your formal appointment.

With every best wish, I am

Sincerely yours,

Thomas J. Bowe

Right Reverend Thomas J. Bowe
Chancellor

Q
Enc.

Magyarjaim nemigen értették meg a helyzetet. Most kellett volna megalapozni egy új magyar lelkészség létrehívását. Hibákat hibára követtem el magam is. Nagyon bíztam a magyarok adott szavában. Az első nagyobb magyar táncegyüttes — Német Lajos buzgó fáradozása révén — már bált is tudott rendezni. Nálunk csinálták, a Star of the Sea kápolna nagytermében. Sajnos emberei egy szombati napon a plébánia női egyletének színpadát és kiugró emelvényeit a „fashion show"-ra a terem közepén szétrombolták. Akkor volt ott először és utoljára magyar bál.

A viszony köztem és a plébános közt elhidegült. A kompromisszum nem vált be. A magyar ügyekkel foglalkozó vezetők nem értették meg egymást. A közben megalakított családi kör szétszéledt. Tanácsom az volt, hogy iparkodjanak az ifjúság számára otthont szerezni. Az akció megindult, és a Tósaky család az újonnan jött magyarok, dr. Szabó Gyula és dr. Hites László segítségével, nagy lelkesedés közben megalakította a Magyar Házat. A munkában én is tevékenyen részt vettem. Célom egy magyar kápolna volt. Csak annak birtokában reméltem önálló magyar lelkipásztorkodást kiépíteni. Hogy sikeresebb legyen az akció, magam leálltam a Katolikus Ligával. A Katolikus Liga ma is bejegyzett egyházi mozgalom a főegyházmegyénél, s még ma is én vagyok az igazgatója.

A valóságban azonban a központ nagyon távol volt. A központiak nem gondoltak a szórványlelkészségek megszervezésével. A Katolikus Liga aktualitása megszűnt. Engedtem a helyi szervezeteket érvényesülni. A régiek kihaltak. A dalárda megszűnt. Nem álltak vallási alapon. Az Első Magyar Egylet már csak nevében létezik. Feltűntek azonban az újak: az MHBK; később a Pannonia Club is felvirágzott Jekelfalussy Piller György, dr. Nády Iván, Nagy Iván, Görk János és Orly Cyril vezetésével. Az új reménység a Magyar Ház volt. Egyidőre azonban tevékenységét megtorpantotta a palotaforradalom: Tósaky Józsefet leváltották. Ellenfelei — Szabó Gyula és Hites László — Salló Jánost kérték fel a vezetésre. Az újonnan

alakult Magyar Ház feladata lett volna: a magyarságot végre összefogni, és annak támogatásával segíteni célkitűzéseiben a Független Református Egyházat, és a tervekben már megfogamzott önálló Magyar Katolikus Missziót.

A lelkipásztor éppen ezért újra megindította a harcot az önálló misszió kánoni megalapításáért. Újra apellált az érsekhez. Íme néhány mondat a memorandumból:

... During the past months I visited more families in their homes than I did during the past thirteen years in San Francisco. Time was short (only one or two days in a week), yet I visited people in the City, in San Jose, Cupertino, Sunnyvale, San Mateo, Palo Alto, Santa Clara, Santa Rosa, Oakland, Berkeley, Stockton, El Cerrito, San Leandro, Sacramento, Folsom, etc.

I tried with relatively good success to take a census of them. From my own records I found that there are (according to my knowledge) in San Francisco City 336 families, — in the Vicinity 580 families. But there are many more people. In a different situation and under more favorable conditions it would be a good congregation for establishing a parish. But I have been convinced that it would not be practical to try to establish a Hungarian Parish, although the Vatican would like to see such a one according to the "Exul familias..." and the Hungarian people are concentrated in some particular area of the City San Francisco, in San Jose and Oakland. But they could not support such a parish. Thus I was attempting to encourage them to attend the parishes in which they find themselves and I promised them to visit them and occasionally to say Masses there and to hear their confessions. In the past months only at Star of the Sea I offered Masses with a Hungarian sermon on the last Sunday of every month. But I intend to offer Mass in the future in the Vicinity also. After ten years many people still do not understand English sermons... — The attendance was this: Last year in September 110,

in October 486, in November 132, in December 154, — this year in January 121, in February 137, in March 465, in April 189. Before every Mass I heard confessions in Hungarian and German language. According to my circular (mailed four times in the past season 650 copies) I gave them the opportunity for confessions every Saturday. If the Hungarians requested it, I baptized their children and buried their dead. Etc.

Az érsek támogatta a missziós törekvéseket, s 1964-ben ezt írta:

1 June 1964

Reverend Joseph Jaszovszky
4420 Geary Boulevard
San Francisco, California 94118

Dear Father Jaszovszky:

I was very much encouraged by your report on your apostolate for the Hungarian people, and very happy that Monsignor Fleming has been generous with you in this matter.

I am just wondering if some little organization, like a Legion of Mary, composed of Hungarians with an apostolic outlook, would not be a good help to you as a "flying legion" to keep visiting the indifferent or those who have fallen under the wrong influence.

I have noted the date of August 23 for the Mass in honor of St. Stephen of Hungary at Mission Dolores Basilica, and I hope that nothing intervenes to prevent me from being with you on that day.

Praying God to bless your work, I am

Yours sincerely,

Joseph T. McGucken
Archbishop of San Francisco

A színtéren ekkor megjelent Páter Németh Ferenc, volt jezsuita atya. Kisegítő lelkészi beosztást kapott az érsektől. Teljes idejével kellett neki is szolgálnia a plébánián. Titokban azonban nagy ambíciói voltak. Ő is meg akarta szervezni az eléggé kis létszámú magyarságot. Először kisegítő magyar lelkésznek jelentkezett. Majd üzleti és tudományos alapon akarta megszervezni a magyarságot. Egy felállítandó öregotthon víziójában már felépítve látta az új Szent István Akadémiát. Részvényeket nyomatott, és részvények kibocsátásával álmodta meg az új angol nyelvű katolikus egyetemet. Vajda Géza volt a sugalmazó sponzora, aki „ellopott" találmányai majdani visszaszerzése után, milliókat ajánlott fel az új tudományos alapításokra. Kezdetben még reálisnak véltem Németh Ferenc (későbbi nevén Nimród atya) közreműködését, és bemutattam őt a Tósaky családnak. Akkor még nem voltam kinevezett magyar lelkész. Ők közösen megalapították a Stephaneumot. Engem kértek fel első elnöknek. Hittem a vállalkozás sikerében. Egy kápolnaépítő bizottságot véltem benne felfedezni. Akkor még a misszió jóváhagyása a felhőkben volt. Egy egyetemes Magyar Ház felépítését azonban nem ejtettem el. Hangoztattam tehát az együttműködést a Magyar Házzal. Tudtam, hogy a magyarság belezavarodik a sok kezdeményezésbe. Reméltem azonban, hogy megértik a magyar egyházközség szükségességét, s azt nem keverik össze egy a sok közül való egyesület fogalmával. Sejtettem, hogy a hatalmi kérdés meghiúsíthat minden kezdeményezést. Tárgyaltam az egyesületek vezetőivel. Dr. Salló Jánosban hűséges, okos, kitűnő munkatársat találtam. Nem is csalódtam benne soha. Baj volt azonban mások őszinteségével. Ma sem tudom, mi volt az oka annak, hogy egyes csoportok sakkhúzásai kétséget támasztottak bennem, s bizony sok jó szándékú kísérletezés megbukott.

A hatvanas évek második felében eléggé zavaros volt a helyzet. S ekkor kellett megemlékeznünk az ötvenhatos magyar szabadságharc tízéves jubileumáról. Most vagy soha! — gondoltam. Most kell még egyszer a világ köz-

véleményébe beoltani a magyar ügy fontosságának tudatát! Meg kell emlékezni Mindszenty bíborosról! De hogyan és kivel? Az ellentéteket a magyarok között szomorúan megismertem. Nem volt kedvem bizottságot létrehozni. Új egyesületet akarok — mondhatták volna. És a jubileumi ünnepségekből nem lett volna semmi. Ráléptem a nehezebb megoldás útjára. 1966 tavaszán elkezdtem a „világot" járni: végiglátogattam a püspököket, barátaimat a sajtónál; külön-külön beszéltem az egyesületek vezetőivel. Az állami és városi vezetőkkel is személyesen léptem érintkezésbe. Nyár lett, mire felrajzolódott a kép: a Fermont Hotelben jubileumi bankettet rendezünk! Mindszenty bíboros a bankett fővédnöke. Távollétében az érsek képviseli. Így hívtuk meg a vendégeket. Az ünnepség az utolsó pillanatban zajlott le. Egy héttel később már kiadták a titkos utasítást: az Egyesült Államok hivatalosan nem vehet részt a jubileumi ünnepségeken. A megígért ötvenhatos dokumentációs filmet a Pentagon már nem adta ki...

A jubileumi bankettre háromszáz gálavendég jött el. Felemelő látvány volt a díszvendégek sora, amikor felvonultak a díszasztal emelvényére: Joseph T. McGucken érsek, az ünnepi szónok; Hugh Donohoe püspök; Merlin J. Guilfoyle püspök; Alden Bell püspök; Begin püspök; Leo T. Maher püspök; a prelátusok. Edmond Brown kormányzó képviseletében: General Roderik Hill; Borbás Antal főesperes feleségével; Donald Carter a sajtó képviseletében; John Shelley, San Francisco polgármestere feleségével; Cahill rendőrfőnök feleségével; Joseph Tinney feleségével. A magyar bencés rendet dr. Jávor Egon OSB, perjel képviselte; dr. Hites Kristóf, az OSB igazgatója volt a műsorvezető. Művészeink kitűnő munkát végeztek: Tárczy Kovács Erzsébet, Koláczai Margit, Csákányi Lendvay László, Kálmán Szabolcs, Németh Lajos, Rédey Tibor a szabadságharcosok nevében; a volt polgármester: George Christopher; Murphy és Kuchel szenátorok; Maillard kongresszusi tag.

A bankett után, sajnos, a magyarok között megbom-

lott az amúgy sem létező egységesítő szellem. A már létező és az újra alakuló egyesületek egy közös centrum megvételi kísérletei között teljesen elhidegültek egymástól. Magam a családokat intenzívebben látogattam. Igyekeztem őket egymáshoz közelebb hozni. Ahol elértük egymást, ott ki is alakult az egészségesebb viszony közöttük. A közösségi munkától azonban elriadoztak. Nem csoda: Többen megtámadtak engem azért, hogy miért vagyok jó viszonyban azokkal a családokkal, amelyek az ő munkájuknak ellenségei... A Magyar Ház új vezetőséget kapott. Nagy lelkesedéssel újra megindult a munka. A dolgok megítélésében azonban hiányzott az objektivitás és a helyi „genius loci" a történelmi háttér. Látszatok után alakultak a vélemények. Félremagyarázott bemondások alapján ítélt a vezetőség prominens személyekről. A Helmet Club házát akarták megvenni. A Stephaneumnak külön aspirációi voltak. A szükséges pénzt — világos — nem sikerült gyorsan összehozni. A hely iránt kétségek merültek fel, amit a vezetőség támadásnak minősített. A lelkészek látszólagos passzivitásában szabotázst emlegettek. Nekem oly kifejezéseket adtak a számba, amilyeneket én soha nem mondtam. Felelős tényező nem hitte el az én kijelentésemet... Mérgezett szellemben — amiért senki nem érzett felelősséget — magyar otthont nem lehetett az öböl környékére varázsolni. Ezt, sajnos, tudomásul kellett vennem...

Egyházi vonalon sem volt könnyebb a helyzetem. A havi magyar misét plébánosom ravasz trükkel meghiúsította: ugyanarra az időre, vasárnap délutánra tette az új plébániai misét. Mikor megkérdeztem, miképpen képzeli el most a kompromisszum betartását, azt felelte, hogy azt mindig én mondjam, és az angol nyelvű prédikáció után szóljak néhány magyar szót. Az érsek ezt a megoldást lehetetlennek tartotta, és a St. John of God klinikai templom plébánosához utalt tárgyalás céljából.

Archdiocese of San Francisco
CHANCERY OFFICE
445 CHURCH STREET
SAN FRANCISCO, CALIFORNIA 94114
(AREA CODE 415) 863-5112

3 March 1967

Reverend Joseph Jaszovszky
4420 Geary Boulevard
San Francisco, California 94118

Dear Father Jaszovszky:

I thank you for your letter concerning the arrangements you have made with Father John M. Ring. I only hope that the hour suggested, namely, 12:15 p.m., will not interfere with any Mass you might be obliged to say at Star of the Sea Church.

With best wishes, I am

Yours sincerely,

+Joseph T. McGucken

Joseph T. McGucken
Archbishop of San Francisco

Q

A következő hónapban már ott volt a havi magyar mise, vasárnap délben!... Plébánosomat elfogta a méreg. Miért játszottam ki őt az érseknél? — kiáltott felém. — Tudtam, a játszmát mégis csak én vesztettem el. Fontos európai látogatásom után a Visitation Valley plébániára mentem, azt mondta nekem, hogy csak a halott magyarok jó magyarok... Az új plébános látta a fonák helyzetet. Megértőbb volt, s belátta, hogy a legangyalibb plébánossal sem lehet e kérdésben megegyezni. Mint papi szenátor azt ajánlotta az érseknek, hogy végre mentsenek fel engem az amerikai szolgálat alól. Mint professzor szívesen mentem volna már a szemináriumba. Father Leasy azonnal jelentette az érseknek, hogy a legokosabb lenne engem a szemináriumba helyezni. Az érsek félreértette a dolgot. Állandóan foglalkoztatta őt a probléma: miképpen adjon nekem önálló beosztást, csak a magyarok szolgálatára. Father Leasy tanácsa tetszett neki: kinevezett önálló magyar lelkésznek, s lakóhelyemül a szemináriumot jelölte ki azzal a határozattal, hogy fizetésemről a magyarok gondoskodjanak... Jó úton voltunk tehát egy önálló magyar misszió létesítése céljából.

Magyar egyesületeink és főképpen paptársaim teljesen félreértették a szituációt. Azt mondták, hogy kinevezésemmel hátba támadtam a magyar egyesületeket, a Stephaneumot stb. Ahelyett, hogy engem most már teljes erővel támogattak volna, megtámadták személyemet, és nemcsak derékba vágták a missziós gondolatot, hanem szétporlasztották saját egzisztenciájuk alapköveit. Kiadták a jelszót: Az érseknek nem építünk! A magyar plébánia birtoklásában nem lehet alávetve az érseknek. A magyar plébánia a Stephaneumból épüljön ki! A pap dolgozzék önzetlenül, és ne várja a magyarok fizetését. A Magyar Ház néma szemlélő volt. Fráziskent hangoztatták, hogy a majdani Magyar Ház épületében lesz kápolna, és ott lehet majd református és katolikus istentiszteleteket tartani. Hogy a papok miből éljenek, arról hallgatott a krónikás. Majd a hivők összeadnak egyenként öt dollárt... Kánoni eljárások szükségességéről szó sem esett. Hogyan is es-

Reverend Joseph Jaszovszky
655 Sunnydale Avenue
San Francisco, California 94134

19 September 1969

Dear Father Jaszovszky:

I thank you for your letter of September 12 and your clarification of the situation concerning the Stephaneum. Since it is a lay organization, it would be better for the Archdiocese not to become financially involved with them. Such involvements always create difficulties.

Yours sincerely,

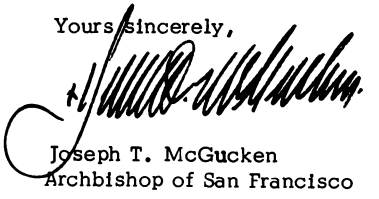

Joseph T. McGucken
Archbishop of San Francisco

Q

hetett volna, hiszen sejtelmük sem volt, hogy az Egyházban létezik „Codex Juris Canonici" is, és egy kinevezett lelkész körül, az egyházmegye joghatósága alatt alakulhat ki egy plébánia.

A kérdések megoldását most már csak abban láttam, hogy legalább a papok tartsanak össze. Hittem Nimród atya önnálló judiciumában és őszinteségében. Azt mondta nekem, hogy függetlenül a magyar misszió kiépítésétől, törekedjünk a közös Magyar Ház megteremtésére. Tehát arra törekedtem én is, hogy először csináljuk meg a közös magyar kultúrházat. Mikor dr. Hites László és dr. Fabó László is részt vett a házak megtekintésében, hittem abban, hogy a közös Magyar Házat meg lehet venni... A Valencia utcában akadt is — más, jobbak mellett — alkalmas épület. A tulajdonos cseh asszonnyal meg is egyeztünk 85 000 dollárban.

Ezután már nemigen vehettem részt a tárgyalásokon. Az érsek e levélben leintett:

Hallottam azonban, hogy a Magyar Ház gyűlésén Nimród atya kijelentette: az intézkedés joga csak a Stephaneum nevében történhet. Tehát ő Tósakyékkal úgy gondolta a dolgot, hogy az egyesületeknek be kell olvadniok a Magyar Házba. Ez ellen protestáltak a többiek, és magára hagyták. Engem is az ő oldalára gondoltak...

A látszat a Stephaneum ellenlábasainak adott igazat. 1969 decemberében, karácsony után, felhívott telefonon Nimród atya, és közölte velem, hogy megvették a házat a Stephaneumnak. Gyanútlanul gratuláltam. Utána azonban kijelentette, hogy nem a Valencia utcában vették meg a házat, hanem a Mission utcában, az Army utcán túl. Akkor ugyanis a kápolnaépítő társaság, s így az ún. Stephaneum elnöke voltam. Tehát a velem való megbeszélés és az egyesületek megkérdezése nélkül, önhatalmúlag megvettek egy házat, amelyet mi nem is ismertünk. Anélkül, hogy a siralmas állapotban levő házat megtekintettem volna, lemondtam az elnökségről. Ezt a magyar egyházi célok ellen való támadásnak minősítették, és megindult a harc ellenem...

A Stephaneum eljárása nagyon bántott. Most már világosan láttam, hogy zsákutcába futottunk. Ezt csak éppen a felelősök nem érezték át. Nem láttak a jövőbe. Nem látták előre, minden jó szándékuk mellett sem, hogy az idők, a körülmények mind politikai, mind egyházi, mind társadalmi téren változnak és elváltoznak. Nem vették észre, hogy akikre számítottak, azok az örök haza felé menekültek már, és az újak, az ötvenhatos nemzedék utódaiból hiányzott már a történelmi szemlélet; a haza és vallás új fogalmakat kapott, és a magyar öntudat elvékonyodott a nemzetközi metropolisok fojtott levegőjében. Nem hitték el egymás jó szándékát. Az enyémet sem. Valamiféle hipokrita helyzet alakult ki. Új idők, új célok hozták. S ezzel az én életem és tevékenységem első korszaka is lezárult.

IV.

1969-ben a pápa kiadta új körlevelét Migratorum Pastoralis címmel az emigrációs pasztorizáció kérdésében. A pápai körlevél érdekessége az, hogy tartalma Zágon József prelátustól való, aki a körlevelet harmadikként írta alá. A magyar kérdés nagyon a szívén volt, és mindent elkövetett, hogy a magyarság az Egyesült Államokban is megőrizhesse anyanyelvét, amennyiben ez a magyarság kívánsága, és azért meghozza áldozatát. Később hozzám intézett levele ezt eléggé világosan kimutatja.

A mi érsekünk megörült ennek a pápai intézkedésnek. Sorjában felhangzottak a spanyol nyelvű misék, és most már, 1970-től kezdve megszerveztem a minden vasárnapi magyar misét. Természetesen azt nem koncentrálhattam csak San Francisco területére. Arra nem volt papunk, és a magyarság zöme nem is igényelte. Nimród atya San Franciscóban mégis követelte a minden vasárnapi misét. Hosszú és elkeseredett küzdelmet hívott életre ezáltal. Teljes idővel kapta ő is kinevezését Dél-San Franciscóban, majd a városban, és így neki sem állt módjában rendes időben segíteni a szentmisékkel. Én mégis elfogadtam ajánlatát, és amikor vidéken voltam szolgálatban, azokon a vasárnapokon engedélyeztem neki a vasárnapi magyar misét kétórai kezdettel, ami nem felelt meg a magyarságnak, és mint később tapasztaltam, konfúziót okozott a hívek között. A Stephaneum — bár az alsó emeleti termet rendbehozták — nem kapta meg az engedélyt a minden vasárnapi misére, és az érsek nem látta biztosítottnak egy független magyar misszió létét egy világi, részvényekkel dolgozó egyesület keretében. Megcsináltam a lelki katasztert. Az nem kedvezett egy központi plébánia megalakításának. A papi körlevél kívánalmai között szerepelt egy szakasz, mely előírja, hogy az első nemzedék-

nek kell felelősséget vállalni egy tömbben a plébánia felállításáért. Helyi plébánián regisztrált magyarok már nem vehetnek részt egy nemzetiségi plébánia szervező munkájában. Megpróbáltuk azonban a lehetetlent. Már csak azért is, támadást támadás után kaptam.

A nehéz helyzetben egyedül az érsek támogatott. Kilátásba helyezte önálló magyar lelkészi kinevezésemet 1969. december elsejei levelében:

1 December 1969

Reverend Joseph Jaszovszky, S.T.D.
655 Sunnydale Avenue
San Francisco, California 94134

Dear Father Jaszovszky:

I am leaving in the morning for Phoenix for the installation of the new Bishop. Perhaps you could talk with Monsignor Walsh or call Father Burns for an appointment.

It was our understanding that you wanted to put in full time with the work of the Hungarians and that if we provided you with a place for room and board the contributions of the Hungarian people would take care of your salary.

Yours sincerely,

Joseph T. McGucken
Archbishop of San Francisco

A Bay Area püspökei ehhez mosolyogva gratuláltak. Nem kedveztek azonban terveimnek. Íme az oaklandi püspök levele:

Dear Father *January 20, 1970*

Thank you for your letter of January ninth. Best wishes for success in your new responsibility, a responsibility which you assumed even before the Archbishop gave it to you.

I suggest that you try to gather the East Bay Hungarian Catholics for one Mass a year possibly at the Cathedral, and that the Mass be properly publicized. The Mass, of course, should be said in Hungarian. Beyond that I see no necessary service, liturgical or otherwise, for the Hungarian people of this diocese except a knowledge that you are available for confession. As you surely realize, I don't want them disturbed in the parish membership they have here in the diocese.

Also, I suggest that you one day plan a Mission or a retreat for the Hungarian speaking people of the diocese.

You have my blessing.

Cordially yours,
Most Reverend Floyd L. Begin
Bishop of Oakland

Mentsük a menthetőt, volt közben a jelszavunk. És a hatvanas években Salló János vezetésével újra megnyitottuk a magyar iskolát. Az iskolavezetést dr. Szabó Károlyné látta el kitűnő eredménnyel. Változtak azonban az idők, a szülők soknak tartották az áldozatot, és nem törődtek a gyermekek magyar tanításával. A megalakult cserkészcsapatok igyekeztek a hiányt pótolni. Ma már szinte heroikus munkára van szükség, hogy a gyermekek tudjanak valamit magyarul.

Végre eljött az idő, amikor felcsillant a remény: mégis lesz önálló magyar misszió. A hatvanas évek végén és a hetvenes évek elején azonban megkezdődtek és fokozódtak a támadások a misszió ellen. Ezek nem is az

amerikai főpapság részéről jöttek, hanem azokat a magyarok irányították. A világi vezetők közül sokan sohasem tudták megérteni, hogy a már kinevezett lelkész ellen a saját érdekükben sem vehetik fel a harcot. A misszió és egy világi egyesület két külön világ. A fő cél érdekében a kettő csak segítheti egymást. Nem tudom ki sugallta a támadásokat, azonban jól kidolgozott terv alapján történt, hogy a Stephaneum igényelje a szervezésre az autoritást. Nekem volt érseki megbízatásom, mint amiként ma is van, ezt azonban nem akarták elismerni. Azzal fejezték ki valódi terveiket, hogy nekem nem voltak hajlandók biztosítani a havi fizetést. Szóltam már arról, hogy Papp Sándort akarták felszentelni, mint a Stephaneum segédlelkészét. Bár Nimród atya visszautasította annak gondolatát, hogy ő lenne a Stephaneumon belül az igazi lelkipásztor, a mozgalmak mégis arra irányultak. Ez kiviláglik a Stephaneum egy csoportjának a beadványából, amelyre az érsek a nekem szóló hivatalos leveleiben utalt. Íme, az érsek levelei:

Archdiocese of San Francisco
CHANCERY OFFICE
445 CHURCH STREET
SAN FRANCISCO, CALIFORNIA 94114
(Area Code 415) 863-5112

5 October 1970

PERSONAL

Reverend Joseph Jaszovszky
St. Patrick's Seminary
320 Middlefield Road
Menlo Park, California 94025

Dear Father Jaszovszky:

I have received a letter from Stephaneum, Ltd., 3431-3435 Mission Street, San Francisco, requesting, first, that Father Nimrod be transferred to San Francisco in order to be close to the Saint Stephen Association and Academy. They seem to take it for granted that they have permission to have holy Mass every Sunday in this establishment, which they say Father Nimrod made possible by his offering of $10,700 and his continuing vigilance.

Father Nimrod has never approached me about this matter.

I would like to have your advice as to whether or not we should recognize it and give permission for holy Mass to be celebrated at this property, the address of which I assume is as stated on the letterhead, 3431-3435 Mission Street.

Yours sincerely,

Joseph T. McGucken
Archbishop of San Francisco

Archdiocese of San Francisco
CHANCERY OFFICE
445 CHURCH STREET
SAN FRANCISCO, CALIFORNIA 94114
(AREA CODE 415) 863-5112

23 October 1970

Reverend Joseph Jaszovszky
St. Patrick's Seminary
Menlo Park, California 94025

Dear Father Jaszovszky:

I have received a letter from the Bishop of Agriensis in Hungary asking for information concerning a Mr. SANDOR E. PAPP, who is living in San Francisco. Apparently this man has written to him asking to be incardinated in the above mentioned Hungarian Diocese, but to be ordained to the priesthood here in San Francisco, in order to serve the Hungarian people in the proposed Chapel of St. Stephan. The Bishop writes that he does not know this man, but would like to have whatever recommendation we can give him.

I would appreciate it if you would treat this matter confidentially and give me whatever information we should have in order to give a proper reply.

Yours sincerely,

+Joseph T. McGucken

Joseph T. McGucken
Archbishop of San Francisco

Az érsek 1970. október 19-én keltezett levelében egy San Franciscó-i plébániát kívánt kijelölni, mint a magyar liturgia központját. Íme az erre vonatkozó levelek, amelyek közül az egyikben Nimród atyát kéri, hogy semmiféle propagandát ne fejtsen ki egy Stephaneumban létesítendő kápolna ügyében.

19 October 1970

Reverend Joseph Jaszovszky
St. Patrick's Seminary
320 Middlefield Road
Menlo Park, California 94025

Dear Father Jaszovszky:

I wish to thank you for your letter of October 8 concerning Stephaneum, Ltd., 3431-3435 Mission Street, San Francisco.

Since you are the canonical pastor of the Hungarians in this Archdiocese, it might be well for you to have a regular place to say Mass for the Hungarians in the City of San Francisco -- especially in some church that could permit you to use the facilities at a suitable hour.

Yours sincerely,

Joseph T. McGucken
Archbishop of San Francisco

Archdiocese of San Francisco
CHANCERY OFFICE
445 CHURCH STREET
SAN FRANCISCO, CALIFORNIA 94114
(AREA CODE 415) 863-5112

31 December 1970

Reverend Frank Nimrod
470 - 24th Avenue
San Francisco, California 94121

Dear Father Nimrod:

I wish to thank you for your Christmas greetings and your good wishes and prayers.

Once or twice I have heard some reference to the establishment of a "chapel" in the Stephaneum.

As I am sure you know, in order to establish a chapel and to say Mass regularly in any place, it is necessary to have the proper authorization. This would be particularly true in a privately owned building.

I look forward to the opportunity of talking with Father Jaszovszky about this matter some time early in the New Year. Meanwhile I would ask you not to make any announcement concerning the establishment of a chapel for the Hungarians in the Stephaneum.

Wishing you every grace and blessing during the New Year, I am

Yours sincerely,

Joseph T. McGucken
Archbishop of San Francisco

Ezek után a Szent Pál-templom lett a magyar misszió központja. Később a Notre Dame főiskola kápolnája, a Mission Dolores bazilikának a plébániáján végzendő regisztrálással. (Később a misszió központja ismét a Szent Pál-plébánia lett.) Íme, az érseki leiratok:

30 November 1970

Reverend Joseph Jaszovszky
St. Patrick's Seminary
320 Middlefield Road
Menlo Park, California 94025

Dear Father Jaszovszky:

In reply to your letter of November 26, I am happy to give you permission to carry on the Mass for the Hungarians at St. Paul's Church, San Francisco, where Father John T. Dwyer, has graciously given you hospitality. This will include the necessary jurisdiction which you need to minister to the Hungarian people in that place.

Since no jurisdiction has been asked and no authorization has been given for Mass or other ecclesiastical functions at the house called "The Stephaneum," I hope that there will be no division in the Hungarian community.

Praying God to bless your work, I am

Yours sincerely,

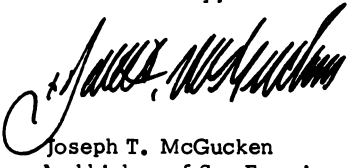

Joseph T. McGucken
Archbishop of San Francisco

Archdiocese of San Francisco
CHANCERY OFFICE
445 CHURCH STREET
SAN FRANCISCO, CALIFORNIA 94114
(AREA CODE 415) 863-5112

9 December 1970

Reverend Joseph Jaszovszky
St. Patrick's Seminary
320 Middlefield Road
Menlo Park, California 94025

Dear Father Jaszovszky:

Since we know practically nothing about "The Stephaneum," except what you have told me, I doubt if it would be proper for us to take any official action concerning it in the way of authorizing and approving a chapel there, where Mass would be celebrated.

Yours sincerely,

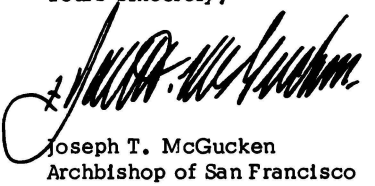

Joseph T. McGucken
Archbishop of San Francisco

A misszió helyzetét megnehezítette az a fonák helyzet, amely a magyar száműzöttek társadalmában kialakult. Most már több csoport igényelte magának a megváltó vezérlő szerepet. A legradikálisabbak a Stephaneum-ellenesek voltak. Ezek abban a tévedésben voltak, hogy a papok egy gyékényen árulnak a Stephaneummal. A misszió és a Stephaneum papi vezetése alakította ki bennük ezt a véleményt. Bár így lett volna, és bár mindenki elismerte volna, hogy az egyházközségi komoly munka menthette volna ki a magyarságot fonák és terméketlen helyzetéből. Kis dinasztiák borították be „Itália szép kék egét": zivataros évek következtek.

A mellékelt levélből kitűnik, hogy az érsek a magyar szolgálatot csak egy amerikai plébániáról látta biztosítva. Az anyagi ügyeket kívánta rendezni.

4 February 1971

Reverend Joseph Jaszovszky
St. Patrick's Seminary
320 Middlefield Road
Menlo Park, California 94025

Dear Father Jaszovszky:

Thank you for sending the latest information concerning the Mass which you celebrate in serving the Hungarian people of the Archdiocese. Nothing has changed concerning your faculties and jurisdiction.

Perhaps some thought should be given to a convenient parish in which you could reside for the service of the Hungarian people.

Yours sincerely,

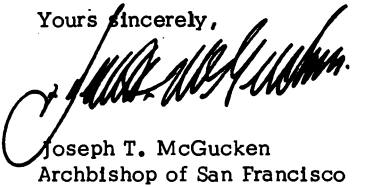

Joseph T. McGucken
Archbishop of San Francisco

Archdiocese of San Francisco
CHANCERY OFFICE
445 CHURCH STREET
SAN FRANCISCO, CALIFORNIA 94114
(Area Code 415) 863-5112

6 July 1972

Reverend Joseph Jaszovszky
St. Patrick's Seminary
320 Middlefield Road
Menlo Park, California 94025

Dear Father Jaszovszky:

Because of our difficult financial situation, Bishop McFarland and his Finance Committee have been studying all requests for funds.

We should have a financial report of the operation of the Hungarian Mission under your direction, showing all income and all disbursements.

I would ask you also please to let me know how much you would need to borrow in order to make the trip.

Yours sincerely,

Joseph T. McGucken
Archbishop of San Francisco

Maradtam a szemináriumban.

Mindig igyekeztem az összhangot megteremteni a magyarok között. Hivatásom, megbízatásom arra kényszerített, hogy minden magyar érdekét szolgáljam. Munkámat nagyon megnehezítette az a tény, hogy a magyarság nagy többsége nem volt vallásos. Az alázatosság nemes erényét nem ismerte. Örült a mások szerencsétlenségének. Pedig ez a nép az alkotásra született. Az irigység mindig megsemmisítette a másik munkáját. Így nem lehetett közérdeket szolgálni: nem valósult meg a kultúrház, nem fejlődött ki a magyar iskola. Minden szórványban maradt. A gyűléseken állandóan rágalmak hangzottak el. Nem ellenőrizték tartalmukat. Egyszerűen elfogadták, és örültek a rágalmaknak, mert azokon túl nem kellett semmiért sem felelősséget vállalni. Elismerem, hogy a rágalmazók a rágalmakkal Istennek akartak szolgálni. A rágalmak valóban befeketítették a rágalmazottat. A rágalmazó azt hitte magáról, hogy hivatott bíró, aki elítélheti felebarátját hamis rágalmak alapján, amelyeket ő igaznak tartott.

Így cselekedtek sokan éppen az egyesületi kis gettóéletben.

Nem haragból, nem elítélő érzéssel, csak okulásul említem azokat, akik állandó hangadói voltak az egyesületi életnek. Azt hitték, hogy a többség nevében beszélnek. Holott a statisztika szerint nem volt ötezer család az egész környéken, hanem csak (kimutathatóan) 830 személy gyakorolta vallását, és 952-en semmiféle magyar üggyel nem törődtek. Akkor, amikor egy-két lelkésszel dolgozó kis amerikai plébánia harmincezer dollárt áldozott személyi és ellátmányi kiadásaira, a magyarok adományai nem érték el az évi kétezer dollárt. Az istentiszteletekről való elmaradás lehangolta a templomba járókat is. Ők is elmaradtak... Viziókkal és viziókban éltek azok, akik az évek múlásával mennydörgésekkel akarták feltámasztani a halottakat, és amikor a csodák elmaradtak, másokat okoltak emiatt. Valaki felelős volt azért, hogy nem volt plébánia, hogy nem volt minden vasárnap mise San Franciscóban, hogy nem volt öregotthon, hogy

nem létesített a magyarság egyetemet, akadémiát azok kedvéért, akik gyermekeiket már nem nevelték vallásosan, és azok a gyermekek már magyarul sem beszéltek. Szállt felém a vád, hogy 18 évig nem csináltam semmit! ... Mert azt kellett volna csinálnom, amit ők sem tudtak elérni éppen rágalmaik és vizióik miatt. Tizennyolc évig amerikai plébánián működtem. S amikor szabad lettem a magyarság számára, akkor indult meg a rágalmak özöne felém. Miért? A rágalmazók sem tudják ... A viziók eltérítették őket a realitások talajáról. Nem is az anyagiak hiánya volt a legnagyobb baj, és a tragédiák oka. A lélek elferdült, s nem látott tisztán. A problémák zűrzavarában csak az utolsó ítélet dübörgéseit hallatták ...

Személyemmel én soha senkit nem támadtam. Nem vontam senkit felelősségre a hiányok miatt. A támadás nem is személyem ellen szólt, hanem az ellen, amit képviseltem. Általában a tekintély ellen.

Századunk a tekintélyrombolás kora. A nagy politikai mozgalmak nemcsak az isteni és emberi tekintély ellen indították el a lázadást, hanem a száműzöttek társadalmában is. Ez a kor nem akarja elismerni az úgynevezett emberi jogokat. A fogalmakat össze-vissza zavarja. Az emberi jogok ma már csak a modern kor kalózainak járnak. Magyar társadalmunkban az egyik egyesület nem akarja elismerni a másik jogát a szervezkedésre, a tanításra, s az egyházak jogát a hithirdetésre, apostolainak kiválasztására. A püspök joga elé helyezi a nép jogát. A nép jogára való hivatkozás azonban szemfényvesztés. Vezetésre vágyó emberek hangoztatják a már vezetők felé. Ugyanez történt a magyar egyházi élet vonalán is San Franciscóban.

Az egyesületek képtelenek voltak közös munkatervet kidolgozni, és a jogi egyesülésre való szándékot mindig meghiúsították. Ily körülmények között a lelkészek harca a vallásos élet fellendítése érdekében is válságba került. József atya, bár a hetvenes évek elején az egyesületek részéről érték a legbénítóbb támadások, mégis a missziós

élet fellendítése érdekében kereste a békés együttműködést az egyesületekkel. A Magyar Ház és a Stephaneum munkájába való beállásával segíteni próbált a válságos években legalább az alapszabályok szerint való békés munkálkodásban. A Stephaneum renovált házát József atya és Borbás Antal református lelkész megáldotta. A Magyar Házban — mert Schlosser Frigyes, Székely Sándor és Ágoston Ede a módszerekben eltértek egymástól, és működésüket, követelményeiket az igazgatóság valósággal szabotálta — Ágoston Ede lemondott az elnökségről. Jaszovszky atya az ügyvezetést három hónapra elvállalta. Főképpen azt remélte, hogy közelebb hozza a misszió felé a szétágazó erőket. Az új alapszabályt nem sikerült a közgyűlés elé vinni, és ezáltal a pénzügyeket szanálni. Közben bizonyos erők már Schlosser megbuktatására készültek. Jaszovszky és Schlosser lemondott, ami után négy évre szünet állott be a Magyar Ház működésében. A szünet után Hites Kristóf bencés atya vette át a Magyar Ház vezetését. Az egységet nem sikerült megteremteni. A misszió ügye szomorú jövő elé nézett. A lelkész úgy érezte, hogy magára maradt. Nimród atya is magára maradt. Éppen azok fordultak ellene, akik kedvéért a misszió lelkészét annak idején élesen bírálta. Leveleiben megnevezett tanúkra hivatkozott, akiknek rágalmait elhitte. Most keservesen csalódnia kellett. És éppen ekkor érkezett a híre annak, hogy Mindszenty József meglátogatja Kaliforniát.

József atya minden törekvése oda irányult, hogy a hívekben a hitéletet látható formákban, belső élménnyel erősítse és állandósítsa. Ezért engedélyt kért a nagyszombati vigiliai szentmise és a feltámadási körmenet megtartására, amit meg is kapott. 1971-ben és 1972-ben négyszáz magyar és sok amerikai vonult el a Parkban az Oltáriszentséggel. Az eseményt a televízió is közvetítette.

„Ránk nehezedtek azonban a pénzügyi válsággal fenyegető évek — írja József atya. — A főegyházmegye pénzügyi alapjai kezdtek kimerülni. Az érsek kérte a ma-

gyarok teherbíró képességének a kimutatását. Bizony a statisztika szomorú képet mutatott, s az érsek csodálkozásának adott kifejezést. Lehangolt lett. Íme, erre vonatkozó levelei:

Archdiocese of San Francisco
CHANCERY OFFICE
445 CHURCH STREET
SAN FRANCISCO, CALIFORNIA 94114
(Area Code 415) 863-5112

28 August 1974

Reverend Joseph Jaszovszky
St. Patrick's Seminary
320 Middlefield Road
Menlo Park, California 94025

Dear Father Jaszovszky:

The auditors are working in the Chancery Office now making their examination of all the financial accounts. We do not have any financial report for your work in the Mission for the Hungarians. I realize that it would not be a very complete report, but I think you can adequately fill it in on the attached financial report form. We would like to have this back as soon as possible.

Yours sincerely,

Joseph T. McGucken
Archbishop of San Francisco

Archdiocese of San Francisco
CHANCERY OFFICE
445 CHURCH STREET
SAN FRANCISCO, CALIFORNIA 94114
(Area Code 415) 863-5112

24 September 1974

Reverend Joseph Jaszovszky
St. Patrick's Seminary
320 Middlefield Road
Menlo Park, California 94025

Dear Father Jaszovszky:

I am deeply impressed with the generosity of dear Cardinal Mindszenty in offering to provide $25,000 towards the establishment of a Center or Chapel for the Hungarians in this area. I think, however, that it would be an imposition on our part to accept such a large amount of money from the wonderful Cardinal.

I have noted on your annual report that the amount of support you receive from the Hungarian community for your missionary work among them is very small indeed, especially since the Archdiocese is providing for your room and board as well as your salary, much of which you turn back into the expense of your service to your community. I am sure that many of your people in their goodness and generosity would willingly increase their support, especially in view of the inflation which has increased the cost of the work of the Church.

I would suggest that you request, in my name, that the Hungarian people you are serving make a pledge according to the Offertory Plan, so that you will have some more consistent and adequate support in your work.

Praying God to bless you, I am

Yours sincerely,

Joseph T. McGucken
Archbishop of San Francisco

Archdiocese of San Francisco
CHANCERY OFFICE
445 CHURCH STREET
SAN FRANCISCO, CALIFORNIA 94114
(Area Code 415) 863-5112

9 September 1974

Reverend Joseph Jaszovszky
St. Patrick's Seminary
320 Middlefield Road
Menlo Park, California 94025

Dear Father Jaszovszky:

I wish to thank you for your letter of August 31 and the attached information concerning the finances of your missionary work.

For the purpose of the Chancery Office, I must ask you to transpose these figures on to the regular form which we use in the Chancery Office. The report should also show the salary you receive from the Chancery Office

I am surprised that you have not been receiving more adequate support from the people you are serving, since a number of them seem to be rather well fixed.

Yours sincerely,

Joseph T. McGucken
Archbishop of San Francisco

Archdiocese of San Francisco
CHANCERY OFFICE
445 CHURCH STREET
SAN FRANCISCO, CALIFORNIA 94114
(Area Code 415) 863-5112

16 September 1974

Reverend Joseph Jaszovszky
St. Patrick's Seminary
320 Middlefield Road
Menlo Park, California 94025

Dear Father Jaszovszky:

I wish to thank you for your letter of September 13 and the attached financial report of the Hungarian Catholic Mission.

The collections do, indeed, seem to be very small, even for the small number of people who attend the Mass. If you think that a letter from me to you, to be read to the people, would help in getting them to increase their contributions, I would be happy to provide such a message.

With best wishes, I am

Yours sincerely,

+Joseph T. McGucken

Joseph T. McGucken
Archbishop of San Francisco

Ez előszele volt azoknak az akcióknak, amelyeket 1974-ben a bíboros elindított. Először a magyar papi képzés megszervezésével, azután az egyházközségek megalapításának sürgős elindításával. A papságra készülő magyar ifjakat a Pázmáneumba hívta:

Főtisztelendő Oltártestvéreim!

Az emigrációs katolikus papság jelentősen koros, kevesebb is, mint volt 1957-ben; ugyanakkor az emigrációs magyar hívők száma emelkedett, és eléri a másfél milliót. Anglia például 5 önálló lelkipásztorral rendelkezett; ma ott csak egyetlen önálló lelkészség létezik.

Ha a lelkipásztorkodás válságba jutását el akarjuk kerülni, sürgősen gondoskodnunk kell magyar papi utánpótlásról saját papképzéssel és papneveléssel. Már 1974. szeptember 8-ra érettségizett, vagy az érettségivel fölérő fokkal rendelkező magyar, vagy magyarul, ha nem is tökéletesen beszélő, ép, egészséges, feddhetetlen életű ifjakat toborzunk.

Lelkipásztorainktól azt várjuk, hogy utánanézzenek alkalmas jelölteknek, s ezekről nekem minél előbb jelentést küldjenek.

A jelentkezők felvételi kérvényeiket az illetékes magyar lelkészségek útján juttassák el hozzám, catolva ahhoz:

1. *az iskolai végzettségről szóló bizonyítvány másolatát;*
2. *az erkölcsi bizonyítványt, melyet a hittanár vagy az illetékes magyar lelkész, esetleg valamely egyházi magyar intézmény vagy szerv állít ki.*

A szemináriumi évek alatt az ellátás díjtalan, csak az utazás és ruházkodás költségei hárulnak a szülőkre.

Kérem, végezzük el híveink körében alkalmas módon a szükséges és megfelelő tájékoztatást ebben az életbevágó magyar ügyben!

Áldásommal

† József

A bíboros közben, még kaliforniai látogatása idején, igyekezett papokat szerezni olyan helyekre, mint San Diego, a mexikói határon. Jaszovszkyt San Franciscóból nem akarta elengedni. Íme, a levél:

Josephus Card. Mindszenty *Bécs, 74 07 16*

Kedves Fiam!

Köszönettel vett soraira ez a válaszom: némely szeretet megárt nekünk magyaroknak, mert elvesz tőlünk valamit, hogy ne a Msgr. vegye el. Jobb nekünk a magunk szerény magyar körében, ahol szárnyal a magunk énekeimája.

San Diego számára Önt kérte az ottani főpásztor. Hallgattam. San Francisco kedves Fiamat nem nélkülözheti.

Áldásommal

† József

NB

A premontrei perjelség egyik papját kértem. Adták, és így júliusban kezdik a szentmisét San Diegóban.

V.

Mindszenty József bíboros hercegprímás megjelenése a szabad világban, a Csendes-óceán partján is, a magyarság jövője számára nagy perspektívákat nyitott meg. Jaszovszky József egykori tanácsosa volt, és tudta, hogy éppen az egyházközségek és iskolák sorsa fogja érdekelni; segít majd ott, ahol arra szükség lesz. Valóban, a bíboros világkörüli útján e kettőt sürgette.

József atya ezért állandóan tárgyalt az érsekkel a jövőbeli lehetőségekről, és az érsek megígérte, hogy nemcsak elvben, hanem a valóságban is támogatja a missziós lelkészség kánoni felállítását. Szándéka komolyságát már előbb bebizonyította, amikor 1970-ben Jaszovszkyt „in cura animarum", önálló lelkésszé kinevezte, és a szemináriumban jelölte ki hivatalát és lakását. A magyarok többségi passzivitása azonban megdöbbentette. Többször felhívta őket a komoly cselekvésre és áldozatokra. Hangoztatta, hogy a lelkészségnek saját erejéből, saját áldozatos felajánlásaival (Offertory Plan) kell eltartania önmagát. A magyarok jelszava azonban az volt, hogy az Egyház tartsa el a missziót! Még mindig éretlenek vagyunk annak felismeréséhez, hogy az eltartás tekintetében sohasem a személyről van szó, hanem a lelkészről, bárki is legyen az! Az Egyház mi magunk vagyunk, nemcsak a püspök! A püspököt is a hívek látják el. Mégis megtörtént a csoda: a magyarság visszahúzódását az áldozatoktól az érseknek magára kellett vállalnia, s amit nem tett meg a magyar közösség, azt ő maga megtette: vagyis gondoskodott a lelkész ellátásáról. Sokszor azonban keserűen jegyezte meg: a nagy körmenetre az én kedves magyarjaim Mercedes és Cadillac kocsikban jönnek, missziós kiadásaikra, a lelkész eltartására azonban nincs pénzük. Ó, ha tudná még azt, hogy hányszor mondták a papnak: miért kell

neki autó? A misékre, a városba, a vidékre járjon autóbuszon! Aztán meg a pap dolgozzék „önzetlenül". Mintha a családfő állás nélkül, ellátmány nélkül fenn tudná tartani családját! Sokan megkísérlik, és a Welfare-ból élnek... Talán úgy gondolják, hogy a papjuk is kolduljon?

A misszió pénzügyi helyzete nyitott könyv. Még mindig főleg az egyházmegye gondoskodik a magyar papról. Az a kevés család, amelyik támogatja az irodát, ismeri is a nehézségeket, és tudja, hogy miként állnak a dolgok. Ágoston Ede dr., Karácsonyi Tibor dr. állítják össze a számadást, és nyújtják be az érseknek. A női tábor tagjai is hősi áldozatokat hoznak: Polgár Rozália, Karácsonyi Tiborné, Sörk Klára, Nády Hermin, Salló Jánosné, Pap Lászlóné, Görk Gyuláné, Fabó Lajosné, Renovich Margit és még sokan mások. Ittlétekor; dr. Urbányi Tiborné, majd Stupián Gyuláné, Harmath Sándorné, Szabó Józsefné, Shely Louisia, Kiszely Barnabásné, Marózsán Jánosné.

Mindszenty bíborosra való tekintettel az érsek 1974 novemberében kinevezte az első magyar egyháztanácsot. Természetesen annak tagjai a missziós munkát támogató hívekből kerültek ki: Jaszovszky József, Schlosser Frigyes, Ágoston Ede, Karácsonyi Tibor, Avvakumovits Ottó, Fabó László, Fazold Gyula, Hajdú György, Harmath Sándor, Kiszely Barnabás, Kendeffy László, Lehel István, Maybó Béla, Mayer Antal, Nemes Vince, Polgár Rozália, Salló János, Siráky Ferenc, Shely Louise, Stupián Gyula, Szabó Károlyné (Magdolna), Németh Dezső, Szelle Albert, Tárczy Endre, Tóth Fejel András, Urbányi Tibor, Vince Árpád, Varga István, Frank Nimród.

Kinevezték a bizottsági tagokat is: Agárdy Dénes, Ágoston Károly, Boros József, Borbély István, Bilek Károly, Bauer István, Csaba Elemér, Csejtey Béla, Cseke Sándor, Csicsery Zsigmond, Ferenczy László, Gács Alajos, Gyermek László, Görk Klára, Hadfy László, Halmos Ferenc, Herczegh Ferenc, Hites Sándor, Kádas Károly, Kaintz Béla, Kisiday Miklós, Kovács Imre, Lőrincz János, Molnár Sándor, Nády Hermin, Nováky Zoltán, Orbán Lajos, Palinay Gyuláné, Palotás Dezső, Papp Lászlóné, Pribusz Fe-

renc, Papp Viktor, Pillér Józsefné, Radnóthy Margit, Rátz Mihály, Reményi Ede, Renovics Margit, Sárdy János, Szabó Gyula, Szabó Szilárd, Szalay Béla, Szántó Zoltán, Szentgyörgyi István, St. Clair József, Stupián Marika, Takács Béla, Téry Ödön, Tivadar Attila, Ulrich Irén, Varga István, Varga Zoltán, Vörös Béla, Zsigmond Barna, Zsuffka Viktor.

Az első tanácsülés november 10-én volt. A lelkész a tanácstagokkal megállapította, hogy a főegyházmegye eddig igen gálánsan viselkedett a magyarokkal szemben. Most a magyarokon a sor, hogy meghozzák a maguk áldozatát a magyar missziós élet kiépítése céljából. Ahhoz intézményekre, plébániára van szükség. Óriási áldozatokat kíván mindez. Az érsek példát mutatott. A tanács kinevezése előtt azonban megjegyezte, hogy aligha fogadható el a bíboros nagy segélye, ha a magyarok nem teszik meg a maguk kötelességét. Az sem folytatható, hogy a lelkész a maga személyi járandóságát a misszió hivatali céljaira fordítsa.

A jegyzőkönyvből világos az a fő alapelv, hogy egyházközség az érsek megbízatása nélkül nem szervezhető meg. A lelkész ezt már az első körlevélben kihangsúlyozta. Egy egyházközség kánoni megalapítása a megbízott lelkésztől nyeri eredetét. Íme, a lelkész első körlevele ezirányban:

Kedves Testvérem!

Mint az új egyházközséget megszervező testület kinevezett tagját értesítlek, hogy ígéretünkhöz képest január elsején a szentmise után a Woodside Prioryban tartott 11 órai szentmise után a Cafeteriában a szokásos eszmecserék után elvonultan megtartjuk döntő jelentőségű gyűlésünket. A decemberi összejövetel és audiencia után, amikor a köztünk ismét megjelenő bíboros hercegprímás úr előtt fogadalmat tettünk gondolatai megvalósítására, és a San Franciscó-i érsek hosszú évek munkáját figyelembe véve jóváhagyta az egyházközség megszervezését, szent kötelességünk nekünk, mint a Római Ka-

tolikus Anyaszentegyház hű híveinek a magyarság megújulásán munkálkodnunk, hogy az eljövendő századokban is az egyetemes kereszténység nagy családjában a magyar nemzet méltó helyét elfoglalja az istentelenség nagy tragédiákat sejtető elbukása után.

San Francisco katolikus magyarságának egyházközségbe való tömörülése a tényleges magyar katolikus vallási élet jogi keretbe való foglalása. Szükséges magyar katolikus akció, hogy a keretben a ma vallási élete változások után is megmaradjon. Ha ezt meg nem csináljuk, akkor nemcsak a magyar katolikus liturgia szűnik meg, hanem a magyarság maga is. E jogi keret nélkül teljesen beleolvad az új generáció az angol nyelvű liturgiába, és elnémul a magyar nyelv. Az egyesületek, amelyek ki vannak téve idegen infiltrációknak, az egyházi jogi keretet nem pótolhatják. Azok csak segíthetik az egyetemes világegyházban a magyar egyházközséget munkájában, iskolák és kulturális intézmények létesítésében és ápolásában. Az egyházközség nem is kívánja azok kulturális munkáját akadályozni; ellenkezőleg, az egyházközség energiaközpontot jelent a számukra. Egyházközségünk nem is kíván magyar kultúrközpontot, „Centert" felépíteni. Nem is alakít iskolai intézményt, ha ezt az egyesületek megteszik. Az egyházközség magyar papról akar gondoskodni a jövőben, ami az egyházközség nélkül nem lenne meg. Huszonkét éven át az amerikai főegyházmegye ezt megtette, hogy időt adjon a magyarság önálló vallási megszervezésére. Tehát nem a jelen személyi nehézségeken akar csupán segíteni, hanem általában biztosítani az Egyház kebelében az önálló magyar katolikus vallási liturgiát.

Ezek után világos, hogy nem a jelen lelkész ellátási nehézségeiről van itt szó! Kétségtelenül vannak anyagi nehézségek, de még rövid ideig azokon az érsek hajlandó lesz segíteni, ha az egyházközség munkája sikeresen elindul. A mostani lelkész az egyházmegye bekebelezett papja. Külön jóindulat és keresztényi szeretet indítja az érseket, hogy az egyházmegye papját, a magyar bíboros volt munkatársát, immáron öt éve anyagi segítséggel, ki-

zárólag a magyar liturgia fenntartására a magyarságnak átengedte. Hálás köszönet a magyarok azon lelkes tagjainak, akik az érsek felé megmutatták a magyarság érdeklődését anyagi segítségükkel, hogy így részben a hivatalt fenn lehet tartani. De a jövőben ennek a kisebbségnek az áldozatkészsége hiábavaló lesz, ha az egyetemes katolikus magyarság intézményesen nem szervezi meg a lét feltételeit. Első tennivalónk, hogy a most távollevőket beszervezzük és az eddig munkálkodókat reményeikben megerősítsük. Mint alapot, feltétlenül meg kell teremtenünk az anyagi bázist. Azonnal elő kell teremtenie a magyarságnak azt az összeget, amely legalább egy központi fekvésű telek megvásárlását lehetővé teszi. Akár egy épülettel, akár anélkül. Ez a katolikus magyarság érettségi vizsgája lesz. Tehát nem a lelkész fizetéséről, hivatalának és lakásának előteremtéséről van azó. Ez azonnal csak akkor lenne aktuális, ha a mostani lelkész betegség vagy halál esetében kénytelen lenne megválni magyar szolgálatától. Mert új lelkész ellátását nem vállalja többé az egyházmegye. Most az egyházközség hitelalapjának az előteremtéséről van szó, s mint említettem, legalább egy szilárd talajt kell biztosítanunk a jövendő egyházközség számára. Ha a magyarság tekintélyesebb összegre megszervezi magát a most kinevezett szervezőtestület tagjai és segítői által, s felmutat tekintélyes összeget azonnali befizetés által, akkor őeminenciája is azonnal letétbe helyezteti az amerikai könyvkiadótól, amely bizottság által csupán karitatív és kulturális célokra fordítja őeminenciája saját céljára a 25 000 dollárt. Utána valószínűleg reményünk van nagyobb adományokra is. Ezek az összegek semmiképpen sem volnának kiutalhatók más, nem egyházi egyesületek számára. Mi a Római Katolikus Anyaszentegyház judisdictiója alatt állunk! Ez azonban nem azt jelenti, hogy a magyarság egyházközségi vagyona ab ovo az érsek tulajdona, és bármikor elvehetné azt a magyarságtól. Ily propaganda egyház- és magyarellenes. Nem igaz! Az Egyház jurisdictiója a mi védelmünk. Megóv az infiltrációktól, a bomlasztástól. A magyarság a múltban

is ezer éven át csak a kereszténység nagy családjában tudott fennmaradni. Az emigrációban csak a hatszázmilliót jóval meghaladó római egyház és az egymilliárdot meghaladó történelmi, és Krisztus istenségét megvalló egyházak nagy családjában tudjuk megőrizni nyelvünket és kultúránkat. A politika, a társadalmi nem keresztény világszellem elsorvasztással fenyeget. Sajnáljuk, hogy vannak a magyarságon belül csoportosulások, amelyek az izolációt hirdetik, és nemzeti egyházat hirdetnek meg akkor, amikor a propagandával a vasfüggönyön túl megsemmisítették a nemzeti jellegű görög katolikus egyházakat Lengyelországtól le egészen Jugoszláviáig. Jézus minden néphez küldte apostolait, s nemcsak egy nemzethez. Jézusról azt állítani, hogy nemzeti egyházat alapított, történelmi anakronizmus, és veszélyes propaganda a magyar nemzet elsorvasztására, ami a kommunista célkitűzésekben benne is van. Ezért semmisítették meg a görög katolikus egyházmegyéket. Mi Rómához tartozunk, mert Róma nekünk azt az egyetemességet jelenti, ami nem nyom le, hanem ellenkezőleg, felemel a nemzetek nagy családjának a piedesztáljára. Nemzeti egyház mítoszokra felépítve a nemzet halálát jelentené. Már az első generáció, amely külföldön született, társadalmi abszurdumnak is tartaná! A csalódott idősebb nemzedékek nem ámítják magukat a nemzeti egyházzal, mert az csak a sírba kerülhet haláluk órájában. Az új nemzedék nem is akarja ismerni a nemzeti sovinizmust, hanem csak az egészséges patriotizmust minden ember szabadságának a birtokában.

Azt hiszem megértjük, miről van szó!

Hivlak tehát, testvérem! Nem bizonytalanra megyünk, s nem is vitázunk majd! Vagy-vagy! Mindaz, aki az egyházközség ellen van, nem lehet szószólója és munkása az égetően szükséges magyar katolikus egyházközségnek.

Az egyházközség megszervezésében az egyháztanács kinevezése után a további lépés az egyházközségi tagok beszervezése lett volna a feladat. Lehel István jól gondolta el a tagok megszervezésének a szükségességét. A lelkész

meg is indította a kötelezvények aláírásáért a munkát. Csak felelős egyházközségi tagok a jövőben megválasztandó tanáccsal és bizottságokkal jelenthettek volna egyházközségi életet. A bíboros sürgette is az egyházközséget, megelőző feladatként azonban a hétvégi iskolát tartotta fontosnak. Egyelőre a tanács feladatává tette azt. A tanács megbízottja azonban csak úgy akarta vállalni az iskola szervezését, ha az egyidőben történik az egyházközség megszervezésével. Mint látni fogjuk, ez jogi és eljárási vitákra vezetett, miáltal az egész ügy zsákutcába futott. Lássuk azonban a történeti fejleményeket!

A lelkész a tanácsülés után kiadta tájékoztatóját a szervező munka lényeges pontjaival:

1974. december 22-én őeminenciája, Mindszenty József bíboros főpásztorunk, ittléte alkalmából annak az óhaját fejezte ki, hogy az egyházközség azonnal teremtsen szilárd alapot, vagyis San Francisco és San Jose közt vásároljon meg kb. három acres telekkomplexumot az egyházközség fejlődése és céljai érdekében. Őeminenciája azonnal intézkedni fog, hogy erre a célra a könyvalapot kezelő bizottság tegyen letétbe huszonötezer dollárt azzal a feltétellel, hogy az egyházközség is tegye meg a magáét a telekkomplexum készpénzben való megvásárlása céljából.

1. Abból a célból, hogy a 25 000 dollárt felhasználhassuk, a szervező testület január elsején megtartott rendkívüli ülésén felajánlott hétezer dollárt, 1500 dollár egyéb adományokból saving account számlán a Bank of America Menlo Park-i fiókbankjában elhelyezve. Így összesen már 8500 dollár biztosítva van. Minthogy a telekkomplexum kb. hatvanezer dollárba kerül, a szervező testület kibocsátja a jelen ívet a misszió pecsétjével azzal a céllal, hogy a hívek, belépve az egyházközségbe, szintén felajánlják a maguk adományát. Körzetekre osztjuk az egész Bay Area magyarságát. A körzetvezetők önkéntes gyűjtőket toboroznak, s azok segítségével készítik el a tagállományt és a hívek felajánlásait.

2. Most tehát csupán a telekkomplexum megvásárlásáról van szó. Nagyon sürgős. Csak azután remélhetjük a nagyobb segítséget mind az egyházmegye, mind amerikai barátaink részéről. Csak azután rendezhetjük a magyarság lelki gondozásának a kérdését egy állandó lelkész kinevezéséről, ha arra majd a jövőben szükség lesz, és a misszió anyagi és erkölcsi támogatásáról. Most még a lelkész (nem az iroda) ellátásáról nincs szó, mert az érseki hivatal továbbra is annak fedezetével a kibontakozásig támogatja a magyarságot, mint azt az Isten dicsőségére és a magyar liturgia fenntartásáért tette anélkül, hogy a magyarságtól a huszonkét évi szép szubvenciót visszakérje. Hasonlóképpen a magyar hívek adományaikkal nem „investment"-et csinálnak, hanem áldozatot hoznak magyarságuknak megmentéséért. (A lelkészi iroda költségeit továbbra is vállalni kell.)

3. Világos, hogy itt belső egyházi ügyről van szó a magyar nyelv és a magyar liturgia megmentése céljából. Más egyesületekkel itt vagyonközösségről nem lehet szó. A vagyon a magyar katolikus egyházközségé. Magyar célt szolgál. Az egyházi törvénykönyv szerint minden plébánia, misszió, külön jogalany. De ha a magyarság megszűnik létezni, vagy nem igényli többé a magyar liturgiát, ami korai tragédia lenne, akkor világos az is, hogy a nem létező „élő" közösség nem igényelheti vissza az ingatlanokat. Az egyetemesen egyházi, de mindig szem előtt tartva a magyar célt! Az egyházközség jogi alany. Sokáig az marad, még akkor is, ha temporaliter nem magyar célt szolgál. Az a tény, hogy az állam jogi értelmezésében az érsek vagy püspök saját személyében a tulajdonos, nem az Egyház kódexéből való, hanem a U. S. alkotmányának az Egyházat az államtól szétválasztó terminológiájából. A „Legal Title: The Roman Catholic Archbishop of San Francisco, a corporation sole" világosan megmondja, miről van szó. Semmiféle hátrányt azonban a valóságban nem jelent, mert ezen az alapon pl. a telekkomplexum adómentes, és az adomány az adóból levonható.

4. A telekkomplexum nem lesz holt tőke. Értéke nö-

vekedni fog. Azonnal használhatja az egyházközség, de minden magyar egyesület is tekintettel a jó klímára: cserkészgyakorlatokra, ifjúsági és egyéb ünnepélyekre, ún. pikniktartásra stb.

5. A telekkomplexum teljes kifizetése után az Offertory Plan megszervezésével a legközelebbi cél: Egy nagy terem felépítése. A magyar liturgia központja lesz. Torony nélküli templom. Addig is, hogy a telek használható legyen, gondoskodni kell mellékhelyiségekről, konyháról, tárgyalóhelyiségekről.

6. A szétszórtság miatt (magyar híveink 100 mérföldes átmérőjű körzetben laknak), ezután is és mindenképpen szükséges lesz az amerikai segítségre, vagyis igénybe kell vennünk kápolnáinkat, templomainkat. Így San Franciscóban, Oaklandban. Máris bérbe vettük San Franciscóban a St. Paul-plébánia egyik konventjének a kápolnáját. Oaklandban a piedmonti Corpus Christi church áll rendelkezésünkre. A szeminárium Menlo Parkban átszervezés és átrendezés előtt áll. Ott sokáig nem maradhatunk. Ezért is szükségünk van az említett telekkomplexumra. Meg azután San Franciscóból a hívek, családos fiatalok dél felé húzódnak, ahol a telekkomplexumot meg akarjuk vásárolni.

Megértést, támogatást, segítséget és szeretetet kérve és ígérve vagyok a szervező testület nevében

Aláírás

Amikor nyilvánvalóvá lett, hogy a lelkész komolyan veszi a bíboros és az érsek által nyújtott lehetőségeket az egyházközség alapítására, nem várt eseményfordulatok és nyilatkozatok akadályokat gördítettek az egyházközség alapítása elé. Végeredményben a magyarság magatartása döntötte el a jövő vigasztalan fordulatait, mégis, lélektani nagy akadályokat jelentett a hangulatcsinálók tevékenysége, hírverése és passzív állásfoglalása.

1970-ben világi törekvések vonták el a magyarság figyelmét a missziótól, most, a prímáslátogatás két évében délibábos ígéretek gyöngítették a magyarság lelkesedését

a misszió iránt. Fáj kimondani — mert nem akarunk személyeskedni —, de meg kell állapítanunk, hogy az egyházközség létrejöttét az egyházközséget sürgetők és egyenes vonalban ellenzői hiúsították meg. A lelkésznek ezt a tényt meg kellett világítania a bíboros előtt. Majd látni fogjuk, az érsek előtt különösképpen.

Íme, a bíboroshoz írt levél:

Kegyes Atyám!

Felterjesztésemhez egyidejűleg utólagos információk hatására kénytelen vagyok újabb meglátásokat és adatokat Eminenciád elé terjeszteni.

A Magyar Ház megindította a kampányt egy Magyar Centrum érdekében. Természetesen vagyonjogilag ebbe az egyházmegye minket nem enged betársulni, mint ahogyan a múltban a Stephaneumnak sem engedte. Egyházközségi objektum csak az egyházközség tulajdona lehet. Viszont mi a Magyar Házzal szemben külön építési akciót nem kezdhetünk, mert a kevés számú magyarság már oly sokszor csalódott, hogy a két akció láttán teljesen visszahúzódik. A Magyar Ház utoljára teszi ezt a haláltánccal járó kísérletet. Az érsek úr, tekintettel a külső körülményekre, vagyis arra, hogy az egyházmegye financiális problémákkal küzd és iskolákat egyesít, vagyis több iskola megszűnik létezni a saját lábán, nem kíván magyar vonalon felelősséget vállalni anyagi kísérletezésekért. Viszont az érsek úr továbbra is megengedi, hogy kápolnákat béreljünk különböző helyeken, továbbra is megengedi, hogy kolostorok exempt helyeit, kápolnáit használhassuk, és a lelkészt, ha az egyházmegyéhez tartozik, részben el is látja. Az Offertory Plant indítsuk meg a lelkészség fenntartására, és ha van pénzünk, vagy kapunk nagyobb adományokat az ifjúság használatára, megengedi telek és kisebb ház vásárlását. De kizárólag egyházi tulajdonjog alapján. Ezért mi a jelen körülmények között összeírást és megajánlásokat csak a lelkészség fenntartására kérhetünk. Ezért én magam, felismerve a jelen súlyos nehézségeit, arra kérném Eminenciádat, hogy ha már

sürgősebb segítséget nem kell teljesítenie, azért tegye letétbe a huszonötezer dollárt az egyházközség (magyar katolikus egyházközség a San Francisco egyházmegyében!) azzal a feltétellel, hogy az személyi kiadások fedezésére nem használható fel. Legfeljebb, ha a Magyar Ház valóban felépülne, megvalósulna, résztulajdonjog fedezésére szolgálhatna, s az mindig az érsekség felügyelete alatt állna. Ez utóbbi csak az én gondolatom. Remélem, hogy mások is magukévá tennék, és lehetővé tennék ifjúsági (sport stb.) célok felhasználására, kápolna beépítésére.

Okfejtésem és a helyzet felismerése ingadozó álláspontot jelez, de az igazi célkitűzéstől, vagyis katolikus templom és kultúrház építéséről végleg nem mondok le. Ezért próbálok ragaszkodni ahhoz, hogy jelenleg az egyházközségnek legyen valamiféle önálló objektuma. Ahhoz azonban a magyarok pénzügyi segítségét valamiképpen csak akkor remélhetem, amikor elmondhatnám nekik, hogy kb. harmincezer dollárom már van!

Eminenciád élesebben lát a fejleményekben, s ezért kérem tanácsát és segítségét. Ahogy lehet!

Elnézést kérek, hogy a sok probléma közben gyengének mutatkozom. Maradok fiúi hódolattal és ismételten szeretetem szívbeli kifejezésével.

Kegyes Atyám!

Az események furcsa sodrásába kerültünk, és ezért most arra kérem Eminenciás Urunkat, hogy nyilvános levélben szóljon a San Francisco és környéke magyarjaihoz a magyar katolikus egyházközség érdekében és védelmében:

Eminenciás Urunk kívánja a magyar egyházközség létét, kiépítését, miután a szervező testület működését San Francisco érseke jóváhagyta. Kívánja azt, hogy az egyházközség rendelkezzék saját otthonával, amelynek érdekében pénzalapot kell létesíteni. Ez az otthon feltétlenül kell rendelkezzék egy nagyteremmel, amelyben a magyar nyelvű liturgikus élet mellett az ifjúság és egyéb alakulatok és mozgalmak működhetnének. Eminnenciád

erre a pénzalapra helyezte kilátásba a 25 000 dolláros letétet, miután a magyarság is megtette a maga felajánlásait. Tehát Eminenciád ajánlatát nem valamiféle közös magyar alapra kívánta megtenni, amely egy világi-egyházi, de nem az egyházmegyéhez tartozó magyar egyházközséghez tartozna.

Most ugyanis olyan irányú propaganda folyik, hogy egyházközséget szervezni idejét múlta dolog. A magyarság, mondják, nem fog adakozni oly telekkomplexum és épület vásárlására, amely az érsek tulajdonába kerülne. Hiszen a kaliforniai állam konstitúciója értelmében a tulajdonos kizárólag az érsek, mint The Archbishop, a corporation sole. Az érsek bármikor elveheti a magyarság adományaiból megvásárolt tulajdont más célok használatára.

Valaki nehezményezte akciónk megindulását. Indulatosan kijelentette, hogy az nem sikerül! Igazat ad azoknak, akik állítják, hogy az egyházközség csak papíron van meg. A magyarságot megszervezni csak általános magyar alapon lehet. A magyar liturgikus életre megvan a lehetőség! Ha Őeminenciája ragaszkodik az önálló magyar egyházközség vagyonszerzéséhez, akkor azt csak azért teszi, mert a helyi lelkész rosszul informálja a messze, Bécsben élő bíborost, aki Bécsből nem is ismerheti az amerikai életet és lehetőségeket. Nem lehet egyházközségeket alapítani akkor, amikor a régiek megszűnőben vannak. San Franciscóban lehet bérelni kápolnát, a Prioryban is van kápolna stb. Nem szabad a magyarságot újabb pénzügyi terhekkel sujtani akkor, amikor a közös magyar kulturális intézmények létesítése is oly nehezen alakul, s éppen most csinálják az utolsó erőfeszítéseket egy egyetemes magyar centrum érdekében.

Egy derék világi beleesett azoknak a hálójába, akik mindig ellenezték az egyházi szervezkedést a magyar katolikusok körében. Ma már az én hűséges híveim körül is megfogamzott az egyházközségi szervezkedés sikerében való kétely. Azt állítják még többen, hogy az Eminenciás Úr is egyetemes magyar centrumot kíván támogatni, s

arra ajánlotta fel segítségét. A lelkész rosszul magyarázza az Eminenciás Úr szándékát és terveit.

Teljes erővel küzdök a hamis propaganda ellen. Kötelességemnek tartom éppen akkor, amikor az érsekség végre beletörődött a magyar egyházközség létesítésébe. A vád pedig az érsek személye ellen egyenesen rosszindulatú és igazságtalan. A zavartkeltők elfelejtik, hogy immáron öt éve annak, hogy az érsek magyar papot tart el a saját költségén a magyarok javára. Az öt év pénzügyi terhét nem veti a magyarok szemére, s most az ő „beloved Hungarians" híveire kéri az Isten áldását.

Az ügy kétségtelenül nehéz. A magyaroknak kevés a jövedelmük, és sokat utaznak Magyarországra. Közben itt az infláció. Csak itt a Peninsulán 26 000 munkást bocsátottak el munkahelyükről.

Kérem Eminenciád imáit, és vagyok fiúi hódolattal és szeretettel fia.

A bíboros prímás az egyházközség és a hétvégi magyar iskola gondolatával a feltartóztatott munkálatok előtt mérföldekre előbb futott. Már látni akarta az iskolaépületet. Bölcselkedések nem hatották meg. A lelkész két malom között őrlődött. Végül is a bíborost csak a tények bírták rá az eszmélkedésre.

A lelkész ismét levelet írt a bíboroshoz. Közben tárgyalt, mozgósított, és már maga is látni akarta az iskolaépületet. Egyházközséggel vagy anélkül. Íme a levelek:

Kegyes Atyám!

Csak tegnap adtam fel három levelet Eminenciád címére. Az egyikben jeleztem, hogy lehetséges lenne építkezés esetén a Magyar Házhoz való társulás. Azt azonban én nem az egyházközség helyébe képzeltem el. De még az egyházközség nevében sem. Elnézést kérek.

Telket veszünk. Foglalót Schlosser ad majd. A gyors cselekvésben a telek a fontos. Építkezéshez ad anyagot Schlosser. Eminenciád iránt való tiszteletből amerikaiak is fognak segíteni. Ösztönzőleg hat majd a kiutalt 25 000

dollár. A Magyar Ház ezt az összeget a maga építkezésére szeretné megnyerni. Hivatkoznak Eminenciád egyik levelének a másolatára. Mondják, hogy Eminenciád abban csak Magyar Központot említ, s nem egyházközséget.

A bíboros prímás a lelkész leveleire igen komolyan válaszolt a mellékelt levélben:

Bécs, 75 01 23

Kedves Papom,

két úrnak nem lehet szolgálni egyszerre, de a lelkipásztorkodásban a teendőkből még kettőnél is több jut. Fölmerült a telekvétel, de ez nem hiúsíthatja meg a hétvégi iskolát. Az értekezlet azért hívatott össze, ezt várták, és szó sem esett róla. A mellékszíntéren az az érv szerepelt, mintha mondtam volna a telek érdekében: úgyis van már a cserkészeknél iskola, tehát...

Itt félreértés lehet. Ha az első látogatásnál rátettem a hangsúlyt az elégtelen cserkésziskola tudatában a hétvégi egyházi iskolára, a második látogatásnál gyűlés-kitűzést kívántam a hétvégi iskola nyélbeütésére, akkor ennek meg kell lennie már csak az ügy és a magunk komolysága érdekében is.

Nem kis otthoni faluról, hanem San Francisco mérhetetlen teréről van szó, amelyhez nemhogy kéttucatos cserkész, de még az attól távol esendő egyházi hétvégi iskola sem megoldás, még ha 2 tanítóval, 100 újabb iskolással működnék is. Ki kell keresni a legsürgősebben a helyet, a tanítót, helyi agitációval a családok gyerekeit 6—14 közt szülői aláírással. Itt van február elseje. A legdrágább idő odalett a telekmonopóliummal. Úgy emlékszem, Lehel értette meg a legjobban a hétvégit. — Két különböző változatban került a Hívek elé a 25 000 dollár. A kettősséget meg kell szüntetni! — Lehet, hogy a Magyar Ház-iak birtokolnak egy nem eredeti levelet, inkább másolatot tőlem, de sohasem vontam vissza a hétvégi egyházi iskola szükségességét. — A telket elsősorban a gyűjtésből kell fedezni. Kisebb hányadot az összegből

lehet a telekre is fordítani, de a jelentősebb hányada maradjon az építésre. — A könyvalapot ne emlegessük, mert ez csökkenti az ottani gyűjtési eredményt. Fontosabb a hétvégi iskola. Ez csak alapos szervezéssel lehetséges, családról családra.

Áldásommal

† József

A lelkész a bíboros fenti levelét hálásan megköszönte. Levelében még a következő és előbbi dolgokra így világít rá: ... Az elvi kérdések tehát tisztázódnak. A fő hangsúly az egyházi iskolán van, s ez minden mellébeszélést eloszlat.

Sajnos, a januári első gyűlésen az iskolakérdés elsikkadt, elmosódott. Vannak iskoláink, mondják a magyarok. Őeminenciája azt mondja nincs. A cserkészek valóban összetoboroztak néhány tucat gyermeket. A Magyar Ház most csinál propagandát: Van magyar iskolánk! Valóban, a Magyar Ház január első napjaiban megkezdte ifjúsági akcióját San Mateóban. A fő hangsúly azonban a tánctanításon volt. Közbeiktatták volna a magyar nyelv tanítását. Ez a magyar nyelvtanítás azonban az esti órákban nem sikerülhetett. Az épület „Recreation Center". Egyik teremből a másikba szaladgálnak a gyerekek. Németh Lajos tánctanár emiatt össze is tűzött a szülőkkel és a tanítókkal. A propaganda csak propaganda maradt. A lelkesedés lelohadt. A cserkészek abban az időben egy fűtetlen városi iskolában jöttek össze. Nagyon hiányzott tehát az egyházi iskola. A bíborosnak igaza volt.

A lelkész elhatározta tehát, hogy Schlosser Frigyessel igen komolyan tárgyal majd a februári tanácsülésen az iskolakérdésről. Ezt megírta a bíborosnak. A lelkész meg volt győződve arról, hogy a kérdéseket össze-vissza zavarták, és a legnagyobb baj az volt, hogy a tervezésben minden egyesület magának követelte a tervezést és a tervek végrehajtását, és sehogyan sem tudtak beletörődni abba, hogy az iskolakérdésben az Egyházé a prioritás. Önmaguk azonban tulajdonképpen nem rendelkeztek eszközökkel egy komoly hétvégi iskola felállítására. Viszont

a lelkésznek minden szombaton több terem állt rendelkezésére, és a Priorátusban is voltak tantermek a magyar cél szolgálatára. Világos, hogy az egyházi iskola megszervezése volt a magyarság sürgős feladata. Jó szándékkal, azonban kudarcra ítélve, éppen az egyháztanács emberei közül nem az iskolának adtak elsőbbséget a szervezésben, hanem magának az egyházközségnek. Nem tanultak a múltból. A múltban több éven át volt kitűnően megszervezett magyar iskola. A Magyar Segélyszervezet, majd a Magyar Ház fenntartott iskolát a lelkész és a Magyar Ház akkori elnökének az irányításával. Ez az ötvenes és a hatvanas évek műve volt. Mindez a hetvenes években önállóvá lett magyar misszió két évig tartó iskolája előtt volt. Valóban itt volt az ideje annak, hogy a hétvégi egyházi iskola megvalósuljon. Az erre szükséges erők és tendenciák azonban megoszlottak, és a kisebbségi állapotban a gyűlések — különösen a február másodikán megtartott gyűlés — zsákutcába futottak.

A bíboros nagy figyelemmel kísérte a fejleményeket, és aggódva nézett a jövő felé.

Elérkezett a tanácsülés kritikus napja: 1975. február 2!

A lelkész felkérte Ágoston Ede titkárt az ülés hangszalagra való felvételére.

A lelkész lényegében ezzel vezette be a gyűlést:

Néhány éve annak, hogy a hazai, Isten nélkül való világ rávetette magát a külföldi magyar ifjúságra. Az ifjúság megnyerése céljából Anyanyelvi Konferenciákra hívták mindazokat, akik az emigrációban az ifjúsággal foglalkoznak. A magyar nyelvért és kultúráért című kiadványaik eléggé megmutatják, hogy nagy eredménnyel dolgoznak.

A most felolvasott szemelvényekből világos, hogy a hazai rezsim taktikát változtatott. A politikai arénákban nincs sikere a détente-szólamokkal. Az ifjúság megmentésének a hangoztatásával akarják ma a lelkeket és a Nyugatot megnyerni. Drága kincs nekünk a magyar nyelv — mondják. És hazacsalogatják a magyar gyermekeket.

Bizony, itt elhanyagoltuk az ifjúság nemzeti érzésének az ápolását, és valami vakságból nem is beszélünk a gyermekekkel magyarul. Így a magyar ifjúság elvész. Az Anyanyelvi Konferenciák sem járnak majd sikerrel a nyelv tekintetében, az ifjúság azonban hamis képet kap az istentelenség lényegéről. És megfeledkezik arról, hogy történelmi örökségünket akarják vele elveszítetni.

Az idő generálisa nekik kedvez.

(Ezután a lelkész vázolta a hazai propaganda kidolgozott terveit, amelyek pillanatnyi sikerekkel kecsegtetnek, éppen politikai céljaik érdekében.)

Aztán így folytatta: Meg kell alakítanunk az egyházi iskolákat. Ne bízzunk a világi kísérletekben. Világnézetet, és így nemzetmentő vallásos világnézetet csak az egyházi iskola adhatja meg. Nagy a tét és nagy a küzdelem. Áldozatok nélkül nem lesz sikerünk és eredményünk.

Az amerikai társadalom kezd a mélypontról felemelkedni... Az eddig elnémított hangok újra megszólalnak, és a szülők kezdik követelni az egyházi iskolák minél erőteljesebb támogatását. Az állami iskolák erkölcsi kérdésekben az összeomlás előtt állnak. Ezt már elismerik a szabadkőműves és a baloldali liberális sajtó exponensei. Ford elnök maga is síkraszállt a keresztény világnézetű iskolákért. Egyre hangosabban szólaltatják meg milliók meggyőződését: Az államot el lehet választani az intézményes Egyháztól, de nem lehet elválasztani Istentől és a Tízparancsolattól...

Lehet-e ezek után közömbös nekünk, hogy mi lesz a magyar egyházi iskolával? Az egyházi iskola mindenképpen fontos. Akár egyházközséggel, akár anélkül!

A lelkész beszédéhez több hozzászólás történt:

Csejtey Judit: Mint a leánycserkészek parancsnoka igazolom, hogy a cserkésziskola működik. 1969-ben alakult meg. Hazaszeretet és keresztény szellem hatja át. Van olyan osztálya, ahol nem magyarok tanulnak — magyarul! Sajnos az egy óra kéthetenként nem elég, és örömmel üdvözlöm az egyházközségi iskola megalapítását.

Orosz József: Félek, ez a gyűlés is meddő marad, mint az 1963. évi is az volt. Eddig nem is történt semmi. És az iskolaügyben addig nem lesz semmi, amíg az egyházközség meg nem alakul. Márpedig akarom, hogy fiam katolikus nevelést kapjon...

Vincze Árpád: Meg kell választani az iskolabizottság tisztviselőit!...

Kiszely Barnabás: Az atya jelölje ki a személyeket. Három hónapja ülésezünk már, és eddig nem történt semmi...

Orosz József: Decemberig szervezzük meg a népet! A bizottság dolgozzék azonnal! A tisztségeket demokratikus alapon kell megválasztani, addig is dolgozni kell!

Tárczy Endre: Semmire sem jutottunk. Egyik ide beszél, a másik oda beszél. És nem végeztünk semmit. Megígérték a múlt gyűlésen, hogy körzetenként látogatni fogják a családokat. Senki sem csinálta. Mondjuk meg most, személyenként mit vállalunk!... A cserkésziskola gyenge intézmény.

Fazola Gyula: Kiváló!

Kiszely Mária: A bizottság még a mai napon alakuljon meg! A tisztségekre tegyék meg a jelölést! Foglalják írásba, mi legyen a kötelességük!

Szelle Albert: A bizottság fontos. Ez tartsa kezében az egyházközség ügyeit, hogy a papot ne hibáztassák! A legfontosabb teendő az iskola megszervezése. A cserkészek iskolája maradjon meg! A lelkészek irányítsák! A hitoktatás nem maradhat ki. A telek, az épület kinek a tulajdona lesz, ha a magyarság felszívódik? Az érseké? Tömörüljünk a Szent István Házban! A bíboros úr 25 000 dolláros adománya legyen a Szent István Házé, és a Magyar Ház működjék együtt a Szent István Házzal!

József atya: Azért jöttünk össze, hogy létrejöjjön egy dolgozó bizottság. Az egyházközség megalapítására az autoritást már megkaptuk az érsek úrtól. Jelen pillanatban az iskolabizottságot kell létrehozni. A 25 000 dollárt ne

emlegessük! Őeminenciája annak egyházközségi célra való kiutalását feltételekhez kötötte: a híveknek is kell áldozniuk. Kötelezvényekkel biztosítsanak ők is egy pénzügyi alapot!

Tanács már van. Most munkát kell vállalni. Az iskolaszervezést Lehel István vállalta.

Schlosser Frigyes: Egyházközségi választás jogilag nem aktuális. Azt tagok szerzésével kell megcsinálni. Addig a tanács működik. Én vagyok az elnöke, Ágoston Ede és Karácsonyi Tibor a titkárok és ellenőrök. A tanács keretében kell működjék az iskolabizottság.

Lehel István: Két különböző munkát kell nekünk végezni. A katolikus iskola csak az egyházközség keretén belül működhetik. Márpedig egyházközség nincsen. Nem létezik. Azt az amerikai egyházközségi szabályok szerint kell megszervezni. Anélkül a lelkész sem működhet.

Kiszely Mária (tanítónő): Mindenképpen az iskolabizottság kell előbb. S be kell tölteni a tisztségeket azon belül. Azonnal!

A jelenlevők közfelkiáltással Lehel Istvánt választották meg az iskolabizottság elnökévé. A gyűlés ezzel véget ért.

A februári gyűlés hangulata sötét felhőként gomolyodott az egyháztanács felett, és a jövő bizonytalannak látszott.

Minthogy a bíboros anyagi ügyeit dr. Vecsey József titkár intézte, többször ő írta a sorsdöntő leveleket. A bíboros azonnal elküldte volna a megígért 25 000 dollárt. A dolgok azonban úgy alakultak, hogy a már életre hívott Mindszenty Stiftung vezetősége, így Vecsey József is, a kiutalást feltételekhez kötötte. A bíboros azokat magáévá tette. A bíboros hajlandó lett volna azonnal elküldeni a megígért összeget, mert azt hitte, hogy Siráky Ferencnek is megvan már ugyanannyi gyűjteménye. Utóbbit sem Siráky, sem József atya okmányilag nem igazolhatta. Közben a fejlemények amúgy is tárgytalanná tették a kölcsönös teljesítményeket.

Vecsey József egyik levele így hangzik:

Dr. Jaszovszky József érseki tanácsos úrnak
San Francisco *Bécs, 1975. február 15.*
Kedves Oltártestvérem!

Sajnálom, hogy január 22-én kelt levelére csak most tudok válaszolni. Közben távol voltam, s ezt a jelenlegi választ meg kellett, hogy beszéljem Őeminenciájával.

A Bíboros úrral történt megbeszélés alapján a következőket közölném:

1. Gondolom, már meg tetszett kapni azt a 240 US-dolláros csekket, amely 80 háromdolláros misestipendium ellenértéke. Őeminenciája ezzel kapcsolatban azt üzeni, hogy a jövőben nem tud háromdolláros intenciókat küldeni, mert itt neki csak kettődolláros stipendiumok állnak rendelkezésére. Ha tehát Tanácsos Úr további sacrakat óhajtana, s elfogadna ezekből kettődollárosokat is, szíveskedjék írni, s Őeminenciája gondoskodik arról, hogy kettődolláros intenciókat küldhessünk innen Főtisztelendőségednek. (Mi ugyanis azt gondoljuk, hogy az USA-ban e tekintetben kedvezőbb a helyzet.)

2. Őeminenciája ezekben a napokban lehelyez a San Franciscó-i célokra 25 000,— US-dollárt a Bank in Liechtensteinben. Amint már talán értesült erről, a Mindszenty Stiftung székhelye Liechtenstein. A 25 000 dollár a Stiftung bankszámláján van lehelyezve azzal, hogy azt a San Franciscóban tervezett magyar lelkészség építkezésére kell kiutalni, átadni, ha az ottani egyházközség felmutatja, hogy a Bíboros úr által kikötött feltételek teljesedtek.

A Bíboros úr is, meg a Stiftung vezetősége is, konkréten és részletesen szeretné látni a tervet, és annak megvalósulásának esélyeit. Ezért azt kérjük, szíveskedjék az előző levelemben feltett kérdéseket megválaszolni, s a válaszokból Őeminenciája meg tudja ítélni a tervet konkréten; ami viszont lehetővé teszi, hogy megállapítsa pontosabban feltételeit.

A Bíboros úrral folytatott megbeszélésem után annyit már most közölhetek a feltételekre vonatkozóan, hogy az innen ígért és majd kiutalt 25 000 dollárt csak építkezésre lehet felhasználni.

Mihelyt Őeminenciája megállapította a feltételeket, a Kardinal Mindszenty Stiftung okmányt állít ki az ügyben, s azt megküldjük a San Franciscó-i magyar katolikus egyházközség tanácsának.

Főtisztelendő Tanácsos Úr terveire és munkájára Isten áldását kéri oltártestvéri szeretettel

Dr. Vecsey József
Boltzmanngasse 14. A—1090 Wien.

József atya újra írt Vecseynek:

Dr. Vecsey József Főtisztelendő Úrnak
Monsignor
Pazmaneum, Bécs

1975. február 21.

Kedves Oltártestvérem!

Annyi idegen hatás, propaganda érvényesül most a magyarság soraiban minálunk is, hogy csak szívós és kitartó munkával tudjuk majd célunkat elérni.

Január elsején kiszemeltük már a telket, de csak hétezer dollárt ígértek meg magyarjaink, s azt sem fizették be, a telket nem tudtuk megvenni. Sajnos, ígéretre és ígéretekre semmit sem szabad adóssággal megvenniink. Az adományok még mindig olyan kevesek, hogy az iroda fenntartására sem elegendők. Mindazonáltal sikerült egy gárdát összehozni, amelynek tagjai most lelkesen nekifogtak a munkához. Jó híveinkre ösztönzőleg hat most a hír, és a Zsóka György-féle agitáció mely fenyegeti egyházunkat, és híradása: március 5-én Badiny Jós Ferenc, az egyik új magyar vallás alapítója (sumér-babiloni) San Franciscóban előadást fog tartani. Végre belátják, hogy nem tétlenkedhetünk. A hazai anyanyelvi konferencia ágensei sem pihennek. Most elleniskolát akarnak létesíteni. (Ugyanis a mi cserkész magyar iskolánk, amely a mi hatáskörünk alatt dolgozik [és nem cserkészek számára is dolgozik], nem hajlandó kapcsolatba lépni a hazai ágensekkel; bár, amint a melléklet mutatja, listájukra vették.) Az egyházközség tanácsa (egyházközségi tagokat és hétvégi iskolát [egyházit] megszervező) bizottságot alakított február 23-án és tizenegy taggal megkezdte a tagok beszervezését.

Így reméljük, hogy a gyűjtés ügyes propagandával eredménnyel jár, és egy megfelelő helyen a telket megveszszük. Sajnos, magában San Franciscóban nem bírjuk ez utóbbit megcsinálni. A mi céljainknak megfelelően csak parkolóhelyekkel rendelkező telket szabad vennünk (kb. két acrest), s annak ára minimum 300 000 dollár. De San Franciscóban nagyon kevés gyermekes család él. A magyarok zöme ma itt van délen, ahol az én lakásom és hivatalom van a St. Patrick's Seminaryban. Itt tudunk venni telket 50 vagy hatvanezer dollárért. Hogy a magyarok szélesebb rétegeit is meg tudjuk nyerni, ez az egyházközségi központ minden magyar számára is majd rendelkezésre áll. Az egyesületek közt olyan a viszony, és úgy el vannak adósodva, mint a Stephaneum, hogy egy független központ létesítésével problémáikat át nem vehetjük, és az adómentességet sem tudnók megszerezni. Meglátjuk, mily eredménnyel. Most rátérek a konkrét dolgokra.

Az egyházközségi tagokat és a hétvégi iskolát megszervező triumvirátus: Lehel István, Vincze Árpád és Németh László. Elnök: Lehel István. A misszió és az egyházközség elnöke: Schlosser Frigyes.

Március másodikán tart a bizottság gyűlést. Ezen a gyűlésen, illetve ülésen megindítjuk a tagtoborzást és az iskolások megszervezését. A gyermekek jelentkezése után megszervezzük a tantestületet. És megszervezzük az ideiglenes tantermeket.

Amikor elegendő pénzt össze tudunk gyűjteni, akkor értesítjük Őeminenciáját a telekvételről, és kérni fogjuk a gáláns adomány építkezésre való átruházását, miután az egyházmegyei Building Committee az építkezést autorizálta, és a szükséges kölcsönt kilátásba helyezte (miután az egyházközségi tagok a részletek fizetését törvényszerűen vállalták). A letétbehelyezésről a híveket körlevélben értesítjük, mert úgy véljük, hogy ez ösztönzőleg fog hatni a jobb érzésű hívekre.

A tulajdonos a Szent István Magyar Katolikus Misszió egyházközsége (angol nyelven Mission Council). Ren-

deltetése a magyar nyelv ápolása, tanítása és a hétvégi magyar iskola hit- és erkölcstan tanítása. Ilyen célra a megfelelő feltételek mellett más egyesületek is használhatják. Minthogy római katolikus egyházközségről van szó, a birtokállomány a Főegyházmegyei Hatóság felügyelete alatt áll. Kikötés az egyházmegyei tárgyalásoknál az, hogy a birtokállomány csak magyar célokat szolgálhat.

A kaliforniai állam alkotmánya csak az érseket, mint amerikai állampolgárt, ismeri el tulajdonosnak. Az érsek egyházmegyéjével együtt a corporation sole. Viszont az adókedvezményeket stb. mégis a misszió (a plébánia) kapja meg, mint non profit organization stb. (Ezek a körülmények a magyarokat megzavarják, és alkalmasak az egyházellenes propagandára, amit a hazai kormány ágensei ki is használnak.)

Ha ez a válaszom nem kielégítő, kérem Monsignor újabb észrevételeit és feltételeit.

Őeminenciájának már küldtem néhány corpus delictit a hazai propagandaanyagból, s most is mellékelek egyet, miután újból megszereztem.

A kocka el volt vetve. Miért késik a bíboros segélye? Sokan már arról beszéltek, hogy azt József atya megkapta, de a bíborossal ellentétben, csak templomépítésre akarja felhasználni, holott a bíboros kultúrközpontot akar. A Magyar Ház követelte a pénz biztos letétjét. József atya azt felelte: Küldje el a Magyar Ház azt az okmányt a bíborosnak, amely szerint a Magyar Háznak van már telke, vagy annak pénzbeli értéke. A Magyar Ház hallgatott. Vecsey József halogatta az ügyet. Újabb bizonyítékokat kért. A pénzt Liechtensteinből nem küldték el.

József atya el volt készülve a legrosszabbra: a tanács feloszlatására. Tudta, hogy az érsek felülvizsgálatot fog elrendelni. Már előre felküldte az érsekhez VI. Pál pápa Migratorum Pastoralis enciklikáját, kánonjogászai tanulmányozzák azt, míg végső tárgyalásra kerül a sor a misszió illetően. Ennek főbb pontjai a következők:

A IV. fejezetből:

§ 1 Where there are great numbers of immigrants

of the same language living either stably or in continuous movement, the erection of a personal parish can be advisable. It is to be appropriately set up by the ordinary of the place. (52)

§ 2 The bishop might also set up a Mission with the Care of Souls, (53) especially in those places where the migrating people have not yet taken up a stable residence. It must have a properly circumscribed territory. Such a mission will be to those particular groups which stay in the place no matter how long or what the cause.

Az V. fejezetből:

A) Chaplains or missionaries

35. Priests who have received a legitimate mandate from ecclesiastical authority to carry out spiritual care of immigrant people in their own language are called Chaplains or Missionaries for Immigrants.

§ 3 In the administration of temporal goods, chaplains or missionaries for immigrants must obtain the assent of the National Director and then the permission of the ordinary of the place for any financial project, and are to give a faithful accounting at the end of each year.

38. The chaplain or missionary to whom a personal parish has been entrusted (58) enjoys a pastor's power with all the faculties and duties which belong to pastors under the common law. He has, besides, even though he lacks territorial jurisdiction, the faculty of ministering the Sacrament of Confirmation to his subjects who are dying. (59)

2) of keeping parish books according to the norms of the Code of Canon Law. Authenticated copies of these are to be transmitted at the end of each year to the pastor of the place. (67)

§2 In circumstances of this type, let the bishops take care that the rights and duties of the chaplain or missionary for immigrants be carefully defined and coordinated with the office of the pastors of the place.

41. A chaplain or missionary for immigrant people who also performs the functions of assistant pastor in

several parishes (71) is to be accorded suitable amounts of time and help so that the desired fruits of his ministry to the immigrant people may be attained.

39. § 1 The chaplain or missionary to whom a mission with the care of souls has been entrusted (60 enjoys proper power and, with the corresponding adaptation, is equivalent to a pastor.

§ 2 This power is personal; it is to be exercised in regard to immigrant persons of the same language and only within the boundaries of the mission.

§ 3 The power is cumulative with that of the parish of the place on an equal basis. (61) Thus any of the immigrants has the freedom to approach either the chaplain or missionary of this language, or the pastor of the place.

43. § 1 Let the ordinaries of the place and the pastors treat the chaplains or missionaries for migrants with supreme charity. They should freely assist them as they exercise their ardous ministry in order that it may benefit the souls entrusted to them. Let them see to it that the same privileges which the other diocesan priests enjoy are accorded them, and that they receive the same rights and security in the financial field.

§ 2 It is only just that some of the chaplains or missionaries for immigrants take part in the Priests' Council.

§ 3 It is fitting also that the ordinaries of the place impart to chaplains or missionaries for immigrants, if circumstances indicate, the same privileges and faculties which they can concede to their own diocesan priests according to the Apostolic Letter "Pastorale Munus". (73)

§ 4 Chaplains or missionaries are permitted an absence from their mission of one month each year, provided the needs of souls are cared for by a priest approved by the ordinary of the place.

József atya minden gyűlés előtt személyesen próbált beszélni az érdekeltekkel. Feltárta mindig a helyzetet főpásztorai előtt. Így készült mindig az összehívott gyűlé-

sekre. Március 2-án rögtönzött gyűlésre hívták. A helyzet kezdett igen kritikussá válni. Az érsek levélben értesítette, hogy haladéktalanul tárgyaljon a kánonjogásszal.

Íme a levél:

Archdiocese of San Francisco
CHANCERY OFFICE
445 CHURCH STREET
SAN FRANCISCO, CALIFORNIA 94114
(Area Code 415) 863-5112

7 March 1975

Reverend Joseph Jaszovszky
St. Stephen Hungarian Catholic Mission
St. Patrick's Seminary
320 Middlefield Road
Menlo Park, California 94025

Dear Father Jaszovszky:

I wish to thank you for your confidential letter of March 4 concerning the status of the Mission for the Hungarian people in this Archdiocese. In view of the provisions of the Holy See in the documents you mentioned in your letter, I would suggest that you confer with Father Antonio Rey, J.C.D., in our Canon Law Department here, so that he could help to draw up a document establishing the Hungarian Mission in a canonical way, along with the appointment of yourself as being in full charge of it.

With best wishes, I am

Yours sincerely,

Joseph T. McGucken
Archbishop of San Francisco

Q
cc: Rev. Antonio Rey

József atya beszélt Lehel Istvánnal, és írásban is adta neki a következőket:

Kedves István Barátom!

Elnézést kérek a félreértésért. Azt hittem ugyanis, hogy ma a gyűjtés módozatairól beszélünk. Vagyis, hogy megszervezzük a már jelentkezőket a munkára. Ehelyett ismét általános szervezési gyűlést tartottunk.

Ma este többször hívtalak telefonon, de eredménytelenül. Kell egymással hamarosan találkoznunk, és tisztán látni az egész egyházközségi kérdéskomplexumot.

Őszintén megmondom, hogy néhány pontnál érthetetlenül álltam. Nem akartam azonban jogi vitát kiprovokálni, mert arra nem készültem fel, s az okmányok nem voltak a kezemben.

Az, hogy a lelkész nem nevezhet ki tagokat, teljesen egyházjogellenes. Különösképpen az Exul Familia pápai körlevél az irányadó a nemzetiségek lelkipásztori ügyeiben, különösképpen ott, ahol szétszórtságban élnek, és kettőtől öt generációig igényelhetik a befogadó országban a saját nyelvükön való liturgiát. Ez a pápai körlevél azt is kimondja, hogy a lelkész személyi tanácsot alakíthat, és azok segítségével látja el a lelkészi hivatalt és a pasztorációt. A tanács tagjait a lelkész javaslatára a püspök nevezi ki. Azok az alapszabály-tervezetek, amelyeket ma előhoztatok, az amerikai territoriális plébániákra vonatkoznak, de sok helyen ma sem alakították meg. A mi missziónk nem plébánia. Mi nem alakítunk terveket, amelyek egy nemzetiségi vagy territoriális plébániára vonatkoznának. Híveink szétszórtságban élnek, és harmadgenerációban már beolvadnak az amerikai territoriális plébániákba.

Amikor a bíboros főpásztor az egyházközség megalakítását kérte, akkor két dologra hívta fel a figyelmünket: a hétvégi magyar iskolára és a lelkészség kiépítésére. Ezt az érsek figyelembe vette, és november tizedikei önkéntes tanácskozásaink nyomán az én javaslatomra a magyar misszió tanácsát ki is nevezte. Ez személyi tanács, mert,

mint mondottam, plébániával nem rendelkezünk. Az érsek levele így hangzik: "I am very happy to receive your report of the organization of St. Stephen's Hungarian Mission Council. I hope that this work of organization will have both the effect of bringing together more of our beloved Hungarian Catholics for their Liturgy and at the same time providing adequate support for your work as their missionary under the provision of Exul Familia."

A tanács tehát már megvan! Tagjai (ezek lettek kinevezve az érsek által, listájuk november 26-án az érseki hivatal irattárába került): Frederick Schlosser, Tibor Karácsonyi, R. Polgár, Edward Ágoston, John Salló, Stephen W. Lehel, Louisa Shely, András Tóth Fejel, Dezső Németh, Árpád Vince, Barnabás Kiszely, Thomas Béla Maybo, Julius Stupián, Joseph Szabó, Ferenc Siráky, László Fabó, István Vargha, Sándor Harmath, Otto Avvakumovits, Vince Nemes, Tibor Urbányi, Endre Tárczy.

Miután Mindszenty bíboros úr sürgette az egyházközségi hétvégi iskolát és annak előfeltételét, a kulturális központot, határoztam el a szervező testület megalakítását, melynek azt ajánlottam, hogy bizottságokat szervezzen. Ezek a bizottságok a szervező testülettel együtt a lelkész és tanács jurisdikciója alatt állnak. Most a hétvégi iskola megalakításáról van szó, arról, hogy ennek otthont szerezzünk. Erre ajánlotta fel a bíboros úr adományát, ha a telket már megszereztük. E két dolog létrehozására életre hívott bizottság elnökévé Téged kértünk fel. Megbízatásod a lelkész jurisdikciójából való a tanács által. Feladatod most, hogy tovább szervezzed a szervezőtestületet, amely nem jogi személy, hanem végrehajtó szerv. Hogy a gyűjtés a fent említett két dologra irányuljon, arra kell mindnyájunk munkája. Magam, mint említettem a gyűlésen, 75 eddig is praktizáló katolikus családot kértem fel. Vagyis felkértem őket arra, hogy fogadják el a szervező testületi tagságot.

A már korábban vázolt jogi állással ez a mai fejtegetés nincs ellentétben. Amikor arról szóltam, hogy a

plébánia és az egyházközség két külön jogi személy, csak általános érvényű jogszabályt említettem, és arra céloztam, hogy abban az esetben, ha a tagok összeírása sikerül, és biztosítva lesz az alap a hétvégi iskolára és a központi kulturális házra, a tanács az ezt biztosító alapot külön kezelheti saját megválasztott tisztviselőivel. A lelkipásztori hivatal ellátása továbbra is a lelkész hatáskörébe tartozik. Annál is inkább, mert most nincs arról szó, hogy a tanács a lelkész ellátásáról gondoskodjék. Utóbbi óriási feladatot róna a kezdeti stádiumban levő egyháztanácsra. Örülnünk kell, hogy az érsekség ellátja a lelkipásztort. A lelkész a bizonytalan tanácsi ellátásra nem építhet. Hiszen óriási feladat már az is, hogy a kultúrházat és a hétvégi iskolát fenntartsa.

Sajnálom, hogy ezt az egész kérdést nem tárgyaltuk le még a gyűlés előtt. Mit mondjunk a híveknek? Az igazságot. És ha magára az ügy fontosságára nem gondolnak, s csak a lelkipásztornál a bizalmatlanságot éreztetik, akkor igen nehéz valamit is elérni. Kanadából van már tapasztalatunk. Dallos Ferenc kiváló lelkipásztort, miután kiharcolta a nemzetiségi plébániát, önkéntes távozásra kényszerítették, és ma New York egyházmegye megbecsült papja. Calgaryban volt ugyanis. A második plébános felépítette a Szent Erzsébet új magyar templomot. Ez Tűz Tamás volt. Nem tudott megmaradni a sok intrika között. A harmadik plébánost egy magyar megölte! Beteghez hívták, és beteg helyett a gyilkos fogadta. Hajducsek volt a neve, buzgó szerzetes. Ha ez a magyarság itt képes volna plébániát alapítani, és az érsekség jóváhagyná, gondolkoznék azon, hogy a magyarság egyetértene-e abban: a plébániát a lelkipásztorral egyetemben lehet csak virágzóvá tenni.

Ahogy én látom, mi csak a bíboros kívánságát teljesíthetjük. Annál tovább nem mehetünk, és a jogi viták csak elterelnék a figyelmet a lényegtől. A mi nagy szórványterületünkön maga a liturgia és a hétvégi iskola a legfontosabb tennivalónk. Minden más nagyon kevés reménnyel kecsegtet.

A mielőbbi találkozás reményében szeretettel köszönt
József atya

József atya a március 2-i gyűléssel kapcsolatban ezt mondta:

A mai napig nem értettem meg, hogy az érseki leirat valójában mit is tartalmaz, amelyben az érsek a magyar katolikus misszió tanácsát jóváhagyta.

Az egyházmegyei hivatallal való legutóbbi érintkezésem nyomán megtudtam azt, amit régen velem hivatalosan is mindig közöltek, hogy a plébánia, vagy ahhoz hasonló intézmény alapításának a kísérlete szóba sem jöhet.

Maga az érsek úr erre utalt hivatalosan megírt régebbi leveleiben. Különösen a Stephaneummal kapcsolatban. 1974. szeptember 24-én írt levelében ezt írja: „I am deeply impressed with the generosity of dear Cardinal Mindszenty in offering to provide $ 25.000 towards the establishment of a center or chapel for the Hungarians in this area. I think, however, that it would be an imposition on our part to accept such a large amount of money from the wonderful Cardinal."

Vagyis az érsek nem látja lehetőnek, hogy a magyarok összehozzanak nagyobb összeget. Amikor a tanácsot megerősítette, két cél érdekében tette meg 1974. november 26-i leiratában: 1. „bringing together more of our beloved Hungarian Catholics for their liturgy and at the same time (2) providing adequate support for your work (missionary's work) as their missionary under the provisions of Exul Familia." Nem kell külön kihangsúlyozni, hogy a jóváhagyást Mindszenty kardinális kérésére tette meg.

Mindszenty kardinális a tanács megalakítását a régi magyarországi fogalmak szerint gondolta el. Fő céljául a hétvégi iskola megszervezését (egyházi iskola) tűzte ki. Azután a lelkészség biztosítását sürgette a magyar liturgia fenntartása érdekében.

Az Exul Familiára való hivatkozás ma már világosan áll előttem. Annak megújítása és értelmezése Pál pápa motu propio enciklikájában van meg. Újból elolvastam,

és rájöttem a következőkre: VI. Pál pápa az emigránsok (nemzetiségek) lelkipásztori ellátásáról szól. Tudatosan nem említi az emigránsok nemzetiségi plébániájára való utalást... Vagyis a megszervezésére. Ahelyett az emigránsokat buzdítja a VII. szakasz 60. pontjában a helyi territoriális plébániák és azok tanácsában való szereplésére, részvételére. Így magát a misszionáriust is a helyi egyházmegyei intézményekben, papi tanácsokban stb. való részvételre. A nemzetiségi missziós tanácsok felállításáról nincs szó. A pénzügyek, iskolai és egyéb dolgok létesítésére létrehívott „project"-ben, egyedül a misszionáriust teszi felelőssé, akinek minden évben számadást kell adnia.

A tanács úgynevezett demokratikus megszervezéséről nem lehet szó, mert nincs territoriális plébániánk. A Mission Council személyi tanács. A misszionárius segítségére van olyan értelemben, hogy a misszionárius vezetésével gondoskodik az Offertory Plan végrehajtásáról és a lelkészi hivatal pénzügyi megsegítéséről. A hívek összeírása csak ennek az érdekében történhetik. Mindszenty bíboros ezt a feladatot kibővítette kívánságával: Szervezzük meg a hétvégi egyházi iskolát! Utóbbi az Offertory Plan segítségével lehetséges.

Az érsek a councilt kivételesen és csakis Mindszenty bíborosra való tekintettel hagyta jóvá. Ez a jóváhagyás egyáltalán nem vonatkozik egy önálló missziós plébániára való felkészülésre. A nemzetiségi plébániákat az amerikai hierarchia ma sem engedélyezi. Rengeteg spanyol él minden plébánián. Önálló spanyol plébánia nincs. A régiek lassan megszűnnek. Minden templomban van ma spanyol nyelvű mise. Minket is oda fognak utalni! Úgy, ahogyan ma is van. Mi csak bizottságokat szervezhetünk esetleges kápolna építésére, iskolára, de előbb annak terveit be kell jelenteni az egyházmegyei hivatalnak, és csak annak felhatalmazása után indíthatjuk meg a gyűjtést. Bizottságaink nem egy önálló plébánia hatáskörében működnek, hanem az érsek kivételes engedélyével. Annak feje a lelkész és az, akit a lelkész maga mellé vesz. Ezt meg is tehetjük, és meg is tettük a kivételesen létrehívott tanács által.

A hivők által választott tanácsot — éspedig oly jogi felfogással, hogy az érsek által kinevezett misszionárius nem a feje a volt emigránsoknak, hanem csak egy tagja a tanácsban — nem fognak engedélyezni, mert az már a plébániára való törekvést jelentené. Ez a hivatalos magyarázata az egyházi hatóságoknak.

Természetesen, ha a magyarság szétszórtsága ellenére is összefogna, és egy olyan anyagi alapot biztosítana, hogy egy nemzetiségi plébánia felállítása lehetséges volna, amit Mindszenty kardinálisra való tekintettel az érsek a szenátussal és a konzultorokkal elfogadtatná, és anyagi erejénél fogva célja érdekében felvenné a harcot a plébánia létesítéséért, a plébánia meg is valósulna. Ennek útja azonban nem az, amire most egyes munkatársaink gondolnak. Felhatalmazás és anyagi fedezet nélkül nem lehet a jogi szabályzat megalkotásáról sem beszélni, sem cselekedni.

Ezt csak titokban ajánlom: Ha valóban szívünkön fekszik a hétvégi iskola és a lelkészség alapjainak a biztosítása (nem az én személyi ellátmányom), akkor az adott körülmények között jogi viták nélkül fogjunk hozzá a munkához. Ha a magyarok a misszionáriusban nem bíznak, és a magyarországi s az ellenséges külföldi és belföldi behatásokra a misszionárius hitelét rontják, a pénzügyek kezelését féltik tőle, akkor minden magyar egyházi ügy halálra van ítélve. Az érsekség és az egyházi vezetők csak az általuk a szükséges információk beszerzése után kinevezett lelkészben bíznak. Az ily lelkész ellen való agitálás és gyanúsítás az egyházi hatóságok ellen való támadás is, és az ilyen támadások és módszerek előre halálra ítélnek minden kezdeményezést a misszió kiépítésére.

A gyűlésen így szólt:

Uraim! A november 10-i alakuló gyűlésen (1974) felvett jegyzőkönyv szerint és az érseki leirat értelmében a missziónak tanácsa van. Ez a tanács nem egy plébánia és egyházközség tanácsa, hanem a misszionárius segítsé-

gére felállított testület. Elnöke maga a misszionárius. Világi vezetője, elnöke — a pápai körlevelek és az érsek által felhatalmazott jog alapján —: Schlosser Frigyes; titkárai, könyvelői és ellenőrei: Ágoston Ede és Karácsonyi Tibor. Az asszonyklub vezetője: Shely Louisa.

Az egyházi elnök február 9-én összehívta a tanácsot immáron másodszor (az első ülés január elsején volt, amikor a telekkérdésről tárgyalt a tanács). Ezen a tanácsülésen az iskolakérdéssel foglalkozott a tanács. Az iskola megszervezése céljából szervezőtestületre volt szükség. Ez időközben megindult, és maga a lelkész az eddig már a missziót támogató híveket felkérte; és a tanácsülésen az iskolabizottság elnökévé felkérte Lehel Istvánt, aki a tisztséget elfogadta.

Március 2-ra ezt a szervezőtestületet, illetve iskolabizottságot hívta össze Lehel István. Természetesen jelen voltak tanácstagok is. Viszont kimondottan tanácsülést a lelkész nem hívott össze. Az alapszabály-tervezet benyújtása meglepetés volt.

Vita támadt afelől, hogy mi is hát a jogi helyzet? A lelkész kérdést intézett az érsekséghez a misszió jogi helyzete és a tanács jelentősége kérdésében.

Az érsek írásbeli választ nem adott. Viszont a lelkész azt az információt kapta, hogy az érsek csupán a misszionárius munkájának a támogatására személyi tanácsost engedélyezett az Offertory Plan végrehajtására. Egyházközség alapítására nem adhatott engedélyt. Az egyértelmű lenne a plébániaalapításra, amire nincsenek meg a feltételek. Amerikában az egyházközség egyenlő a plébániával, és a ma sokféleképpen kísérletezett egyházközségi tanácsok más természetűek, mint a most engedélyezett magyar tanács. Plébánia hiányában az a lelkész személyi tanácstestülete, hogy megkönnyítsék a misszionárius ideiglenes munkáját. Ennek a tanácsnak nincs plébániai jogi bázisa. A misszionárius munkája az érsek komissiója.

Uraim, tehát egyházközség vagy plébánia alapításáról eddig szó sem lehetett. Feladatunk, Mindszenty bíboros kívánságára, az adott körülmények között a hétvégi is-

kolát megszervezni, és ha lehetséges, annak hajlékot is biztosítani.

Lehel István urat felkérem tehát, hogy hajlandó-e ezt a munkát továbbra is vállalni? Mert egy egyházközségnek, illetve plébániának és annak tanácsának a megszervezésére nincs hatáskörünk. Egyedül az iskola megszervezésének a céljából kell a családlátogatásokat megcsinálni, a gyermekeket összeírni, a helyiségeket megszerezni és a tanítókat beszervezni.

Sajnálom, hogy ezt mi előbb nem láttuk világosan, és túlmentünk a lehetőségeken; közben bíborosunk kívánságát — aki az iskola megszervezését tűzte ki fő célunkká azonnal — a jövő évre halasztottuk.

Ezekről a fejleményekről a lelkész kénytelen volt tájékoztatni az érseket, és kérte őt, hogy a magyarok felé mondja meg: mi az egyháztanács szerepe a magyarok lelki gondozásában.

Dear Archbishop
Your Excellency:

On November 26, 1974, you approved our so called Mission Council. Now some of our Hungarians are organizing a movement which intends to replace the Council approved by you, according to new by-laws. Since Cardinal Mindszenty is asking me to organize a weekend Hungarian school and has offered $25,000 for the building of a Center, these zealots are trying to organize a nonsectarian Center, and, along with the good faithful, want to create an independent Mission Council. They have already proposed at our meetings that in that Council the Missionary is only a member of the Council and not the chairman, and he would have no right to appoint any member of the Council.

I have understood the meaning of your approval on November 26, 1974 when you stated that everything must be fulfilled according to the Exul Familiae (and, I think, according to the Pastorolis Migratorum Motu Proprio by Pope Paul VI.). There is no mention of any council. The

Missionary is responsible for everything: "In the administration of temporal goods, missionaries for emigrants must obtain the permission of the ordinary of the place for any financial project and give a faithful account at the end of each year, which I have always done. If I am responsible for everything, though I consented to the proposal only partially, I can not approve of a council in which dangerous influences could provoke trouble and present problems. Also, the Mission action is neither a territorial nor a national parish. It would be a hopeless struggle to want to establish any kind of independent parish or quasi-parish organization."

I am faithful to Cardinal Mindszenty, and I will try again to organize the weekend Hungarian School and establish some kind of a Center (as I had done so in the past; three times during 18 years). But I am fearful of a possible demogogism. Mr. Frederick Schlosser, our patron in the Missionary work, shares my opinion. (It is sad that there exists an enmity towards him and my two secretaries...)

Therefore, I am humbly asking you (not mentioning this referendum) to send me a letter clarifying your approval of the Council. The Council is not a parish council, only an organization which makes the Offertory Plan. It is not a Council which should organize a national parish or take the responsibility which belongs to the Missionary. The Council which has to organize the Offertory Plan is not independent from the Missionary; on the contrary: the Missionary is the head of the Council, and he has the right to select faithful for the appointment for the membership by the Archbishop. The Missionary will never be elected but appointed by the Ordinary. The official Patron is Mr. Frederick Schlosser (whose daughter's godfather is Cardinal Mindszenty) and the secretary and and bookkeeper is Edward Agoston, Dr. The Controller, personal secretary and Secretary of the Hungarian Catholic League is Tibor Karácsonyi, Dr., and the leader of the Catholic Hungarian Women's Club is Mrs. Louise Shely.

Március 9-én volt az utolsó ülés az egyházközség, illetve az iskolabizottság sorsa felől. Mint a jegyzőkönyv jelzi, az ülés első feléről a hangszalag üzemhiba miatt nem jegyzett fel semmit. A lelkész e szavakkal nyitotta meg az ülést:

Most már néhány éve annak, hogy a hazai, Moszkvának hódoló uralom rávetette magát a külföldi magyar ifjúságra. Az ifjúság megnyerése céljából anyanyelvi konferenciákra hívják Budapestre, Debrecenbe stb., mindazokat a külföldi magyarokat, akik az ifjúsággal foglalkoznak. A magyar nyelvért és kultúráért című kiadványaik eléggé mutatják, hogy ezen a téren hatalmas eredményeket értek el.

Azt hiszem, hogy mindehhez nem kell sok kommentár.

A legtöbb külföldi magyar iskolában nincs hit- és erkölcstantanítás. Egyedül a New Brunswick-i magyar iskolában van. Itt tavaly óta kísérletezünk hittantanítással a cserkészeknél. Amióta a két cserkészcsapat az egyházak szervezőtestületével van kapcsolatban. Sajnos a szülők a hittanra nem hozták el gyermekeiket. A fél óra kevés.

Ezért, amikor mi Mindszenty bíboros főpásztorunk látogatása hatásaként meg tudtuk szervezni a Magyar Katolikus Misszió tanácsát, s annak az érsek jóváhagyásával jogi alapja is van, lázasan hozzáláttunk valami után, telekvétel után stb., ahol a lábunkat megvethetnénk. Közben a néhány cserkész magyarul való oktatása és a Magyar Ház tánctanfolyama, amibe beékelték a magyar nyelv tanítását, egészen elfordította figyelmünket a hétvégi egyházi iskolától. Közben félreértések támadtak a bíboros egyes nyilatkozatai és kívánalmai körül. Most, hogy egyes újságcikkek állandóan írnak az amerikai állami iskolák csődjéről, és Gerald Ford elnök kijelentette: itt az ideje annak, hogy komolyan vegyük az első amendment alapján a vallás erőteljesebb kihatását a közéletre, mi, magyarok sem elégedhetünk meg azzal, hogy a magyar nyelvoktatást és hittantanítást mellőzzük akkor, amikor az állami iskolákban még mindig nem szabad Isten nevét említeni. Szükségünk van az egyházi iskolára!

Íme, bíboros főpásztorunk levele ebben a kérdésben, amelyet a múlt hónap 23-án küldött meg nekünk. A levélből több dolog érthető:

1. A bíboros főpásztor sohasem vonta vissza a hétvégi egyházi iskola szükségességét. Egyesek birtokolnak levélmásolatot a bíboros úrtól, amely szerint a bíboros úr a fő hangsúlyt egyetemes magyar központ létesítésére kívánja fektetni. Annak a céljára tette kilátásba a 25 000 dolláros letétet. A Magyar Központ az egyházközségen belül értendő, de minden magyar törekvés érvényesülhet benne. Kulturális vonalon lehetséges az összműködés, de a hitoktatás külön-külön kell történjék. Az egyházközség és az egyházi iskola nem kíván beleavatkozni független magyar egyesületek belső dolgaiba. A nemzeti és keresztény nevelést azonban egy szintre kell hozni. Kerete az egyházi iskola.

2. Az egyházi iskola megszervezéséről már a múlt gyűlésen beszéltünk. Sajnos, sokan még a gyűlés elején eltávoztak, és a végén nem szóltak hozzá a kérdéshez: miben, hogyan kívánják támogatni az egyházi iskola megszervezését? A mai gyűlésen meg kell állapítanunk a körzetek határvonalát. Százmérföldes szórványterülettel kell számolnunk a szélrózsa minden irányában. A munkát itt, a Peninsulán kell elkezdenünk. Végig kell járnunk a családokat és regisztrálni, ahol 6—14 éves korú gyermekek vannak. Gondoskodni kell helyiségekről. Kettőre máris számíthatunk: a szeminárium és a Woodside Priory tantermeire. Kérem a jelentkezéseket a családlátogatásokra! Először telefonon kell felhívni a családokat, aztán meglátogatni őket. Gondoskodnuk kell tanerőkről. Kérjük a hivatásos önkéntes jelentkezőket. Felkutatjuk őket és megkérjük a közreműködésre. Maga a tanítás bizonyos rendszer szerint kell történjék. A legkevesebb idő az oktatásra szombaton 3 óra. A szülők közül valakinek mindig jelen kell lennie a rend fenntartása végett. Nem lehet mindent a tanítóra rábízni. Az a tanítás rovására menne.

3. Az egyházi iskolának meg kell lennie! E kérdésben nincs vitának helye. A munkát egybe kell hangolni a többi

kezdeményezéssel. Értem itt a Magyar Ház tánciskoláját és a cserkészet magyar iskoláját. Mindaz, aki ellene van az egyházi iskolának, tegye meg észrevételét, és aztán többé nem kérjük a megjelenését. Alkotó munkát kell végeznünk!

4. Világos, hogy az egyházi iskolát szilárd alapokra kell helyeznünk. Az egyházmegye felügyelete és segítsége nem mellőzhető. Anyagi ügyeit majd a missziós tanács tisztikara fogja ellátni. A misszió pénzügyei függetlenek ettől. Állandó helyiséget kell létesítenünk ott, ahol a szórvány központja van. Erre gyűjtési akciót kell indítanunk. Ismétlem: a helyiség megszerzése életbevágóan fontos. Ez biztosítja az intézmény maradandóságát. Az Egyház élni tog! Nem vagyunk keresztények és katolikusok, ha alá nem vetjük magunkat az egyetemes római katolikus egyháznak. Ne féljünk attól, hogy a magyarságot majd kizsákmányolja. Az Egyház védelmet, adómentességet, prosperitást jelent. Nem utolsósorban anyagi segítséget is. A plébániák megmentése érdekében az új évvel megindult egy kampány. Három és háromnegyed millió lesz a kampány révén biztosítva. Ez minden hivő érdekében történik. A magyar érdekében is. Viszont a magunkét is hozzá kell adnunk. S akkor a miénk a bíboros adománya is, amely most lesz letétbe helyezve, ha a mai naptól kezdve eredményes munkát végzünk.

5. A tulajdonjog az önálló missziós tanácsé a San Franciscó-i egyházmegye jogkeretében. Ezt az egyházi jogi helyzetet ne keverjük össze az állam jogi álláspontjával, amely nem ismer el független egyházi, egyházközségi jogalanyokat. Ezt az állam és az Egyház szétválasztásából magyarázzák. Az állam szemében az érseknek mint állampolgárnak joga van szervezni és fenntartani az egyházmegyét, s nem az Egyháznak magának. Különben is az az érsek, aki olyan sokat segített a magyarságnak, a magyar vagyont nem fogja elprédálni más nemzetiségek között. Nem is vall egyházi érzésről olyan kijelentés, hogy az érseknek nem építünk! Nem az érseknek építünk, hanem a hívek lelki vezetése szempontjából, aminek fő-

pásztora a püspök. Most tehát kérem a hozzászólásokt, kérdéseket és jelentkezéseket a munkára!

A jegyzőkönyv vezetésére felkérem Ágoston Ede titkárt és könyvelőt. Kérem a jelenléti íveket kitölteni!

JEGYZŐKÖNYV

Felvétetett 1975. március 9-én a Menlo Park-i szeminárium lelkészi hivatalában a Katolikus Misszió és az egyháztanács vezető tagjai megbeszéléséről. Jelen voltak: dr. Jaszovszky József, a misszió vezetője; Schlosser Frigyes (chairman); dr. Ágoston Ede, titkár; dr. Karácsonyi Tibor, ellenőr; Lehel István, az iskola szervezésének elnöke; Vincze Árpád, Német László, dr. Urbányi Tibor, Orosz József.

Jaszovszky József lelkész bevezetőjét, melyben a megbeszélések célját és a misszió eddigi munkáját az érseki megbízatással kapcsolatban vázolta, valamint Schlosser Frigyes chairman deklarációját a hibás hangszalag miatt közlésre nem sikerült átvenni. Ezért a közben történt felszólalások is lemaradtak. A jegyzőkönyv a hangszalag másik oldalán, Vincze Árpád felszólalásával kezdődik.

Vincze Árpád: Ha az emberekkel beszélünk, nyilván meg fogják kérdezni, milyen lesz az új iskola. Természetesen azok is hozzá szeretnének járulni anyagi támogatással vagy más munkával, akik iskolába adják gyermekeiket. Tehát tudni akarnak azokról a dolgokról, amiről joguk van tudni. Szóval olyan kérdések fognak felmerülni, mint amilyeneket a múlt ülésen megvitattunk. De mit fogunk nekik válaszolni, ha azt kérdik: „Miután érdekelve vagyunk az iskolában, mennyiben és milyen fokon fogunk részt venni az organizációban? Tudni fogunk-e azokról a dolgokról, amihez jogunk van? Miután anyagilag hozzájárultunk az iskola szervezéséhez, hogyan fog történni annak a jövő terve?" — Tehát ezekre mi hogyan válaszolunk? Mi sok emberrel beszéltünk, és mi tudjuk a beszélgetésekből, hogy mi a véleményük. Mi itt nem a saját véleményünket adtuk elő, hanem azt, amit mindenki gondol, attól függetlenül, hogy azok, amelyek felvetődtek, morális kérdé-

sek-e, és praktikus kérdések-e, melyeket a továbbiakban sem hagyhatunk ki. Nem söpörhetünk a szőnyeg alá! Ezekben kell megegyezni! Az, hogy egyik is, másik is külön működik, működhetnénk együtt! Fogadjuk el egymás meglátását, és tekintsünk el a formalitásoktól. Tehát azon dolgozzunk közös tervvel, ha kimegyünk az emberekhez, tudjuk, hogy miért megyünk. Próbáljunk megegyezni.

Schlosser Frigyes: Köszönjük a hozzászólást. Itt három dolgot látunk. Az első lépés, amit a kardinális úr minden levelében szorgalmaz: a hétvégi magyar iskola. Erre kapott Lehel István elnökünk megbízatást, hogy ezt szervezze meg. (Lehel közbeszól: Nemcsak erre!) Második lépés az Offertory Plan. A harmadik kérdés a kardinális által felajánlott 25 000 dollárhoz csatolható összeg gyűjtése. Ez három különböző fázis. Miért nem indulunk el az első lépéssel, amelyik a legfontosabb: a magyar iskola megszervezése? Ezt a kérdést most felteszem Lehel István úrnak: Óhajtja-e megszervezni a hétvégi iskolát, hogy a gyerekek mielőbb iskolába jöjjenek: igen vagy nem? Én nem akarok vitázni. A kérdés: igen vagy nem?

Lehel István: Kénytelen vagyok az ön kijelentését helyesbíteni. Az én emlékezetem szerint egyedül az iskola felállítására nem kaptam megbízást! (Közbeszólt Schlosser.) Kérem, egy pillanatra, engedje meg, hogy befejezzem! Már akkor megmondtam, hogy két párhuzamos probléma van, egyik a misszió megszervezése, másik az iskola felállítása. Tehát párhuzamosan kell haladjunk. Én erre a kettőre kaptam megbízást. Az iskolát erős misszió nélkül nem lehet megszervezni. Én erre vállalkoztam. Erre az atya azt mondta, hogy ennek egyik részét nem lehet úgy megszervezni, ahogy megállapodtunk a múlt vasárnap.

Schlosser Frigyes: Tehát marad az iskola!

Lehel István: Nem, tévedés! Itt javaslatok vannak: Menjünk-e az érsekhez és beszéljünk-e vele, vagy a kardinális úrnak mutassuk be tervünket? Mi aláírásokat gyűjtünk, mert a magyarság többsége választott tanácsot akar, és a vezetésben részt akar venni. Tehát ha a döntés megtörtént, akkor az iskolaszervezést megkezdhetjük.

Mert önök most már hónapok óta nem engedik, hogy a missziót felállítsuk, és ezzel párhuzamosan az iskolát.

Schlosser Frigyes: Ismét szabad egy kérdést feltenni? Én megkérdeztem önt, válaszoljon igennel vagy nemmel: Óhajtja-e a hétvégi magyar iskola megszervezését elindítani, igen vagy nem?

Lehel István: Csak együtt a misszió szervezésével!

Schlosser Frigyes: Köszönöm.

Lehel István: Tessék.

Jaszovszky József: A missziót nem kell újjászervezni. A missziót legfeljebb tovább kell szervezni. A missziónak nem adhatunk világi szervezetet, ahogy az a múlt vasárnap elindult. A tanácsülés meg sem volt híva. Nekünk, ha problémáink vannak szervezésben, pénzügyekben, ezek mind a tanácsülés tárgyai. Ezek most nem tartoznak ide. Tanács van, és azt minden ok nélkül feloszlatni és újra kezdeni, én magam sem járulok hozzá. Ennek a tanácsnak a keretén belül kell elindítani a jövő kiépítését. Tehát dolgozni kell: programokat kiépíteni és készíteni. Sajnos most már látom, hogy itt nagy bajok vannak. A baj az, hogy a jelenlegi missziót egyesek nem akarják elismerni, melynek én vagyok a feje, és akinek jogom volt tagokat kineveztetni az érsek által, továbbá megállapítani, hogy ki legyen a munkatársam, miután a tanácsnak én vagyok az elnöke, és ha ez ellen a tényállás ellen van a harc, akkor én nem tudom elképzelni az együttműködést!

Orosz József: Atya! Szeretnék még egy szót szólni, elnézést kérek...

Schlosser Frigyes: Még egy pillanat, én akarom ezt megválaszolni. Szóval akkor a helyzet az, hogy a következő lépés a tanácsot feloszlatod?

Jaszovszky József: Nem akarom feloszlatni! A tanács van, működik. A tanácson belül kell a bizottságoknak a dolgokat intézni.

Schlosser Frigye: De ha nincs egyetértés?

Jaszovszky József: Itt arról van szó, hajlandók-e velem együttműködni, igen vagy nem? Ezt az előbb elfelej-

tettem megmondani. Tehát ismétlem: Tanács van! És ha ezek a tagok nem akarnak velem együttműködni, ezért a tanácsot feloszlatni nem fogom, nem is javaslom az érsek felé. Mert ha az érsek feloszlatja, akkor teljesen megszűnik a misszió! Erről van szó!

Schlosser Frigyes: És akkor mi lesz?

Jaszovszky József: Feloszlik teljesen, és misszió nélkül, minden nélkül szervezkedjenek a hivők. Ennek eredményét majd akkor fogják meglátni! Egymás ellen fognak menni!

Schlosser Frigyes: És ha látszólag fognak csak együttműködni?

Lehel, Orosz: Nem hisszük, hogy az érsek feloszlatja a missziót.

Orosz József: Sok magyarral beszélek, de nem uszítok, hanem csak beszélek. Ugyanez az érzésem. (Itt egy angol egyház szervezési szövegét olvassa.)

Jaszovszky József: Ezek csak direktívák. Ezeket itt nem hozzuk elő, bár én nem vagyok ellene.

Orosz József: De ha ezt alkalmazzák az amerikaiak?

Jaszovszky József: Ezt általánosságban adják ki. A szenátus és mások.

Lehel István: Hát akkor miért ne csináljuk mi is, ha a magyarok ezt akarják?

Orosz József: Itt mindenki becsületes magyar katolikus.

Jaszovszky József: Tudjuk. Tehát nem kell újból tanácsot szervezni, ha a tanács megvan.

Orosz József: Nem érted, atya? A magyarok azt mondják, nincs tanács!

Jaszovszky József: Kik azok a magyarok? Nevezd meg őket! (Zavaros közbeszólások.)

Lehel István: Tessék megszavaztatni őket, akarnak-e választott új tanácsot, vagy nem?

Jaszovszky József: Igen, megkérdezem őket, de csak azokat, akik engem eddig is támogattak.

Lehel, Orosz (zavaros közbeszólások): Kérdezze meg őket, hogy akarnak-e titkosan megválasztott tanácsot, vagy

pedig az atya által kinevezett embereket akarják tagoknak. Kérdezze meg őket! (Ismét hangos közbeszólások.)

Schlosser Frigyes: Erre nincs szükség, Szükség van a hétvégi iskola megszervezésére. Vagy maradunk ebben, vagy feloszlatom az ülést. Itt nincs szükség jogi vitákra!

Lehel István: Nem értünk egyet! (Zajos közbekiáltások.) Vagy az atya van a néptömegekért, vagy a tömeg van az atyáért. (Ismét zajos közbeszólások.)

Orosz József: Atya, te reprezentálod a katolikus híveket?

Jaszovszky József: Igen, azokat, akik velem együtt dolgoznak!

Orosz József: És akik nem? A Biblia szerint a pásztor elhagyja a 99-et és megkeresi a századikat. (Ismét zaj.)

Jaszovszky József: Én nem vagyok hajlandó idegroncs lenni! Vagy dolgoztok velem együtt, vagy nem!

Schlosser Frigyes: Bocsánat, uraim, megadom a szót dr. Ágoston Ede úrnak.

Ágoston Ede: Bocsánatot kérek, de miután itt pénzügyekről is szó volt, miszerint a lelkész úr emberei végzik a dolgokat stb. Ezért hozzá kell nekem is szólni. Íme, most már hat esztendeje, hogy az Egyház titkárságát elvállaltam minden dotáció nélkül. Ezt itt le kell szögezzem, és kérnem önöket, hogy ezt tudatosítsák széles körökben, mert ellenem az a vád, hogy munkámért fizetést kapok. Az első perctől kezdve, mikor a lelkész úrral megállapodtunk, hogy az adminisztrációs könyvelést végezni fogom, már akkor kijelentettem, hogy ezt kizárólag Egyházam iránti hűségből teszem, és semmi másért nem! Tudom, hogy ezt kevesen hiszik, még a szűkebb környezetünkben is voltak olyanok, akik ebben kételkedtek. Nyilván azért, mert magukból indultak ki! Hat éve vagyok nyugdíjas. Kizárólag nyugdíjamból és feleségem munkája utáni jövedelemből élünk szerényen. Ezt azért kellett itt elmondjam, hogy szavaim súlyával megpróbáljak gátat vetni a sok mende-mondának, ami San Franciscóban történt érkezésem óta, de különösen a titkári teendők elvállalása óta, személyemet állandóan sértik.

Másik határozott kijelentésem a következő: A hat év óta fennálló misszió pénzügyi kezelését nem én végzem. Ezt ismét hangsúlyozom, a pénzhez semmi közöm nincs! Pénz hozzám soha nem érkezik! Tetszik érteni? A befolyt összegek kizárólag a lelkész úr tulajdonát képezik, hozzá és nevére megy, amely a Menlo Park-i Bank of America folyószámláján nyer elhelyezést. Tehát mi az én munkaköröm? A havi elszámolás elkészítése, hogy a lelkész úr lássa a bevétel hovafordítását. Ezt a lakásomon szoktuk elvégezni, ahol a számlák alapján elkészítem a havi elszámolásokat, melyeket félévenként és év végén a lelkész úr bemutat az érsekségnek.

Tehát tudomásul kell vegyétek, hogy minden megajánlás és perselypénz kizárólag a misszióhoz folyik, és afölött a lelkész úr rendelkezik. Ez az ő tulajdona, ehhez sem nekem, sem az ellenőrnek semmi köze nincs.

Könyvelésemet dr. Karácsonyi Tibor ellenőr úr szokta havonta számszerűleg végezni. Kénytelen voltam ezt enynyire részletesen vázolni, hogy lássatok tisztán! Ha egy kissé hangosan beszéltem, ezért bocsánatot kérek, de ez már természetem, és megszoktam. De nem utolsósorban az a sok fájdalom, ami évek óta bennem összegyűlt, azt most itt elmondhattam, melyet eddig nem hittetek el. Erre nem fogok megesküdni, mert azt gyerekes cselekedetnek tartom.

Orosz Jóskához szeretnék pár szót mondani a február 9-i jegyzőkönyvben használt szavaira. Barátom! Magyarországon mindenkinek joga volt tanulni. Mint ahogy Urbányi Tibor és Lehel István barátaim elvégezték a műszaki egyetemet, és mérnökök lettek, ugyanúgy Karácsonyi Tibor barátom és én a jogi és államtudományi egyetemet végeztük el, ahol doktorrá avattak. Ezt a lépést itt nagyon sokan és sokszor fejemhez vágták, az úgynevezett doktori cím használatát.

Kérdezem akkor a mérnök urakat, hagyják el a mérnöki titulust, és egyszerűen hivassák magukat rajzolóknak? Bár nekik sokkal nagyobb az előnyük, mint nekünk, mert nekik egy jó kéz és papír kell, hogy rajzoljanak,

míg az én jogi tudományomat nem tudom használni. De hogy használtam eddig és továbbra is használni fogom, ez onnan ered, miszerint avatásomkor az esküben az volt, hogy e címet köteles vagyok a jövőben használni. Ha tudta volna az a szegény dékán, aki annak idején avatott, hogy egyszer majd az emigrációban emiatt jól belém fognak rúgni, a szövegből törölte volna.

Végezetül a tanács működésével kapcsolatban szeretnék rámutatni arra, hogy miután nem vagyunk plébánia, hanem csak egy szórványmisszió, további munkánkkal ne gátoljuk a misszió munkáját, barátaim, hanem próbáljuk a missziót felvirágoztatni. Ez is volna az én kérésem felétek, amelyen, kérlek, gondolkozzatok!

Orosz József: Válaszolnom kell kedves bátyám kijelentésére. Az én megjegyzésem annyira félre lett magyarázva, amit már az atyának is megmondtam. Az én kijelentésem abból ered, hogy sokszor beszéltünk a Magyar Házról, hogy ott megint doktori „trupp" van. Ez nem akart személyeskedés lenni. Ezzel azt akartam kidomborítani, hogy ne csináljunk klikkrendszert. Ez volt egyedül szavaim értelme. Tehát ne próbáljuk azt csavarni. Ezt én Pistával megbeszéltem. Nekem nem volt célzatos szándékom a jelenlevőket sérteni. Nehogy az a látszata legyen. Hiszen nagyon sok becsületes magyar ember van. A másik dolog az iskolával kapcsolatban: most próbálom én is a mesteri diplomát megszerezni. Nekem semmi kifogásom nem volt, hogy neked, bátyám, doktorátusod van. Én csak azt mondtam, hogy nem szeretném, ha az új tanácsot olyan vád érné, mint a Magyar Házat. Mert ha jól megnézzük, van is Magyar Ház és nincs is Magyar Ház. Az én törekvésem: erősen felépíteni ezt a missziót, hogy az atyának a tanács jobbkeze legyen, hogy ő teljes erővel tudjon dolgozni. Ő nem egy fiatal ember, mint ahogy mi sem, mindnyájunkkal történhet valami, akkor mi lesz velünk? Ha van egy erős misszió, a magyarság nem fog szétoszlani. Ez volt az én megjegyzésem akkor, és nagyon sajnálom, hogy ezt félremagyaráztátok.

Ágoston Ede: E kijelentéshez még csak annyit szeret-

nék hozzáfűzni: lehet, hogy te nem rosszindulatúlag tetted, de sajnos két fülemmel hallottam a Magyar Ház egyik gyűlése előtt, amikor az egyik tag hangosan odaszólt Stupián Gyulának: Na, sikerült végre a doktorokat kirúgni? És ezek Jaszovszky atya és Ágoston Ede voltak. Az illető hirtelen rám nézett, én végignéztem rajta, majd szólt: Bocsánat, nem tudtam, hogy itt tetszik lenni!

Orosz József: Talán nem gondoljátok, hogy azért tettem ezt a megjegyzést, mert Ágoston és Karácsonyi doktorok?

Jaszovszky József: Nem, nem!

Orosz József: Nekem a magyarországi rokonaim között sok doktor van, tehát akkor ellenük beszélnék.

Lehel István: Egyetlenegy nobilitást ismerek el, és az a tudás.

Ágoston Ede: Ez igaz, azt nem lehet elvenni.

Jaszovszky József: Ezzel nem lehet a tanácsot megbélyegezni.

Urbányi Tibor: Én elolvastam ezt a „hogyhíjákot", mert hallottam, hogy a doktorok meg vannak támadva. Engem már más oldalról is megtámadtak. Én mint doktor, nem érzem sértve magamat.

Ágoston Ede: Ne haragudjatok, de ezt megkontrázom. Lehet, hogy te így értelmezed, de én mint jogász, hátsó gondolatot látok benne, mert ha ez nem így volna, akkor ezt fel sem hoztam volna.

Karácsonyi Tibor: Az atya vezeti a missziót. Tehát ami adomány oda kerül, az az övé. Erre különleges ellenőrzés nem is kell, mert a pénzt ő kapja, ő kezeli, ez az ő fizetése, amivel azt csinál ami neki tetszik, egyedül az érsek felé köteles elszámolni. Én, mint a könyvelés ellenőre, havonként látom a rendes elszámolást, amit számszerűleg vizsgálok felül, és ezzel a dolog el van intézve.

Ha pedig egy választott tanács kell, feltehető az a kérdés, hogy azok a személyek megbízhatatlanok, akik a jelen tanácsban a munkát végzik? (Zajos közbekiáltások.)

Lehel István: Szó sincs róla!

Ágoston Ede: Nagyon szívesen átadom a munkakört!

Orosz, Lehel: Szó sincs róla! (Ismételték.)

Urbányi Tibor: Na, na, itt nincs bizalmatlanság!

Jaszovszky József: Engedjétek meg, hogy én most bezárjam a megbeszélést. Először is fáradt vagyok, másodszor jogi vitáknak itt nincs helye, miután személyes megbeszélésre jöttünk össze. Továbbra is tárgyalni fogok az érsek úrral, és tőle valószínűleg újabb direktívákat fogok kapni. De egyben kijelentem, hogy palotaforradalmat nem akarok. Mert ezt lassan az úgynevezett demokratikus átmenettel kívánom átvinni. Mindenekelőtt azonban először cselekedjünk, dolgozzunk, és mutassuk meg, hogyan állunk, és mennyiben akartok minket támogatni!

Kifelé pedig mondjuk csak meg: papunk van, tanácsunk van, mi bízunk benne, mint ahogy ő is bízik bennünk. Hogy a pénzkezeléssel mi lesz, a tanács megvan, amely kaphat elszámolást. A bizottságok fogják kezelni az alapjukra befizetett összegeket, mert nincs központi pénzkezelés. Így külön lesz a missziónak, iskolának és az építőbizottságnak pénzkezelése, s ezekből kell leadni a számadásokat a misszió vezetőjének, aki tovább felelős az érsek felé.

Köszönöm a megjelenésteket, s ezzel a megbeszélést bezárom.

1975. március 9. Menlo Park, California.

dr. Ágoston Ede
jegyzőkönyvvezető
dr. Jaszovszky József
egyházi elnök, lelkész
Schlosser Frigyes
chairman

A szöveget hitelesítette:
dr. Karácsonyi Tibor

A pápai enciklikát az érseki hivatalban áttanulmányozták, miután a lelkész azt a következőkben értékelte ki:

Regarding the problems of migration, the fundamental pontifical documents of recent times have been the

Apostolic Constitution Exsul Familia, published by Pope Fius XII on August 1, 1952, and Pastoralis Migratorum by Pope Paul VI on August 22, 1969. The importance of the phenomenon did not escape the Fathers of the Second Vatican Council who examined the question in all its aspects. Pope Paul VI said that the national language in which the migrants express their thoughts, their mentality and their very religious life is of great importance. Most Reverend Joseph McGucken, Archbishop of San Francisco, has done everything possible in his position under the circumstances for the spiritual assistance of the refugees, migrants, etc., in his Archdiocese.

In the Bay area of San Francisco the Hungarians have received the most favorable attention and pastoral care.

Though in the Bay area it was not permitted to establish any national/personal parish and Mission (Cf. the letter of the Bishop of Fresno on Dec. 29, 1955: It is important that nationalism not enter California Catholic life), Archbishop Mitty gave permission to Father Joseph, who was appointed Assistant Pastor in 1952 through 1969 in San Francisco, to say a Mass for the Hungarians once a month (March 29, 1952). In the spirit of the Second Vatican Council, Archbishop McGucken asked Father to work full time with the Hungarians. He provided him with a place for room and board at St. Patrick's Seminary. Since the Hungarians were unable to take care of his salary, the Archbishop provided for that too.

The Missionary has tried, meanwhile, to create a status of his missionary work. He has considered the manner, juridicial forms and useful duration of the care of the Hungarian immigrant people adapted to the circumstances. He negotiated with the Hungarian families, having visited them, and has let them know about the Offertory Plan to support his missionary work properly. He tried to fulfill the request of Joseph Cardinal Mindszenty regarding the weekend cathechetical school and

the quasi personal parish. The Cardinal has even promised $25,000.00 in case the Hungarians would like to establish a Catholic Mission Center. Though the Archbishop was happy to acknowledge the report regarding a personal council, and though, in the name of the Sacred Congregation for the Bishops, Monsignor Joseph Zagon, the delegate for Migration work, thanked the efforts of the Missionary to establish a status of the missionary work, the bad circumstances have not been changed regarding a personal parish or mission.

According to a census from 1955 (with footnotes of Father N. McFarland) in the Bay area, there were 108 married people, Catholics; Protestant and Catholics 23; Protestants 36; Jews 14; unknown 70; apostates (masons, etc.) many. With children there were 424 all together. The real number exceeds 3,000. The 2nd and 3rd generation were not counted... According to a recent census, there are about 613 Hungarian families of all denominations. We have registered in 1974: 132 Catholic families and those of mixed religions. Sixty five families have made pledges to support the Missionary in his work. Sixty five families contributed $2,865.00, with payments of ten dollars or more (two families with monthly $20, three with $10), 67 families contributed $430.48 in one year. Collections from Sunday Masses totalled $1,932.60 in one year.

Today there are some Hungarians who say that they would be able to make a fund raising effort if they would be permitted to take the administration into their own hands, with the Missionary being only an advisor to their council. We had had such experiments in the past without any success. Only one family among them contributed $60.00 in the last year.

Mr. Frederick Schlosser says if those people will take over the administration he will resign. (He is the only one who has raised his contribution and gives $40.00 monthly.)

Regarding the circumstances, the facts are as follows:

It is impossible to establish any mission of any status in the diocese of Oakland, Santa Rosa, Stockton or Sacramento. In the Oakland diocese there are many Hungarians (about 200 families), but Bishop Begin will never permit the establishment of a Hungarian Mission. In the other dioceses reside only a few families. (In Stockton only 5 families.)

Those families who are supporting the Missionary in his work say that they support even their own territorial parishes where the children are studying. They support the idea that the elderly people could have their own priest since they speak very little English. They also want their own children not to forget the history of Hungary and their native language. But their support is not enough for establishing a personal parish or mission with a rectory, etc. Recently, a Hungarian died in Kensington. The Hungarian Missionary did not bury him, even though he had had a good friendship with him. The pastor of the territorial parish requested the service by a priest of that parish. Wedding fees must be paid to the pastor of the church even in the Archdiocese of San Francisco, etc.

What status of a Hungarian Mission should be erected?

In the pastoral care of the Hungarian people who request the liturgy in the Hungarian language, etc., some of the structure and methods proven by past experiments must be obtained. Five years of investigation has been enough for a decision. The exodus from Hungary has been stopped. We receive newcomers only from the Latin countries or Canada, or from the East Coast of the U. S. The second generation does not care for Hungarian education. We are trying to save only what could be saved. Our conscience and warning of Cardinal Mindszenty urge us to keep alive the Hungarian tradition by a method which may be possible.

A personal parish could be advisable only if Hungarian people were living in a continuous movement. In

Peninsula live many families. But the majority did not care and does not care about supporting the Missionary in his work. Only with the help of our Boy and Girl Scouts are we able to hold weekend cathechism classes, etc.

Today's status de facto of the Hungarian Mission should be legalized de jure. The Most Reverend Archbishop might set up a Mission for the care of the souls, its territory being the Archdiocese of San Francisco. This Mission would be for those living in the Bay area too.

The Missionary has to receive a legitimate mandate from the Ordinary of the Archdiocese of San Francisco and exclusively from him, if the Missionary is an incardinated priest of the Archdiocese. Only a legitimate mandate empowers the Missionary, in his work, to carry out the spiritual care of the Hungarian people.

In what concerns members of religious communities who serve in the spiritual care of the Hungarian people, special norms of the Pastoralis Migratorum must be observed (Chapter VI).

In the administration of temporal goods (office, education, Cultural Center, etc.), the Missionary must obtain the permission of the Ordinary of the Archdiocese for any financial project, and is to give a faithful account in July of each year.

In the administration of temporal goods, the Missionary is in full charge of establishing an advisory board which is different from the parish council because of the status of the Hungarian Mission and the distances of the groups of Hungarian people. The advisory board's members are those faithful who support the Missionary in his work, carrying out an Offertory Plan and establishing committees for the financial projects. The members of the advisory board and of the committee must be appointed by the Missionary after a consultation of the advisory board and recommendation of the faithful who have made their financial pledges. In everything the Missionary is in full charge. It must be established in

a canonical way. The procedure must be regulated by the advisory board. Meetings must be held according to the degree of necessity.

In the spiritual care of the faithful, the Missionary, to whom the care of souls has been entrusted, enjoys proper power, and, with the corresponding adaptation, is equivalent to a pastor. This power is personal: it is to be exercised in respect to the Hungarians as former refugees, or immigrants. The members of the Hungarian groups in the whole Bay area might contribute to the work of the Missionary. The power is cummulative with that of the parish of the place on an equal basis. Thus, any of the Hungarian people has the freedom to approach either the Missionary of his language or the pastor of the place for all the sacraments, including Marriage. Besides all the things which are attributed to the pastors by the common law, further rights and duties also belong to this type of the Missionary for the Hungarian people. (Statues cf. Chapter V of the Pastoralis Migratorum.)

The Ordinaries should freely assist the Missionary as he exercises his ministry, in order that it may benefit the souls entrusted to him. Let him see to it that the same privileges which the priests of the diocese enjoy are accorded him, and that he receive the same rights and security in the financial field. (The Archbishop already provides him with a salary.) (Cf. P. M. V Chapter, 43. 1.)

It is fitting, also, that the Ordinaries of the place impart to the Missionary for the Hungarians, if circumstances indicate, the same privileges and faculties which they can concede to the diocesan priest, according to the letter "Pastorale munus".

The Missionary is permitted an absence from his mission of one month to two months (in case of departure for Europe).

In case the Missionary would be relieved due to illness or retirement, the Ordinary has to provide a successor, consulting the Secretariat of the Congregation for

the Bishops in Rome. He can call on religious communities, in view of the urgent need of souls, to assist in the Hungarian mission ministry. All religious should obey the norms of the Ordinary of the place in exercising the apostolate among the Hungarian people. (Chapter VI 55. 2,)

Many of the problems arising from the mobility of peoples are unsolvable without the cooperation of lay people. Therefore, those faithful lay people who are inclined towards the apostolate have to work with unfailing spirit in fulfilling the roles they have taken on for renewing the activity of the mission. The assistance of the people of God of the local parishes too.

The Hungarian faithful have to participate in the liturgy and in the work of the various committees. The lay people have to cooperate with the Missionary, accepting assignment for various duties. Since the Missionary's office and the committees have their own budget plan, they have to support them separately and let themselves be appointed as treasurers, secretaries, controllers, etc., under the supervisions of the Missionary.

It seems possible in the future, if the Hungarians would be more numerous, to erect a personal parish. It must have been set up by the Ordinary of the place. An opposition group without proofs, evidence or experiments can not initiate the erection of a personal parish.

Missionaries and laity must take on the renewal of the Mission and of the temporal order as their own special obligation, led by the light of the Gospel and the mind of the Church, and motivated by Christian love.

A lelkész ezzel a szöveggel küldte meg a lelki kataszter kiértékelését Bécsbe:

Jelen statisztikánk a következő dolgokra világít rá: San Francisco főegyházmegyében 259 személy csekély támogatással hajlandó részt venni a munkában. Ezeknél 109 gyermek van. A legnagyobb összeg, amit felajánlottak: Schlosser Frigyes havi 40; Urbányi Tibor 20; Siráky

Ferenc 15, Salló János 10 dollár. Oaklandban számításba jöhet 71 személy 24 gyermekkel; Stocktonban 4 személy 2 gyermekkel, Santa Rosában 8 személy 4 gyermekkel. Összesen 342 személy 139 gyermekkel.

A fent említett 342 felnőtt személy közül 103 territoriális plébániákon van regisztrálva. Ezek a San Franciscóiak sem vehettek volna részt a plébánia szervezésében. A Bay Areában összesen 151 személyről tudunk, akik a helyi plébániákon vannak regisztrálva. Főleg az egyházi iskolák miatt.

Az említettek és mindazok, akiket már a magyar és vallási dolog nem érdekel, szétszórtan élnek.

Egyházmegyék és városok szerint a hivők:

San Francisco főegyházmegye: Belvedere 3 személy; Burlingame 8 és 6 gyermek; Daly City 3 és 1; Belmont 2 és 1; Cupertino 14 és 15; Campbell 4; San Jose 20 és 10; Los Altos 17 és 16; Mountain View 9 és 3; Palo Alto 11 és 3; Los Gatos 2; Menlo Park—Atherton 15 és 9; Portola Valley 2 és 2; Mill Valley 2; Brisbane 3 és 3; Millbrae 4 és 1; Redwood City 28 és 9; San Anselmo 2; San Mateo 10 és 7; San Francisco 78 és 15; San Rafael 6 és 4; Sausalito 4 és 2; Sunnyvale 8 és 2; Santa Clara 4 és 1; San Carlos 2; Saratoga 7 és 2; Stanford 2, Woodside 6 és 5.

Oakland egyházmegye: Albany 2 és 1; Alamo 2 és 1; Alameda 4 és 3; Berkeley 9 és 1; Corte Madera 4 és 1; Castro Valley 2 és 2; Concord 2; El Cerrito 5 és 3; Livermore 2 és 1; Fremont 8 és 2; El Sobrante 2 és 2; Lafayette 2 és 1; Oakland 22 és 5; Martinez 1; Moraga 2 és 2; Foster City 1, Orinda 2 és 1; San Leandro 8 és 1; Walnut Creek 2 és 2.

Stockton egyházmegye: Stockton 4; Columbia 2 és 2.

Santa Rosa egyházmegye: Santa Rosa 5 és 3; Sebastopol 2; Vallejo 2.

Monterey egyházmegye: Santa Cruz 2.

Sacramento egyházmegye: a régebben regisztráltak nem találhatók többé. (Új keresés indul.)

A fent említett egyházmegyékben 362 személy többszöri census alapján telefonérdeklődésre, látogatással —

nem kívánt sem vallási, sem kulturális kapcsolatot a magyarsággal. Közülük többen nagyobb eseményekre néha eljöttek. (Egyszer-kétszer egy évben. Hazai cigány- és egyéb látogatások alkalmával.)

Magyar szentmiséink látogatottsága: A felsőbb iskolások közül átlag 15—20 személy. San Francisco: minden vasárnapi mise: 35 személy. Portola Valley—Woodside 75—100. Menlo Park 55—60 személy. E két utóbbi helyen csak egyszer havonta van magyar mise. Úgyszintén az oaklandi egyházmegyében kb. 25—30 személlyel.

Gyakran mondunk házakban családi szentmiséket.

Házasságkötés általam ez évben csak egy volt. Tudok azonban három esetről, amikor a fiatalok szüleik ellenében csak azért sem kötöttek egyházi házasságot. Fölöslegesnek tartják az intézményes vallásokat és azok szertartásait. (Most kerültek kezembe könyvek, melyek közkézen forognak az iskolákban, sőt a szemináriumokban is, s arról írnak, hogy az Egyház szakadékot mélyített a vallás és a nemi kérdés között. Jézus a tökéletes szabadságot hirdette, és a mindenek felett való szeretetet [szerelmet]. „Satanizing Women".)

Kereszteltem 3 gyermeket. Két magyar halottunkat a helyi plébános temette. Magának követelte a temetést, mert nála voltak regisztrálva. Beteghez azonban állandóan hívnak.

Magyar nyelv- és hittantanítás minden szombaton rendszeresítve van. Eddig a szülők csak a cserkészethez hozták a gyermekeket. Az egyházi hétvégi áprilisi elsejére van meghirdetve. A Magyar Ház tánctanfolyamára minden péntek este 35—55 gyermeket hoznak. Ennek keretében van egy óra magyar nyelvtanítás. Ezeket a gyermekeket a szombati hétvégire nem fogjuk megkapni. A hittantanítást Hites atya kísérli megtartani. Egy ilyen tanításnál megfigyelő voltam, és három felnőttebb iskolás vett azon részt.

A helyi plébániákon való esküvők, temetések, keresztelések adatait most igyekszem ismét felderíteni. Legfeljebb több statisztikai adatot szerzek majd.

Badiny Jós Ferenc látogatásával megszervezték a Magyar Hit új egyházát. „Főtáltosa" Zsóka György. Amikor Gábor Áron két héttel azelőtt itt volt, „teljes szolidaritást" vállalt Badinyvel. Szavai hangszalagon vannak. Könyvei angol fordítására a Magyar Ház 500 dollárt folyósított neki. Ellensúlyozásul Flórián Tibor eljött, és mellettünk foglalt állást két nagyszerű előadásával.

Mindenképpen zajos tavaszi programok voltak. A húsvéti szép ünnepségek után április 12-én magyar ökumenikus ünnepséget rendezünk.

Eminenciád feltétlenül látogassa meg Dél-Amerikát!

Vagyok Eminenciád iránt fiúi hódolattal és szeretettel.

Közben az 1974 novemberében kinevezett tanács jogilag megszűnt létezni. Az érsek azután a magyar misszió kánonjogi elismerésével többé nem foglalkozott.

Minderről a lelkész a bíborost a következő levelekben értesítette:

Eminenciás Uram! *1975. III. 16.*

Kegyes Atyám!

Az Eminenciádhoz hű magyarok és a magam nevében Eminenciád születésnapja alkalmából (ezidén húsvétvasárnapján) a feltámadt Üdvözítő kegyelmét kérjük Eminenciád világraszóló lelkipásztori további működésére, és azt kérjük a Mennyei Atyától, hogy jó egészségben tartsa meg igen sokáig itt, az ő országának tornácán, ahol a mi árva nemzetünk vérzik és fogy. Eminenciád sziklaszilárdan áll és dolgozik. A Gondviselésnek még nagy szándékai vannak Eminenciáddal. Ezért tartja életben, mint a racionalizmus és modernizmus korában XIII. Leo pápát.

A keresztet továbbra is hordoznunk kell. A pártokra szakadt kevés magyarság megtartása az érsek urat igen elszomorította. E héten, miközben a szent triduumot tartjuk a szeminárium kápolnájában, és a jövő héten a nagyheti szertartásokat és a szent vigiliát nagy körmenettel a pálmafák alatt, a mai helyzet kiértékelésével fog az érsek úr dönteni bizonyos tárgyalások után, missziós

munkám státusáról. Sajnos az öböl másik oldalán, az oaklandi egyházmegyében szó sem lehet a magyarok hivatalos egyházi beszervezéséről. A múlt héten, bár egy magyarunkat a kórházban meglátogattam, és korábban többször voltam házánál, a helyi plébános nem engedte a halottat velem eltemettetni, csak asszisztensnek fogadott el.

Sajnos, a hiba főképpen a magyaroknál van meg: „Az érseknek nem építünk" stb. jelszavakkal.

Elnézést kérek, hogy a jó kívánságok után ily szomorú sorokat is írtam. Ami ma még megvan, az Eminenciád szellemének és imáinak köszönhető.

Boldog, allelujás húsvéti ünnepeket kívánunk Eminenciádnak

Fiúi hódolattal és szeretettel

Eminenciás Uram! *1975. március 19.*
Kegyes Atyám,

három héten át folyt a tárgyalás a magyarokkal és az érseki hivatal jogászaival.

Végeredményként a mellékelt körlevelet kellett kiadnom.

Magyar Központ tehát csak a magyar egyesületek: Magyar Ház, cserkészet, Stephaneum, Pannonia Club bevonásával lehetséges. Hajlandó vagyok a vezetést kezdeményezni. Ezen az úton lehetséges a már említett telekvásárlás. Közben a hétvégi iskola szervezése folyik, és április hónapban megkezdi működését. (Részben már működik.)

Arra kérem Eminenciádat, hogy a felajánlott 25 000 dollárt továbbra is tessék tartalékoltatni a Stiftungnál. Felkérem az egyesületek vezetőit egy megbeszélésre, és megállapítjuk, hogy mily néven kinek a tulajdona legyen a központi épület.

Eminenciás Uram!
Kegyes Atyám,

az 1974. november 26-án kinevezett személyi tanács és

hatásköre megszűnt. Előző leveleimben a jegyzőkönyvek megvilágításában közölt tények és a hangulatcsinálók a képzelt népakaratra való utalásai, amikkel a kinevezett személyi tanács jogkörét nem ismerték el, az érsek úrra nem gyakoroltak különösebb hatást. Ő a most közölt levelében való döntését a Pasztorális Migratorium pápai körlevél és az egyházmegyénkben tartózkodó magyarság jogi helyzetének és magatartásának az egybevetésével tette meg.

Az érsek úrnak folyó évi március 21-én kiadott levelében nincs említés sem nemzeti plébániáról, sem annak jogi keretében való tanács felállításáról. A kettő jelentette volna a magyar megfogalmazásban használatos „egyházközség"-et.

Új kinevezésem szerint megbízott lelkész vagyok a magyarok lelki gondozására. A magyaroknak igyekezniök kell pénzügyileg ellátni engem hivatalomban. Erre való az úgynevezett Offertory Plan, és természetesen a hitoktatás érdekében a magyar hétvégire. Mindezen dolgokra és csak személyi bizottságokat állíthatok fel. Mint említettem, plébániáról, plébániai tanácsról szó sem lehet. A magyarok maguk is, ez utóbbi kérdésben „levizsgáztak". Az oaklandi, stocktoni, Santa Rosa-i egyházmegyékben szervezésről egyáltalán szó sem lehetett volna.

A lelkész kinevező okiratát március 21-én vette kézhez:

Dear Father

I know that the Hungarian people of this Archdiocese are very grateful to you for your continuing interest and your missionary work among them.

I wish to reassure you that you enjoy the faculties which are spelled out in the Pastoralis Migratorum Cura of August 22, 1969. I believe these faculties are sufficient for you to function quite freely in your missionary apostolate among the Hungarians of the Archdiocese of San Francisco. I am confident that our beloved Hungarian people will be grateful for your interest and your work, and will, to the best of their means, provide the necessary financial support.

Praying God to bless you and your Hungarian people, I am

Yours sincerely in Christ,

Joseph T. McGucken
Archbishop of San Francisco

A bíboros szomorúan olvasta és tanulmányozta a hozzá érkezett jegyzőkönyveket és a lelkész leveleit. Megértette, hogy a misszió megalapításáért folytatott csatát elvesztettük. Íme, április 2-án keltezett reflexiói (eredeti levelek a „Mindszenty a Főpásztor" című könyvben):

Josephus Cardinal Mindszenty *Bécs, 75 02 27*

Kedves Papom,

február 19-én kelt soraira tudatom, hogy az Examiner-Chronicle ismertetéseit és ezzel az egyházközség hű helyzetéről beszámolóját megkaptam. — Mindjárt az elején rámutattam arra, hogy istentisztelet és iskolázás terén, tekintve a nagy távolságokat, nem lehet számolni azzal, hogy a hívek hosszú ideig szinte emberi erőt meghaladó áldozatot hozzanak. Azért mutattam rá arra a szükségességre, hogy a nagy területet föl kell osztani, és kisebb kereteken belül megoldani a problémákat. Persze, ehhez szükséges egy lelkes világi gárda.

Áldásommal

† József

Az utolsó és eredménytelen márciusi gyűlés után a lelkész azonnal értesítette a bíborost. Az érsek felé igyekezett először egészen jogilag, a pápai enciklika alapján elintézni a misszió státusát és jövőjét. Közben közeledett a bíboros születésnapja (március 30). A születésnapi jókívánságok után rá kellett térnie a szomorú egyházközségi tényre: az eredménytelenségre.

Miután a bíboros értesült az egyháztanács megszűnéséről és az új kinevezésről, mely szerint József atya, mint az érsek megbízottja „in cura animarum", egyedül működik, ebben a levélben vette szomorúan tudomásul a nagy remények ködfelhőit.

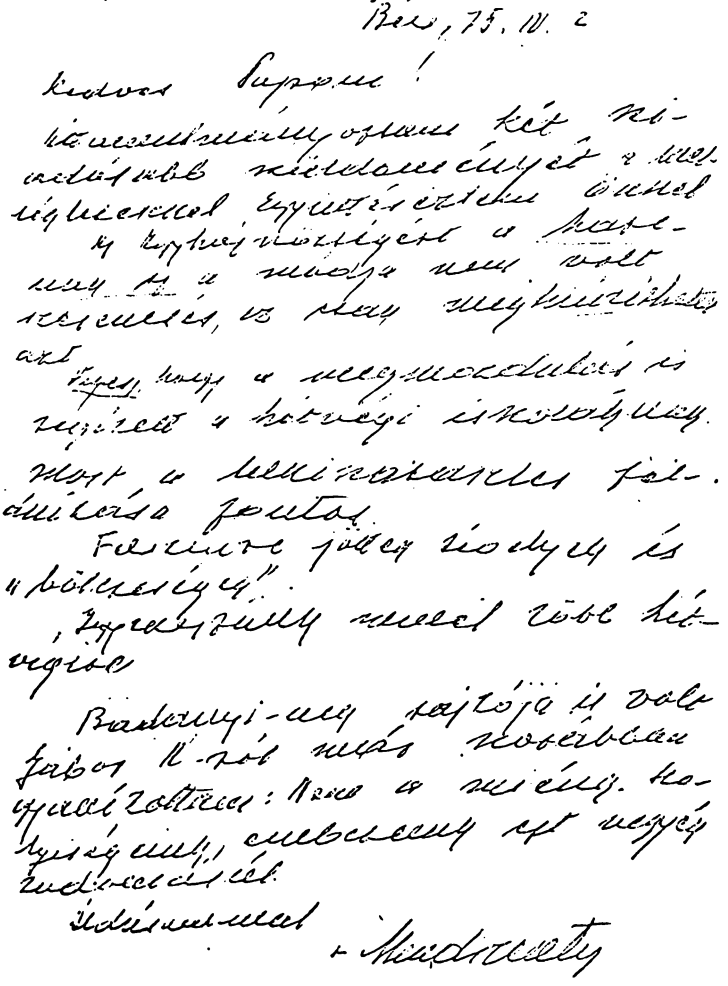

Többen ismét, mint annak idején, hanyagsággal vádolták a lelkészt. Nem kellett volna mást tennie, csak fellebbezni az érsektől a pápához... Mert a pápa elrendelte volna a magyar egyházközség megszervezését. Ezek-

nek fogalmuk sem volt arról, hogy az Egyesült Államok főpapsága ellenezte nemzetiségi plébániák létesítését. A másodnemzedék elveszti nemzeti érzését és anyanyelvét, s kegyetlenül beolvad az uralkodó kultúrába. A hivatalos közlönyben nem hozták nyilvánosságra XII. Pius pápa körlevelét, az „Exul familiae"-t. Csak a tartalomjegyzék árulkodott róla... S most a missziós egyházközségért való harcban a Szentszék óva intett az Egyesült Államokban való erőszakos követelésektől. Zágon József prelátus, aki az emigrációs ügyekben delegátus volt a Vatikánban, ezt a levelet írta Jaszovszky lelkésznek:

Kedves Barátom! *Róma, 1975. március 27.*

Köszönöm a Szent István Zarándokház céljaira küldött 10.— (Tíz) US $-t.

Ami az ottani „egyházközséget" illeti, az egyetlen reális lehetőség a Missio cum cura animarum a Pastoralis Migratorum Cura szellemében. Ma nincsenek már egységes magyar tömbök, mint régen, amikor külön negyedeket alkottak. A mai szétszórtságban csak a fenti megoldás járható. Ez ugyanazokkal a jogokkal jár, mint a nemzetiségi plébánia, de nem kötelez plébánia és templom felépítésére. Erre sem magyar híveink, sem az amerikai püspökök nem hajlandók. Örülnünk kell tehát, ha a Missio cum cura animarum formájában megengedik a nemzetiségi pasztorációt.

Nagy tévedés volna, ha a magyar lelkipásztorkodás a magyarság megtartását tűzné ki legfőbb céljául. A mi első feladatunk a katolikus hit megőrzése és híveinknek segítése, hogy átmentsék gyermekeik számára ezt a hitet. Az új generáció beépül a helyi plébánia keretébe, s ezt mi képtelenek vagyunk megakadályozni, sőt ártanánk, ha erre törekednénk. A mi szolgálatunk addig tart, amíg híveink magyaroknak érzik magukat, s igénylik a magyar ellátást. Hogy segítségükre vagyunk magyar mivoltuk megőrzésében, természetes. De nem volna természetes, ha arra törekednénk, hogy ez felesleges, mert végső fokon célhoz nem vezető áldozatokkal forszíroznánk.

Tudom, hogy sokan másként gondolkodnak. Valószínűleg Őeminenciája is. Egy történelmi folyamat ellen küzdenek, melyet egy-két évre ki lehet tolni, de megakadályozni nem.

Boldog húsvéti ünnepeket kívánva szeretettel ölel

Z. József

Zágon Józsefnek fontos tisztsége volt, mint pápai prelátusnak is, a püspökök szent kongregációjában. Harmadiknak ő írta alá, mint delegátus, VI. Pál pápa körlevelét: Migratorum Pastoralis...

A bíboros továbbra is tartotta a kapcsolatot San Franciscóval. Április 7-én ezeket írta:

Josephus Card. Mindszenty

Wien, 75. III. 7.

Kedves Lemperátorom!

Köszönöm a jókívánatot
és is megemlékezem a 68-ról,
megyedről.

Egy magyarországi állítás a
nyugatnémet propaganda és nem
különösképpen az egyházmegyei
lelkipásztorkodás ügyében. Ez
nagy szenvedést jelent, de az é-
lő mag megmaradt.

Boldog Húsvétot!
Áldásommal
+ Mindszenty József

P.S. Berdnyik-nek megmaradt
könyvtára volt?

A bíboros papja még mindig hitt és remélt. Nagyon bízott a bíborosban. Tudta, hogy a nagy lelkipásztor nem engedi lelanyhulni a sokak szívében érző buzgóságot és az Isten országáért lángoló szeretetet. Bízott abban, hogy keresztlánya, Schlosser Mária, és a magyar szentmisék buzgó látogatói példát adnak az áldozatokban, és végül is lesz hétvégi magyar egyházi iskola, és lesz a magyar szent liturgiának saját szentségháza...

A nagy bíboros azonban 1975. május 6-án hazatért Urához, a mi Mennyei Atyánkhoz. Fáradt szíve az Isten szeretetének a melegére vágyott.

Megrendülten emlékeztek róla magyarok és amerikaiak. A nagy székesegyházban az érsek celebrálta a nagy emlékszentmisét, és Joheph Bonadio, a szeminárium rektora az emlékbeszédet. Mindnyájan éreztük, hogy a nagy bíboros nélkül nem bírjuk sokáig a harcot...

Néma, hosszú éjszaka borult San Francisco elárvult magyar missziójára. A pap most már egészen magára maradt... S az egész nagy küzdelem ezzel a levéllel végleg lezárult:

KARDINAL MINDSZENTY STIFTUNG

Vaduz, 1975. november 27.

Ft. dr. Jaszovszky József
magyar lelkész
c/o St. Patrick's Seminary
320 Middlefield Road
Menlo Park, CA 94025

Főtisztelendő Lelkész Úr!

Tisztelettel értesítem, hogy megkaptuk október 31-én kelt levelét. Kívánsága szerint megtárgyaltuk az alapítványi ülésen, 1975. november 13-án, a San Franciscó-i magyar missziós központ létesítésére ígért 25 000 dolláros segély ügyét. Az alapítványi tanács egyhangúlag hozott határozatát itt közlöm:

Mindszenty József bíboros prímás ígérete arra vonatkozott, hogy támogat 25 000 dollárral egy San Fran-

ciscó-i magyar katolikus központ létesítését, amelynek előirányzott költsége kb. 150 000 dollár volt.

A prímás úr segélyének kiutalása feltételéül azt szabta meg, hogy a katolikus központ létesítéséhez szükséges összeggel rendelkezzék az egyházközség, vagyis szerintünk mintegy 100—120 000 US dollárral, mielőtt az ő segélyének egészét felhasználhatná a központ létesítésére. Ennek a gyűjtött összegnek nem ígéret, megajánlás formájában, hanem már átszolgáltatott adományok formájában kell rendelkezésre állnia.

Mihelyt Főtisztelendő Úr egy bankkivonattal igazolja, hogy legalább 100 000 US dollár adományokból erre a célra, a katolikus missziós központ létesítésére, befizetést nyert, a bíboros úr által ígért 25 000 US dollár átutalásának nincs akadálya, természetesen mindig azzal a kikötéssel, hogy a segély egy missziós központ létesítését szolgálja.

Mindsenty bíboros úr nem változtatta meg eredeti ígéretét. A hétvégi két iskola működtetése részéről másik feltétel volt ahhoz, hogy a segélyt a katolikus központ létesítéséhez megadja. (Levelének, melyre Főtisztelendő Úr hivatkozik, ez a félreérthetetlen értélme.)

Amennyiben a magyar katolikus missziós központ létesítésének a tervét elejtették, és ehelyett a hétvégi iskolának óhajtanának segélyt szerezni, forduljanak kérvénnyel a Kardinal Mindszenty Stiftung tanácsához.

in Christo

dr. Batthyány Iván

a Kardinal Mindszenty Stiftung elnöke

A lesújtó reménytelenségben, amikor a magyar világi egyesületek — bár az Amerikai Magyar Szövetségben tömörültek — San Franciscóban, a nagy nyugati tengerpart mentén, nem tudták idevarázsolni az igazi, a valóságos Magyar Házat, 1976 vége felé mégis felcsillant egy reménysugár: A Szent István Társulat megvásárolt a város közepében egy olyan hatalmas házat, hogy ott minden magyar kultúrmunka otthonra találhatott volna. A házat

nagy kölcsönökkel vásárolták meg. A magyar egyesületek azonban nem társultak össze; a nagy terhek a Szent István Társulatra maradtak. A nagy házzal a problémák oly sok zűrzavart teremtettek, hogy a magyarság nagy része az áldozatokat nem akarta és nem is tudta meghozni egységes vezetés, nagyobb létszám hiányában. A nagy házban különösképpen a misszió reményei halványultak el... Az érsek és a lelkész kész volt arra, hogy ott központosítja a magyar liturgiát. Az érsek 1977 februárjában meg is áldotta a házat. Hamarosan kitűnt azonban, hogy a vezetőség magára maradva és helyzeti energiatehetetlenségben vergődve, egy önálló magyar misszió kiépítését és a lelkészség fenntartásának a terhét most sem akarta és nem is tudta vállalni. Pedig az érsek erre utalt levelében: *(Lásd: 153. oldal!)*

A misszió ezáltal a nem sok reményt kecsegtető jövőbe néz. Sem a Stephaneum, sem a magyar közösség, mint olyan, nem hajlandó a misszió létéért a szükséges áldozatot meghozni. Ma a magyar misszió fenntartási költségeit kétharmad részében az érsek fedezi. Ezt azonban az első nemzedék eltávozása után beszünteti. Az amerikai érsekség hajlandó lett volna a magyarságot templommal, iskolai tantermekkel ellátni, ha legalább a lelkészt magát és az irodát hajlandó lett volna a magyarság a szükségesekkel állandóan támogatni. Azonban — mint láttuk — ezt a magyarság zöme megtagadta. Magatartását, mint a bíboros levelében megírta, bizalmatlansággal, hamis okfejtéssel és sok „bölcsességgel" próbálta igazolni. Így azonban az egyházközség megalakítását megniúsították. Az érsek, levele megírása után nemsokára, erre maga is rájött, és nem ajánlotta a magyar liturgia jövőjét ingatag alapokra ráépíteni.

Évek telnek, évek múlnak. A háborús nemzedék sorai kidőlnek. Az utánuk felnövekvő nemzedék beletörődött abba, hogy gyermekeik, akik nyilvános iskolákba járnak, a hitről nem fognak hallani egy szót sem. Már pedig Pál apostol mondta: a hit hallásból való.

A bíboros harcolt a magyar jövőért. Dolgozott a hit megtartásáért. Munkára, küzdelemre hívta magyarjait, a magyar öntudat diadaláért...

A lelkész látszólag csatát vesztett.

Talán mégis igaza volt Zágon Józsefnek.

Papok, ha a magyar szó pusztába vész, menjetek ki a nagyvilágba, és őriztessétek meg a hitet azokkal: magyarokkal és a nagyvilág népeivel, akiket a Gondviselés reátok bízott!

25 January 1977

Reverend Joseph Jaszovszky
St. Patrick's Seminary
320 Middlefield Road
Menlo Park, California 94025

Dear Father Jaszovszky:

I wish to thank you for your letter of January 22 and the information concerning the purchase of the new building on Geary Street, between Van Ness Avenue and Polk Street. It was not clear to me from your letter just who is the legal owner of this building. It will be a help, however, if they will offer the use of the auditorium, which very likely could easily be properly set up for holy Mass on Sundays and other occasions. It might also be an opportunity to clarify the responsibility of the local Hungarian community concerning the support of their missionary.

I will look for a date when I may be able to visit the building and bless it, towards the end of February.

Yours sincerely,

+ Joseph T. McGucken

Joseph T. McGucken
Archbishop of San Francisco

EPILÓGUS

A pap mégsem volt egyedül. Voltak és lesznek magyarok, akik imádkoznak és dolgoznak.

San Francisco magyar missziója körül mégis magyar élet ünnepelt. A magyarok tudnak dolgozni. Ha kell névtelenül is. Dolgoznak és imádkoznak.

A magyar sokszor sír. Könnyei peregnek, ha emlékezik, ha a szíve nagyon fáj... Nosztalgiával gondol hazájára, imádsággal emlékezik őseire, szüleire, testvéreire, honfitársaira.

A magyar tud dolgozni és imádkozni is. A nagy Csendes-óceán partján is!

Volt, és van ma is örömünk.

Erről szól „A pap egyedül" epilógusa.

Az elmúlt negyedszázadban magyar társadalmi vonalon — eltekintve a belső küzdelmektől, félreértésektől, személyi vívódásoktól — valóban szép munka folyt. A hatvanas években különösképpen. Komolyan vettük az ökumenikus mozgalmat, Borbás Antal főesperes, a református egyház lelkésze lelkesen együttműködött nyilvános előadások rendezésében; ún. ökumenikus bálokat is rendeztünk. Együtt vettünk részt a városházi és a Golden Gate parki Szent István-ünnepségeken. Közösen részt vettünk a márciusi és októberi magyar szabadságharc ünnepségein. Még a hetvenes évek elején az Amerikai Szövetség keretében magam vállaltam az összes rendezést. Korábban volt nekünk külön közös szervező bizottságunk, és akkor virágzott igazán a kultúrélet, amikor dr. Salló János, Salló Mária, Tárczy Kovács Erzsébet, Csákány Lendvay László, dr. Fabó László közreműködtek tehetségükkel. Németh Lajos, Szabó Szilárd, Oláh Gyárfás Dezső és Klára, a cserkészek tánckara, Csoboth Tamás, Avvakumovich Ottó, Csejtey Judit, Varga Katalin, Temesváryné és Fischerné szintén remekeltek. A Golden Gate parki rendezvények világviszonylatban is értékesek voltak. A zenekultúra sokszor volt a zenitjén. Köszönet érte a Tárczy Kovács Erzsébet-, Neszlényi Judit- és Lendvay László-rendezvényeknek, a Pro Arte Hungaricának. Sokszor volt vidám a hangulat a tavaszi esteken. A Stephaneum kamarakórus dr. Szabó Károlyné vezetésével, sok szép műsorszámot adott. A Magyar Ház két korszaka nemcsak bálokkal szórakoztatott, hanem kulturális mozgalmakkal is. Dr. Salló János, dr. Karácsonyi Tibor, dr. Ágoston Ede, dr. Nádi Iván, Sörk János, Jekelfalussy Piller György, Hódossy Pál, dr. Hites Kristóf OSB, Schlosser Frigyes vezetésével mindig támogatta az irodalmi élet értékeit (pl. Gábor Áron műveinek fordításával).

Sajnos az „új magyar hitről" az én krónikám nem

emlékezhet meg. Exponensei publicisztikai vonalon akarták lehetetlenné tenni működésünket, és a magyar történelmi egyházakat érintő kérdésekben írásaik az irodalmi értéket meg sem közelítették... A misztériumokat úgy tárgyalták, mintha a lényeget a világtörténetben ők, és most először értették volna meg.

A magyar filmek bemutatása kétségtelenül nagy munka volt, és annak pionirja dr. Fabó László. Voltak dolgok, amiket nem lehetett erőltetni. A Magyar Ház nem jött létre. Templom sem épült. Egyedül a Stephaneum — Páter Nimród jóvoltából — nyert látható formát. A viszonyok mégsem predesztinálták sem templomi, sem kulturális célokra. A legnagyobb akadály azonban mindig az volt a kulturális célok megvalósításában, hogy mindenben bizonytalanok és bizalmatlanok voltunk. A harc a bíboros idején eléggé felszínre hozta nemzeti hibáinkat: a szalmalángot, a csüggedést, az irigységet stb.

Az egyesületek életéről nem szólhatok. Krónikájuk megírása saját hatáskörükbe tartozik.

Harminc éven át összefogta, erősítette a hitéletet Németh Anna „Vigasztalás" mozgalma. Kb. ezer családdal levelezett, tartotta fenn világszerte a közös családi imádságokat egy-egy nemes célért. A bíboros meg is látogatta őt a lakásán. A családi közösség a misszión belül, a Szent Erzsébet Club, ha rövid ideig is, de szép munkát végzett a hitélet terén. Ezekből a mozgalmakból erősödött meg a Magyar Ház. Az egyesületek külön-külön mindig dicsérendő munkát végeztek. Átütő erőt azonban a pénz- és emberhiány miatt nem tudott kifejteni. És a sok tervezgetésben mindig elsikkadt az iskola és a kápolna építésének gondolata. Főképpen azonban a pénzhiány és nagy alapítványi összegek hiánya hiúsította meg a vallási intézmények kiépítését. A bíboros látogatása alkalmából reményünk volt az egyházközség megalapítására. Nagy volt a buzgóság, a lelkesedés. Közerőt azonban nem tudtunk kifejteni a megvalósításában. Már pedig anélkül elvész a magyar. Memoáromban — vagyis ebben a könyvben — részletesen ismertetem a munkát, a küzdelmet és a jogi

vitákat, amelyek meghiúsították az egyházközség megalapítását. Végső megállapításom azonban az, hogy félelmetes és kegyetlen valóság előtt torpantunk meg: rádöbbentünk arra, hogy az anyagi alapokat nem tudjuk megteremteni. Ezért is hangzottak el a jogi viták, amelyek jó szándékú, de meddő terveket dobtak a felszínre. És ezek a tervek a jogi vitákban vékonyodtak el, még mielőtt egy gyűjtés, egy újabb felszólítás, házról házra való járás meggyőzött volna arról, hogy a kevés számú, szétszórt magyarság nem hisz a maga alkotó tehetségében és áldozatkészségében.

A magyar képzőművészet és zenekultúra tehetségeket mutat az aránylag csekély számú magyarság körében. Éppen ezért elmondhatjuk, hogy csodálatos dolgokat alkottak magyarjaink itt, e téren. Kitüntetés kitüntetés után érte őket. Polgár Rozália zseniális tehetséggel, rövid iskolázás után, hamarosan szép festményeket ajándékozott a missziónak: Szent István király felajánlja koronáját a Szent Szűznek (elismerő leveleket kapott McGucken érsektől, Alioto polgármestertől stb.). Mindszenty bíboros édesanyjáról festett portréja nagy tetszést váltott ki — a bíboros nyilatkozata után — a Menlo Park-i nagy banketten. A volt hercegprímásról festett képe a Schlosser család szalonját díszíti. Nagyon szépek a hangulatképei. Egyik ilyen képe a Bank of America fillmore-i főnökének irodájában van. Még három portré- és hangulatképfestő vár nyilvánosságra, mert valóban tehetségek: Borbás Antalné, Salló Mária és Nády Hermin.

Itt született meg a század nagy verses trilógiája: a „Géniusz", Petőfi Sándor életrajza. Az írók és a közönség körében kiváló alkotásként olvassák dr. Ágoston Edének e nagyszerű művét. Fény és árnyék című verseskötete pályadíjnyertes, ezüstéremmel kitüntetett mű. A Nyolcadik Törzs folyóirat remek kritikát közölt a „Géniusz"-ról. Érthetetlen, hogy akik nem olvasták a művet, elmarasztalták. Eredeti zenei alkotással magasodott ki az akadémiai ezüstéremmel kitüntetett dr. Szabó Károlyné,

Magda, az új magyar zeneszerzők közül. Műve: 1956 Cantata.

Idéznünk kell Bánátffy János nevét is, aki a kerámia mesterművésze. Ünnepeinken nem hiányoztak az előadóművészek sem. Saját rendezésű koncertekkel remekeltek: Tárczy Kovács Erzsébet mezzoszoprán énekművésznő, Oláh Gyárfás Dezső bariton operaénekes, Fülöp Lóránt zenekarával. Tárczy Kovács Erzsébet, Neszlényi Judit zongoraművésznővel együtt alkotott vallásos és hazafias lemezeivel országos nevet szerzett. Vendégművészeink és előadóink is voltak. Bizonyára más krónikások megörökítik nevüket. Rádióműsoraikkal gazdagították magyar kultúránkat, és az újságírás terén is kitűntek: dr. Varga István és Istvánné; Csekey István dr. Még előbb Lendvay Csákányi László, a nagy ünnepségek zongoraművésze, és Tárczy Kovács Erzsébet. Gombos Anikó és Gombos Márta zongoratechnikája országosan elismert. Amerika a hatvanas években Reményi Máriát választotta meg szépségkirálynőnek. A televízióban szerepeltek Németh Lajos és Szabó Szilárd táncegyüttesei. Most bontakoznak ki a jövő fiatal és gyermektehetségei. Bárcsak mindez megmentené a magyar szellemkultúra kincseit, és élővé tartaná a mi szép, ősi magyar nyelvünket.

„Dum spiro spero" — mondta egykor Székesfehérvár nagy püspöke, Prohászka. Igen, míg létezünk, remélünk! Még mindig minden megvan csírájában. Valami szentléleki fuvalom kell, hogy ez az árva magyarság a maga ifjúságában rádöbbenjen hivatására és küldetésére, s elkezdjen dolgozni.

Egy katolikus magyar misszióra a potenciális energiák még mindig megvannak. Még itt-ott nyitva hagyjuk ezeket a forrásokat. Jogi vitákba azonban nem szabad belebonyolódnunk. Mikor még tagok sincsenek, illetve a nagy többség nincs megszervezve, nincs anyagi alap, addig nem szabad azon vitatkozni — mint azt tettük 1975-ben —, hogy van-e joga az érseknek szervező tanácsot kinevezni, vagy sem. Csakis az ő kinevezésével lehet egy akciót elindítani, és csak akkor lehet tanácsot választani,

amikor az egyházközség — anyagi áldozatot vállaló tagjaival — már létezik. Oly szabályokat nem lehet hozni az egyházjog értelmében, hogy pl. a lelkészek nem szavazhatnak iskolai és fenntartási költségvetésben stb. Persze, Amerikában sok lehetetlen dolog látott napvilágot, még katolikus körökben is. Végső fokon az egyházközségért a pap felelős.

Az elmúlt években a missziós irodához négy körzet tartozott: 1. San Francisco és Marin County; 2. Oakland és vidéke; 3. a Peninsula Palo Altoig; 4. San José és vidéke. Ezekben havonta 143 család adományoz 398 dollárt. Borítékban 242-t, perselyezések alkalmával 156-ot. A hivatalos embernek az autóköltsége mindig nagy. A papé csak megnövekszik, mert nemcsak akkor használja az autót, amikor reggel munkába megy, és este hazajön. Mindenféle bántó megjegyzés igazságtalan, és a demagógiát érinti.

Az 1969. évi pápai körlevél többféle megoldást ajánl a missziós szolgálat ellátására: plébániát tanáccsal vagy anélkül, templommal, paplakkal, irodákkal, rektori személyzettel. Ezt itt, San Franciscóban megcsinálni nem lehet. A végső döntés benn van a memoárban. Más kísérletek után marad a végső megoldás. A püspök ideiglenes jelleggel kinevez egy lelkészt „in cura animarum" címmel. Ez a lelkész egyedül látja el kötelességét. Azok, akik igénybe veszik szolgálatait, anyagilag támogatják. A támogatásról, lelki szolgálatairól a lelkész évente egyszer jelentést tesz a püspöknek. Mindig a püspök határozza meg, hogy az igénylők kérhetik-e továbbra is a magyar lelkészt. Tulajdonképpen a lelkész egyedül felelős mindenért, és egyének nem vonhatják felelősségre sem erkölcsileg, sem anyagilag, mert a lelkész csak saját ellátására kéri az anyagi támogatást. Nem tart fenn templomot, sem iskolát. Ha kevés a hívek hozzájárulása, akkor a püspök visszavonhatja a lelkész kinevezését. Ez már majdnem megtörtént, amikor a bíboros idején az egyházközséget nem sikerült megalapítani. Minthogy a lelkész bekebelezett tag, vagyis én teljes jogú tagja vagyok az egyházmegyének, hiszen tizennyolc éven át az amerikai plébániákat

szolgáltam, Joseph T. McGucken érsek ellátásomról gondoskodott, s az új érsek, John R. Quinn is egyelőre jóváhagyta elődje gyakorlatát, tehát fedezni tudom a missziós szolgálat deficitjét. Mert deficitje mindig van a missziós irodának. Magam pedig azt csináltam, hogy magamnak csak annyit tartottam meg, amennyi ruházatomra és a karitászra szükséges volt. A többit, ha maradt — és kellett maradnia még kölcsönök árán is — szívesen fordítottam a missziós szolgálat kiadásaira. Csinálom, míg nyugalomba vonulok, vagy megkapom a meghívót az örök hazába.

VIII.

MIHALOVICS ZSIGMOND JÓZSI BARÁTJÁHOZ ÍRT LEVELEIBEN

Budapesten, 1946 őszén egy ködös novemberi estén két pap találkozott a belvárosi egyházközség nagytermének felvezető lépcsőzetén: Mihalovics Zsigmond prelátus, a Katolikus Akció igazgatója, és Jaszovszky József, a Katolikus Népszövetség vezérigazgatója. Akkor még nemigen ismerték egymást barátilag. Többször találkoztak már. Józsi akkor még, az Eucharisztikus Kongresszuson és a világháború éveiben fiatal pap volt, és Zsiga bácsi a püspöki szék felé közeledő főpap. Ezen az estén azonban melegen összebarátkoztak. Azonos lett a sorsuk. Zsiga bácsi még bizakodó hangulatban volt:

— A napokban — mondotta — jó híreket hallottam az amerikai misszió tisztjeitől. Amerika nem hagyja cserben az európai népeket. Az NCWC vezetője most érkezett hozzánk. Sok-sok élelmiszert kaptunk tőlük az egyházközségek számára.

Józsi összeráncolta homlokát, s nagy megpróbáltatásokat várt.

— Hidd el, Zsiga bácsi, az orosz nem megy ki hazánkból, és akkor vége a mi nemzetünknek.

— Ne csüggedj, Józsim! — bátorította az idősebb paptestvér a fiatalabbat. S kéz a kézben váltak el egymástól a gyűlés után. Megígérték egymásnak, hogy támogatják, megsegítik a szenvedő és megkínzott magyarokat.

Zsiga bácsinak néhány hónap múlva menekülnie kellett. Hamarább lett száműzött, mint Józsi barátja. Józsi 1948 októberében lépte át gyalog a magyar határt Bécs felé.

A háború utáni idők negyedik és ötödik évében sinylődött a nemzet már, s a száműzöttek száma egyre nőtt, s ezek mind elszéledtek a nagyvilágban. Mihalovics Zsigmond Rómában volt már, és Jaszovszky József Innsbruckban lelkészkedett, amikor Mindszenty József bíboros hercegprímást kínozták, és a rezsim hamis vádjait hozta ellene a világsajtóban. Jaszovszky Innsbruckban megdöbbenve olvasta az újságokban és hallgatta a rádióban, hogy a prímási palota pincéjében terhelő írásokat talált a titkosrendőrség a bíboros ellen. A prímás letartóztatása előtt a talált dolgok sohasem voltak a pincében, az írások hamisítványok voltak. Mindazokkal a dolgokkal már egy évvel azelőtt indoktrinálták őt és a többi kiszemelt magyart a titkosrendőrség tagjai, amelyeket állítólag csak most, a prímás letartóztatása idején találtak meg. Jaszovszky azonnal sietett a közjegyzőhöz, és a következő vallomást tette eskü alatt, 1949. január 19-én, német nyelven, ez megjelent Zürichben „Vier Jahren Kirchenkampf in Ungarn (Anhang) címen. *(Lásd:* 163 *és* 164 *oldalt!)*

Fábián Béla még ugyanazon évben angol nyelven idézte Cardinal Mindszenty című könyvében:

Near the end of September in 1947 two members of the secret police appeared in my Office and said to me: "Do you know, sir, that every night people disapeare in Hungary and that tonight it may be you?" — I told them that I was quite aware of the situation, and they told me that nothing would happen to me if I would sign a statement in the name of the Catholic People's League concerning, the activities of Cardinal Mindszenty, if I promised to remove certain people from the league, if I confirmed the declarations of the police against Cardinal Mindszenty, and finally, if I were willing to give the police day-to-day information about the bishops who surrounded the Cardinal. — When I energetically refused to accept this proposal the police locked the door and threatened to arrest me at once. Apparently, however,

ANHANG

Während der Drucklegung des Weissbuches gab der aus Ungarn geflüchtete Generaldirektor des «Katholischen Volksbunde , Dr. Josef Jaszovski, am 19. Januar 1949 in Innsbruck die eidesstattliche Erklärung ab, die dem Anhange des Weissbuches zugefügt sei, da sie nicht dem im Auftrag Kardinal Mindszentys übergebenen Material über den Kampf der katholischen Kirche Ungarns entstammt, aber auch nicht gern in dem Bild, das die hier wiedergegebenen Dokumente vermitteln, entbehrt werden kann. Sie spricht mit allen Einzelheiten in dem stündlich von Erpressung und Lebensgefahr bedrohten Schicksal eines Einzelnen für das Schicksal, das sich an den Vielen und Unbekannten und letztlich an dem ganzen Leibe Christi, seiner Kirche, vollzieht.

*

Erklärung

«Unterzeichneter. Dr. Josef Jaszovsky, erzbischöflicher Rat, Generaldirektor des «Katholischen Volksbundes», welche Organisation im gegen Kardinal Mindszenty geführten Prozesse eine Rolle spielt, halte es für meine Gewissenspflicht, folgende Tatsachen festzusetzen:

Ende September 1947 erschienen im Büro vom «Katholischen Volksbund» zwei Männer mittleren Alters, wiesen den Ausweis der Geheimen Staatspolizei vor und sagten folgendes:

«Wissen Herr Generaldirektor, dass in Ungarn jede Nacht Menschen verschwinden? Auch Sie können heute Nacht verschwinden!»

Später erklärten sie jedoch, dass mir nichts zustossen werde, falls ich im Namen des «Katholischen Volksbundes» eine Deklaration veröffentliche, in welcher ich das Verhalten Seiner Eminenz Karinal Mindszentys verurteile und ausserdem mich verpflichte, die von der Staatspolizei mir angegebenen Personen aus der Leitung des «Katholischen Volksbundes» entfernen, bezw. diese einwählen zu lassen; wenn ich die von der Staatspolizei mir vorgelegten Akten gegen Kardinal Mindszenty bestätige, endlich, wenn ich bereit bin, den Kardinal, die Bischöfe und die Umgebung des Kardinals zu beobachten und von meinen Erfahrungen ihnen ständig Rechenschaft zu geben.

Als ich diese Bedingungen energisch zurückwies, sperrten sie die Türe meines Arbeitszimmers und drohten, mich sogleich zu verschleppen. Nachher versuchten sie, mich zu überreden, ihre Forderungen zu erfüllen.

Nach 4 Stunden vergeblichen, harten Kämpfen entfernten sich beide damit, dass ihr Beauftragter mich besuchen werde, um mit mir zu verhandeln, da sie jetzt durch meine Verhaftung kein Aufsehen erregen wollten. Zum Abschied drohten sie mir, dass, falls ich irgendjemandem über dies sprechen würde, ich es mit meinem Leben büssen müsse, selbst wenn es mir gelingt, ins Ausland zu fliehen.

Ich gab sogleich eine ausführliche Meldung über diese Ereignisse Seiner Eminenz dem Kardinal Mindszenty und trachtete mit Berufung auf meine unterdessen kommende schwere Krankheit, der Begegnung mit dem Beauftragten der polit. Polizei zu entgehen. Trotzdem zwangen sie mich mehr als zehnmal zu einer Begegnung unter vier Augen.

Bei diesen, im grössten Geheimen vorbereiteten und jedes Auffallen sorgfältig vermeidenden Begegnungen unterbreiteten sie mir alle diese Anklagen, welche im jetzt inszenierten «Verschwörungsprozesse» als Sensation dienend vorkommen.

Sie äusserten folgendes: Der Kardinal stehe in ständiger Verbindung mit Erzherzog Otto von Habsburg, die politische Polizei besitze die Kopien der Korrespondenzen Seiner Eminenz, sie habe Schallplatten von Unterredungen, die Kardinal Mindszenty geführt, sie verfüge über die geheimsten Dokumente.

Schon im *April und Mai 1948* machte mir die ungarische politische Polizei alle Anklagepunkte der jetzt enthüllten «Verschwörung» bekannt, dessen entscheidende Beweise (Dokumente) angeblich in Esztergom (Gran) im Keller Seiner Eminenz Kardinal Mindszenty jüngstens vorgefunden sein sollten.

Ende Juli 1948 bekam ich das Ultimatum, den Forderungen der politischen Polizei genugzutun und unter anderem die Anklagen gegen Kardinal Mindszenty zu bestätigen. Endlich gelang es mir im Oktober 1948 nach dem Westen zu entfliehen.

Im sogenannten «Verschwörungsprozess» gegen Kardinal Mindszenty, sehe ich mich genötigt, ausgesprochen festzustellen, dass der unter meiner Leitung stehende «Katholische Volksbund» — im Gegensatz mit der seitens der ungarischen Polizei aufgebrachten Anklagen — niemals politische Tätigkeit ausübte, noch legitimistische Organisation bestrebte.

Ueber die Stichhaltigkeit dieser Aeusserung bin ich bereit, jederzeit einen Eid zu leisten.

Innsbruck, den 19. Jänner 1949

sig. Dr. Josef Jaszovsky e. h.»

they decided that my arrest at that time would cause too much excitement. They spent four hours, trying by threats and persuasion to make me agree and finally I left saying that their Commandant would come to see me, and threatend me with death if I told anyone about their visit. — As soon as possible I made a detailed report of the conversation to Cardinal Mindszenty. After this I tried to avoid the police, but during the next few weeks I was subjected to ten interrogations. During this, the police officers reviewed all their charges against Mindszenty, especially emphasising their accusation that the Cardinal was conspiring to return him, to the Hungarian throne. They said that they had copies of the Cardinal's entire correspondence with the Archduke. — In July, 1948, I was given a positive order to certify to the accusations against the Cardinal. I went into hiding and in October finally succeded in escaping the country.

Mikor Mihalovics Zsigmond Józsi barátjának ezt a nyilatkozatát olvasta, azonnal írt neki. Zsiga bácsit a politika még mindig foglalkoztatta, és megtudta, hogy Kuba delegátusa az Egyesült Nemzetek Szövetségéhez viszi a magyarországi vallásüldözés ügyét. A delegátus egyenesen kérte Mihalovics prelátust, hogy szolgáltasson neki hiteles adatokat az üldözésre vonatkozólag. Erre a célra Jaszovszky nyilatkozatát kitűnőnek találta, és kérte barátját, hogy azonnal küldje el neki az eredeti nyilatkozatot, amit Jaszovszky azonnal meg is tett.

Ezzel a ténykedéssel kezdődött el a két pap igazi, meleg barátsága. A magyar ügy azonban az Egyesült Nemzetek Szövetségénél elsikkadt.

A két papot a sors és a Gondviselés az Egyesült Államokba sodorta. Mindketten a magyarságot akarták szolgálni. Jaszovszky külön könyvekben megírja az ő saját, és magyar barátai küzdelmét, vívódásait és majdnem tragédiáját, míg Mihalovics Zsigmond éppen Józsi barátjához írt leveleiben tárja fel elhagyatottságát és fájdalmát nemzete tragédiájának búskomor átérzésével.

Mihalovics Zsigmond szíve Egyházáért és hazájáért dobogott. Rómában tehát akciót sürget. Kevesen állnak mellé. A kevesek közt van monsignore Csertő Sándor, monsignore Zágon József, monsignore Tóth János, dr. Szépe László. Már látja az eltévelyedéseket, saját nemzedékének délibábos ábrándjait és örök száműzetését. Rómából mégis akciót sürget. Erről így ír:

A Katolikus Akció jelentőségét mind fontosabbnak látom. Most fut szét a magyarság a világ minden sarkába. Óriási a feladat, hogy ezeket meg tudjuk tartani a katolicizmus és a magyarság gondolatkörében. Most jött ideje igazán annak, hogy a szétszóródó magyarság lelki gondozását egységesen összefogjuk és legfőbb szempontokból irányítsuk. A gáncsoskodókkal nem törődünk... A politikát majd csinálja meg Közi Jóska. Nekünk a háta mögött kell állnunk.

Ugyancsak még Rómából írta:

Madridot nem ajánlom neked, mert oly kevés ott a magyar...

Mihalovics nagy lelki ember. Mégis elszomorodik és szenved lelkileg. 1949 karácsonyáról írja: Az én lelkem karácsony este igen sötét volt. Nem sok jót látok, inkább a bolsevizmus győzelmét. A koreai vereségben az USA ügyefogyottságát.

Mihalovics vigasztalása, hogy papjaink szépen dolgoznak. 1950. áprilisában írja: Útra készen állok magam is. Vízumom, hajójegyem megvan. 1951 májusában átmegyek véglegesen tartózkodási helyemre, Chicagóba. Most rendezgetem el a dolgokat, és búcsúzgatok mindattól, ami szép és szellemi a világon. Fogadd utolsó kéznyújtásomat a kontinenstől, és imádkozzunk egymásért! Jólesett nekem olvasni, hogy az iskolákért hajlandók vagytok még a legvégső áldozatokra is.

Az új világ Mihalovics lelkét nagyon megtörte. Hősiesen vívta azonban gladiátori küzdelmét a halálra szánt öregek közt. Mundeleinből írja: Az USA-ban körutazásokkal előadásokat nem tarthatsz... A magyarság haldoklik, ha az öregek a temetőbe kerülnek. Elhal a magyar szó a

magyar templomokban. Nincs a magyarság megszervezve, és a papok nem is akarják azt. Ami magyar összejövetel van, az csirkepaprikás, rétes est vagy kártyaparti jegyében történik. Angol nyelv nélkül boldogulni nem lehet, még a magyar plébániákon sem. Angol plébániákon el lehet helyezkedni, de akik ide mennek, nem érzik jól magukat. Így van Szépe Laci, vagy a Rómából kijött három fiatal pap. Ha nem készülsz fel mindenre, rettenetesen fogsz csalódni. Ez egy suhanc nép. Fennhéjázó, és megveti Európát. Nehéz elviselni a papok modorát is. Itt nemigen van irgalom. Szépének már három hónap múlva kell prédikálnia... Mindenhol szétesett a magyarság... Az idő halad, és semmi sem tér vissza... Nem is lesz háború, amiben ábrándozóink bíznak. Bármiképpen is folyik oly gigászi mértékben a fegyverkezés. És Jóska (Sztálin) nem bolond, hogy háborút kezdjen, hiszen az idő úgyis neki dolgozik. Az amerikai nép békét akar minden áron...

1952 májusában ezt írja: Minél hamarább ejtsd hatalmadba az angol nyelvet. Míg ezt el nem éred, gettóban maradsz árva magyarjaiddal. Ne siess! Van elég idő. Te fiatal vagy... Az emigráció igen hosszú lesz. Sőt, számunkra végleges...

Mihalovics intiúciós lélek volt. Előre meglátta a végzetet. Amikor Dér Iván vatikáni megbízottat mellőzték, és Zágon Józsefet nevezték ki a Szentszék apostoli vizitátorának, Dér Iván megharagudott Mihalovics Zsigmondra. Erről ezt jegyzi meg levelében:

Mi van Dér Ivánnal? Rám haragszik, hogy nem ő lett a vizitátor (Zágon a világ menekültjeivel foglalkozó vatikáni főosztály titkára, aláírta harmadiknak a Migratorum nevű pápai körlevelet 1969-ben). Pedig ha tényleg én lennék ennek az oka, akkor inkább hálás lehetne nekem ezért. Igazán nem kívánatos Zágon helyzete.

Mihalovics jóslata beteljesedett. Zágon, amikor a pápa Budapestre küldte őt Mindszenty bíboroshoz az amerikai követség elhagyása ügyében, oly nehéz szerepet kapott, és a bíboros reakciója emlékirataiban oly fájdalmas volt szá-

mára, hogy valószínűleg ez okozta harmincnapi bénaságát és halálát, nemsokára a dolgok után.

Mihalovics aggódó érzéssel figyelte, látta meg a nemzet sorsát. Már 1952-ben írja: Jól tetted, hogy ideátra tetted (USA) lelkipásztori működésedet. Európát nézve oly szomorú látni magábaroskadását. Magam meg vagyok győződve, hogy a bolsevizmus karjaiba hullanak ezek a szétmáló országok háború nélkül is. Minden a világon a bolsevizmus malmára hajtja a vizet, neki csak várni kell, mert az idő az ő generálisa.

Nem sokkal később ismét visszatér e kasszandrai jóslatához: Szegény hazánk csak egy kicsi pont volt a nagyok harcában, s most is csak az. Soká érik meg a dolog ahhoz, hogy leszámoljon egymással a világforradalom és a kapitalista rendszer... Nem szabad magunkat áltatni. Mi már nem megyünk haza... még te sem, aki fiatal vagy... Az angolt tanuld minden erőddel. Persze, az én fejem már öreg. Nekem minden nehezen megy. A nagyböjtben minden szerdán végzem a keresztúti ájtatosságot; csütörtökön Holy Hourt kell tartanom, pénteken pedig a novena in honor of our Sorrowful Mother; szóval a Fájdalmas Szűz keresztútját végzem, s ezekre úgy készülök, mint egy kis diák, hogy ne mosolyogjanak a kiejtésemen. S most meg mikrofont állítottak, így minden hiba élesen kijön belőlem... Így éldegélek, míg otthon elvész egy ország, kint pedig szétolvadnak a magyarok az idegen kultúrákban. Hallgatom ennek a szörnyű tengernek a mormolását, s azt veszem ki, hogy boldogtalan magyarjaink most is ábrándoznak, s nem állnak ridegen a tényekkel szemben. Igaz, hogy ez jó is, mert ebben vigasztalásukat lelik... Csak néhány kiábrándult ember, mint magam is, állok összeszorult szívvel e nagy tragédia partján, és még igen súlyos világmegpróbáltatásokat sejtek. Isten segítsen, és találd meg lelked nyugalmát, ennek azonban első feltétele, hogy el kell bocsátanod magadtól a nosztalgiát Európa és hazánk iránt...

Mihalovics Zsigmond más leveleiben is visszatér ez a hang. Az Addolorata villából írja: Meghatva olvastam

szomorkás soraidat. Megértéssel is, hiszen jómagam mindezen átvergődtem, sőt, megvallom, még most is vergődöm. Pedig immár két esztendeje vagyok itt. Nincs arra szükség, hogy elfeledjük kicsi hazánkat. És második hazánkat: Európát. Úgyis hiába akarnók ezt tenni. Gondolom, te is úgy vagy mint én. Minden esemény, cselekedet, körülmény — még maga a mise is — szüntelenül felidézi bennünk az otthoni tájakat és azt, hogy miként megy most otthon. Aztán az álmainknak sem lehet parancsolni. Ha el is foglaljuk magunkat, az álomban minden, de minden visszatér. Az álom visszahozza ez elfelejtett arcokat... Azonban: új hazánk van, és itt kell végeznünk papi munkálkodásunkat... Nemigen lehet már változás ebben, hacsak a történelem kereke hirtelen nem úgy fordulna, hogy hazamehessünk. (E soroknál Jaszovszky József felsóhajtott, és könny szökött a szemébe. 1956-ban a történelem kereke hirtelen megfordult. De a nagyok visszafordították...) Ezt aztán temesd el lelked legmélyébe! Ne is beszélj róla! Magam sem beszélek arról, hogy szeretnék hazamenni... Úgyis hiába vágyódom... Mindazonáltal hiszem, hogy nem a vörös csillag jegyében újul meg a világ. Azonban meggyőződésem, hogy korforduló-ban vagyunk, és a bolsevizmus rettentő jelentkezése csak ennek a fordulatnak egyik tünete. A jó amerikaiak ezt nem tudják, mert — mint látod — gondolkodni nem szeretnek.

Ennél a pontnál megállt. Ő később súlyosabb problémát látott, mint amiről még Mihalovics írt: Mosolygok, amikor az egész világválságot és annak megoldását a Fatimai Szűzre bízzák. Mintha a magasságos erők maguktól is működnének. Nem jutottak még annak tudatára, hogy a mennybemenetel óta Krisztus már csak az emberek közreműködésével szándékszik meghozni országát. A derék amerikaiak még nem akarják vállalni a világ átrendezésével járó kereszteket. Ha majd Sztálin (vagy utódja) elég erős lesz, akkor majd megtanulják ők is, mi a bombázás, az ostrom, és mi a háború. Szóval a közeljövőben nem lesz még leszámolás. S majd ha lesz, semmi sem fog

úgy történni, ahogy szélsőjobb politikusaink, vagy a különböző politikai csoportok elképzelik. Vannak, akik azt gondolják, hogy az amerikaiak majd mindent megcsinálnak, s az emigránsoknak nem lesz más dolguk, mint már most biztosítani a hatalmat. Nem rombolom szét ábrándjaikat, hiszen ez a vigasztalásuk... Jaj a kicsi nemzeteknek! Meg kell várnunk a harmadik világháborút, az apokaliptikus harcokat jelző harsonaszavakat. Papi életünk lényege ezért az, hogy a lelkekért kell dolgoznunk... Nehéz hivatás ez. Mikor az érsek ide kinevezett, a főnöknő megijedt a gyönge angolom miatt. Őszintén megmondta: aligha fogok megfelelni... Semmit sem mondtam, csendesen dolgoztam. Később már megbecsültek... Az ő világuk nem az enyém. Árva és magányos lélek vagyok közöttük, de ezt ők nem látják. Csak azt, hogy köztük járok, nyugodtan elvégezve azt ami a dolgom, és csak sejtik, hogy a homlokomon olyan ború van, amit ők eloszlatni nem tudnak, mert képtelenek megérteni, ami az én lelkemet foglalkoztatja... Légy erős és nyugodt. Törődj bele, hogy ha egyáltalán hazamehetsz, az csak sokára lesz. Tanuld meg az angol nyelvet, melynek nehézségeit csak akkor fogod látni, amikor már jól belekóstoltál.

Heteken át elmélkedett Jaszovszky József ezeken a gondolatokon, s később minden úgy történt, amiként azt Mihalovics megmondotta. Nem mentek haza. Keserves volt belekóstolni az angol nyelvbe, és megérteni az új világ társadalmának a gondolkodását, összeszorított fogakkal állni az ő nemzedékének a ravatalánál. Egyedül voltak és egyedül vannak.

Mihalovics későbbi levelei már elrejtik a lélek vívódásait. A gladiátor felkészült a halálra. Néha ír testi szenvedéseiről, betegségéről. Szélütés éri. Majd gyomorfekélyre következtetnek az orvosok. Nem volt azonban gyomorfekélye. Mégis nagyon szenvedett. A lélek gyötrelmei kiverődtek a szervezetén.

Örömöm az — írja egyik levelében —, hogy jól működtök. Örültem a szép Szent István-i ünnepségeknek, amelyeken az amerikaiak is részt vettek. A politikával ne

törődj! Ne zavarjon, hogy nem vesz észre és nem vesz igénybe a „mozgalom" (a bizottmány, a katolikus népmozgalom stb.). Azt hiszem Közi Jóska sem tudja, hogy mit csináljon. Az emigráció politikája olyannyira fekélyes... A világ felett istenítélet zúg. Nagy változások lesznek... Otthon máris új világ van. És pár év múlva olyan lesz, hogy nem ismerünk rá. Meddő dolog minden tervezgetés. Dolgunk az, hogy becsületet szerezzünk a magyar névnek... a másik az, hogy tudatosítani kell a magyarsághoz való tartozást. A nyelvet nem lehet fenntartani. A gyermekek már nem is tudnak magyarul. Ritka az olyan magyar család, ahol a gyermekek magyar tudására súlyt helyeznek. Elveszünk, szétmálunk az embertengerben.

1953-ban Mihalovics Zsigmond már nagyon beteg:

A halál árnyékában vagyok — írja. — Készülök az Istennel való találkozásra... Életem mint a füst... Ti csak dolgozzatok még. A még elérhető magyarokat fogjátok össze!

Később azonban valamiképpen magához tért. József atya pártfogásába ajánlott több munkatársát. Sajnos nem egy közülük csak pénzkölcsönért ment a paphoz, és aztán soha nem jelentkezett. Pedig valamikor mind derék, jellemes magyar volt.

Mihalovics utolsó leveleiben szörnyű lelkiismeretfurdalást érzett a Mindszentyhez küldött, de a titkosrendőrség által elfogott levele miatt. Vádlója lettem ezáltal a prímásnak — írta egyszer. Pedig a levél tulajdonképpen egy agantprovokatőr értelmezésében íródott. Tartalmáról Zsigmond nem írt. József atya sohasem olvasta. Próbálta Zsigmond bátyját megvigasztalni. A seb azonban nem gyógyult be. Nem is gyógyulhatott, hiszen újra elővette őt a testi nyomorúság. Egész teste égő idegkazán lett.

1955-ben már azt írja, hogy csak ingadozva jár: Most már biztos, hogy nem láthatjuk meg hazánk földjét. S én már egy lépcsőt sem tudok felhágni. Már támaszkodni sem tudok... Halálosan elfáradok. Várom a szabadító halált. Előadásodat a Free Europe-ban nem hallottam. Nincs ilyen rádióm... Nekem a nagy aktivitásból annyi

maradt meg, hogy 75, sír szélén álló öregasszonyt gondozok... Nem buzdító magyar környezet... Igen, egyedül vagyok...

Mihalovics Zsigmond 1956-ban két levelét már diktálta, illetve íratta: Monsignor Mihalovics has asked me to convey to you his hearty good wishes on the occasion of your silver Jubilee... He has been very ill... His left side is badly paralized and he is quite helpless. He is unable to do any writing for himself... It is hard to say or even think what the outcome will be. Please remember him in your prayer and if you find time send him a little note. His mail is about the only joy he has... (July 8, 1956)

I celebrated the feast of Christmas in bed. I recived the Extreme Unction on the evening of Christmas. Since November 2. I am at Sacred Heart Sanatorium... I had another stroke... You are doing beautifully... Why are you giving up the plan to go to Vienna, to our Pazmaneum?... Maybe I will well enough, so that I will be able to fly to Vienna...

Ez utolsó levélben még reménykedett. Látni akarta barátait. Lepold Antal kanonokot, a Pázmáneum rektorát, a kellemes hangú volt nagy szónokot, aki megélt 90 évet. Mihalovicsnak nem adatott meg ez az utolsó kívánsága. 1957. május 17-én írt üzenete olvashatatlan... A gladiátor hős lélekkel megtért az örök hazába.

Vajon ez a nagy lélek, a hétköznapok vértanúja, miképpen fogadta a hírt, hogy árva nemzete 1956. október 23-án az Országház előtt kétszázezres tömegekkel — fiatalokkal, akik az ő herminamezői plébánossága korában vele rúgták a labdát a futballpályán — fellázadtak a rendszer ellen? Összedobbant szíve a bíboroséval, és kérdezte: Leszámol-e a Nyugat a bolsevizmussal? A bíboros hitt Amerika segítségében. Mihalovics Zsigmond ismerte a jaltai megállapodást, és tudta jól, hogy Potsdamban örökre elárulták Európát. A Nyugat a háborút megnyerte, de elvesztette a békét. A magyar szabadságharcban a nemzet nem szabadulhatott fel. Mindszenty budapesti rádióbeszéde

után az amerikai külügyminisztériumban örökre halálra ítélték Mihalovics Zsigmond ifjú nemzedékét.

Húszezer ifjú lelte hősi halálát Budapest fagyos kövezetén. Hruscsov több divizióval legázolta Magyarországot. A világ lelkiismerete tiltakozott. XII. Pius pápa felemelte szavát az újabb bolsevista szabadságtiprás ellen. Mialatt a pápa szíve örült a világon megnyilatkozó részvéten, segítségen, együttérzésen, azalatt szinte könnyezve hallgatta a diplomáciai testület ünnepi felvonulását előtte. Köszönő üzenetet küldött San Fraciscóba az amerikai sajtóval történt kapcsolataiért és az állandó információkért a nép megnyilatkozásaival. A Dell'Aqua írta a Vatikánból:

The Secretariat of State of his Holiness is directed to make grateful acknowledgement of the devoted message and enclosures addressed to the Holy Father by the Reverend Joseph Jaszovszky and is conveying to him and to those near and dear to him, the paternal Apostolic Blessing of the Sovereign Pontiff.

A diplomácia hallgatott. A Nyugat hallgatott. Az ENSZ ülését másfél napra elnapolta, mialatt Nagy Imre segítségért kiáltott a szabad nemzetekhez. Dulles amerikai külügyminisztert kórházba küldték, és a kormány üzenetet küldött Titóval Moszkvának, hogy a magyar kérdést belügyének tekinti, amelybe nem avatkozik bele.

Miért? Potsdamban örökre kettéhasították Európát. Az amerikai kisember elhitte, hogy ezzel az európai problémát Amerika számára megoldották: Nem zavarja a békét többé a német imperializmus. Elfelejtette azonban a Nyugat diplomáciája azt, hogy az európai egyensúly megbillent, és nagy vákuum tátong Amerika és Ázsia között, és csak a Gondviselés tudja, hogy a nagy vákuumban melyik hatalom fog eltűnni a történelem színpadáról.

Mindszenty bíboros budapesti rádióbeszédét tudatosan meghamisították. Mindszenty nem a földbirtokokat követelte vissza, hanem az iskolák létének a biztosítását kívánta. Telefonüzenetében, amikor József pappal beszélt Budapest és San Franciscó között 1956. november 3-án,

nem fegyverek szállításáról beszélt, ahogyan azt a Népszabadság december 25-i cikkében állította, hanem azt követelte, hogy a diplomácia nyissa meg a határokat! Ugyanis abban az órában már a bolsevik tankok körülzárták a magyar fővárost (San Francisco News, 1956. november 3). Azután alig telt el egy év, és az ENSZ tagállamai között a magyar szabadságharc ügye elhalványodott.

Mihalovics Zsigmond akkor már haldoklott. Józsi barátja két súlyos műtéten ment keresztül.

E KÖNYV KIADÁSÁT TÁMOGATTÁK:

Polgár Rozália
Schlosser Frigyes, C.M.
Czisch József
Fabó Lajosné
Dr. Fabó László
Fekete Ferencné
Pap Lászlóné
Rácz Jenő
Siráky Ferenc
Dr. Szabó Károly
Dr. Szabó Károlyné
Varga Imre
Varga Imréné

[agyar zászló
San Franciscói
árosházán

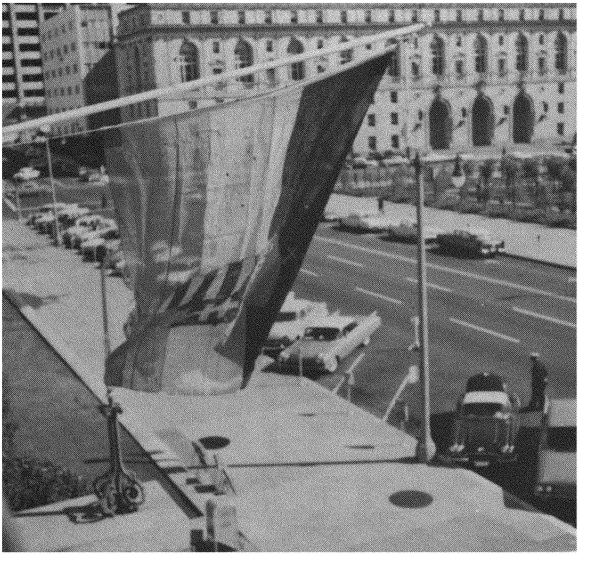

Ugyanott

Ugyanott magyar leányok

Az 1960. évi olympiai játékok kápolnája

A Neszlényi-Tárczy művész-csoport

Mindszenty prímás a Haraszty-szőlőkben

Polgár Rozália festménye Mindszenty prímás édesanyjáról

Mindszenty prímás édesanyja a Mindszenty templomban

Yosemite Park

Sziklán áll a misszionárius

Dr. Szabó Károly házában

A bíboros, Schlosser Frigyes és Polgár Rozália

Schlosser Frigyes házában (a bíboros és a misszionárius)

Esküvő Innsbruckban, 1950

Első áldozók Innsbruckban

A kormányzó beszél

A kormányói pár az
1956-os szabadságharcosok
fogadásán

Dr. Salló János
és a misszionárius
beszél

Keresztelés a misszióban

A bíboros a szemináriumban, 1974

A bíboros áldoztat

A bíboros, Borbás Antal (Ref. lelkész) Dengl Miklós OFM San Franciscóban

McGucken érsek és a misszionárius a Szent István misén

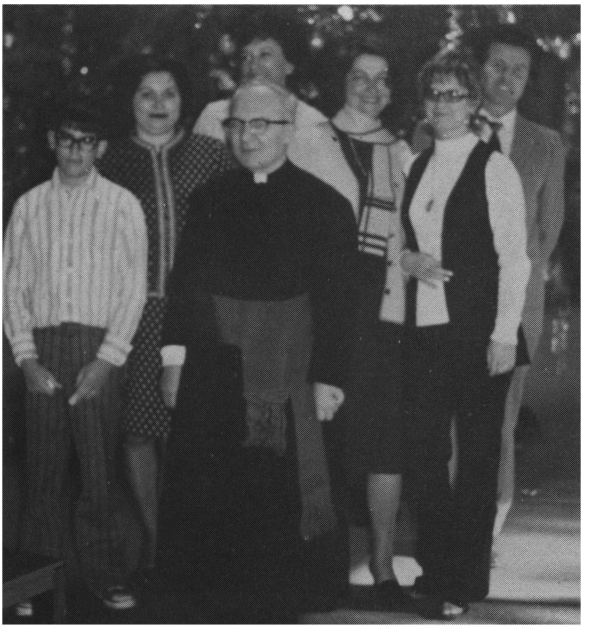

Szabó József házában

A bíboros fogadásán (Pap Kati, Szalay Arany)

George Christopher polgármester, a misszionárius és
Tárczy Erzsébet dalénekesnő Szent István-ünnepélyen

A város Szent István-koncertjén: Hites Kristóf OSB, Kukula Ted,
Christopher polgármester, a misszionárius, dr. Nády Iván, dr. Sallo János
Thiringer Vilmos, Murray karnagy

Ugyanott

Borbás Antal 60 éves lelkészi jubileuma

A misszionárius, dr. Ágoston Ede, dr. Karácsonyi Tibor

A misszionárius, Polgár Rozália, dr. Karácsony Tibor és Tiborné, dr. Ágoston Edéné